

Vedlegg 1

**Innstilling fra den forberedende fullmaktskomité, valgt av det 161. storting,
om fullmaktene for stortingsrepresentantene og vararepresentantene på
det 162., 163., 164. og 165. storting**

Til Stortinget

1. Innledning**1.1 Den forberedende fullmaktskomité**

Stortinget valgte 21. juni 2017 – i samsvar med § 3 i Stortingets forretningsorden – følgende stortingsrepresentanter til medlemmer i den forberedende fullmaktskomité:

Svein Roald Hansen, Kari Henriksen, Sverre Myrli, Ingvild Kjerkol, Jette F. Christensen, Olemic Thommessen, Ingjerd Schou, Michael Tetzschner, Kristin Ørmen Johnsen, Ulf Leirstein, Bente Thorsen, Line Henriette Hjemdal, Anne Tingelstad Wøien, Sveinung Rotevatn, Heikki Eidsvoll Holmås og Rasmus Hansson. Som leder ble valgt Olemic Thommessen og som nestleder Svein Roald Hansen. Det ble samtidig valgt personlige varamedlemmer.

Valgdagen var fastsatt ved kgl.res. til mandag 11. september 2017. Etter innkalling av lederen kom komiteen sammen første gang fredag 22. september 2017.

Stortingets forretningsorden fastsetter i § 3 fjerde ledd at før det nye storting trer sammen, skal den forberedende fullmaktskomité levere en foreløpig innstilling om alle valg- og fullmakts spørsmål som en må regne med kan få innvirkning på sammensetningen av det nye storting.

1.2 Stortingets prøving av gyldigheten av valget

Riksvalgstyret utferdiger fullmakter for samtlige valgte stortingsrepresentanter og vararepresentanter, og fullmaktene sendes til Stortinget. Grunnloven § 64 bestemmer at Stortinget skal bedømme lovligheten av fullmaktene. Det følger av dette at Stortinget av eget tiltak skal bedømme om representantene og vararepresentantene er gyldig valgt i henhold til reglene i Grunnloven, lov og forskrift.

Fylkesvalgstyrenes kontroll av stortingsvalget, som er omtalt nedenfor, er foreløpig og danner grunnlag for Stortingets endelige kontroll av valget. I tillegg til fylkesvalgstyrenes møtebøker utgjør rapporten fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus om valget i Oslo og riksvalgstyrets avgjørelser av klager, grunnlaget for Stortingets kontroll. Dessuten skal Stortinget bedømme gyldigheten av fylkesvalgstyrenes valgoppgjør og riksvalgstyrets valgoppgjør.

Valgloven § 13-3 bestemmer at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig

hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette. Stortinget skal sørge for at feil blir rettet i den utstrekning det er mulig. Når valget i en kommune eller i et fylke er kjent ugyldig, påbyr Stortinget omvalg.

1.3 Fylkesvalgstyrenes kontroll

Etter valgloven § 10-9 skal fylkesvalgstyrene kontrollere gjennomføringen av stortingsvalget i kommunene med grunnlag i det materiell de får tilsendt fra valgstyrene. Målet med kontrollen er å avdekke feil som kan få betydning for valgoppgjøret, og feil som kan få betydning for vurderingen av om valget er gyldig. Materiellet valgstyrene skal sende til fylkesvalgstyret, er: bekreftet avskrift av det som er protokollert i forbindelse med valget, alle godkjente stemmesedler, alle forkastede stemmegivninger og stemmesedler, alle valgkort fra forhåndsstemmegivningen, alle omslagskonvolutter fra forhåndsstemmer utenriks og på Svalbard og Jan Mayen og kopi av innkomne klager. Dersom fylkesvalgstyret finner feil ved valgstyrets avgjørelser om å godkjenne eller forkaste stemmegivninger eller stemmesedler, eller feil i valgstyrets opptelling, skal feilene rettes. Finner fylkesvalgstyret feil som det ikke kan rette, skal det beskrive feilen i møteboken. Resultatet av kontrollen skal fylkesvalgstyret protokollere i sin møtebok, og utskrift av møteboken skal sendes til Stortinget og riksvalgstyret. For Oslos vedkommende skal Fylkesmannen i Oslo og Akershus foreta kontrollen som for andre valgstyret er lagt til fylkesvalgstyret, men Fylkesmannen kan ikke rette feil ved valgstyrets prøving av stemmer eller opptelling. Fylkesmannen skal protokollere slike feil, og protokollen skal sendes Stortinget og riksvalgstyret.

1.4 Klager

Grunnloven § 55 bestemmer at valgstyrenes kjennelser angående «Stridigheter om Stemmeret» kan innankes for Stortinget. Som følge av denne bestemmelsen fastsetter valgloven § 13-1 at Stortinget er klageinstans for «klager som gjelder stemmerett og retten til å avgi stemme». Om slike klagesaker skal riksvalgstyret avgi uttalelse til Stortinget.

Riksvalgstyret er klageinstans for klager over andre forhold i forbindelse med forberedelsen til og gjennomføringen av valget, se valgloven § 13-1. Riksvalgstyret skal oversende sine vedtak i klagesaker til Stortinget. Stortinget kan overprøve riksvalgstyrets avgjørelser i

klagesaker som en del av sin prøving av valgets gyldighet i henhold til Grunnloven § 64.

Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. Klage over fylkesvalgstyrets valgoppgjør må fremmes innen sju dager etter at oppgjøret foreligger. Klage med krav om endring av et fylkesvalgstyrevedtak om å godkjenne eller forkaste et listeforslag må fremsettes innen sju dager etter offentliggjøringen av overskriftene på de godkjente valglistene. Klage skal være skriftlig og skal fremsettes for valgstyret, fylkesvalgstyret, Fylkesmannen, departementet eller Stortingets administrasjon.

1.5 Vedlegg

Som vedlegg til denne innstilling følger:

- redegjørelse for riksvalegstyrets vedtak i klagesaker
- oversikt over fylkesvalgstyrenes valgoppgjør som viser stemmetallene for valglistene og fordelingen av distriktsmandatene,
- sammendrag av riksvalegstyrets oppgjør som viser utregningen og fordelingen av utjevningsmandatene,
- navnene på de valgte representantene og vararepresentantene ifølge fylkesvalgstyrenes og riksvalegstyrets oppgjør, ordnet fylkesvis,
- tabeller med oversikt over avgitte og forkastede stemmegivninger og stemmesedler ifølge tall fra fylkesvalgstyrene,
- redegjørelse fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til riksvalegstyret om for sent innkomne forhåndsstemmer.

2. Fylkesfordelingen av stortingsmandatene

I alt skal det velges 169 stortingsrepresentanter, derav skal 150 velges som distriktsrepresentanter og 19 som utjevningsrepresentanter, jf. Grunnloven § 57. Antallet valgdistrikter er 19, og hvert valgdistrikt skal ha ett utjevningsmandat. Valgloven § 11-1 bestemmer at hvert fylke utgjør et valgdistrikt. Hvor mange representanter hvert valgdistrikt skal ha, avgjøres ved en beregning av forholdet mellom hvert distrikts antall innbyggere samt areal, og hele rikets antall innbyggere samt areal, når hver innbygger gir ett poeng og hver kvadratkilometer gir 1,8 poeng, jf. Grunnloven § 57. Beregningen, som utføres av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, skal foretas hvert åttende år. Det innebærer at fylkesfordelingen av distriktsmandatene etter valget i 2017 er den samme som ved foregående stortingsvalg i 2013. Nærmere regler er gitt i valgloven § 11-3.

I 2012 underrettet departementet Stortinget om at beregningen av mandatfordelingen mellom fylkene hadde gitt følgende resultat:

Østfold	9
Akershus	17
Oslo	19
Hedmark	7
Oppland	7
Buskerud	9
Vestfold	7
Telemark	6
Aust-Agder	4
Vest-Agder	6
Rogaland	14
Hordaland	16
Sogn og Fjordane	4
Møre og Romsdal	9
Sør-Trøndelag	10
Nord-Trøndelag	5
Nordland	9
Troms	6
Finnmark	5
Totalt	169

3. Riksvalegstyret

Riksvalegstyret oppnevnes av Kongen i de år det skal holdes stortingsvalg. Ved kongelig resolusjon 5. mai 2017 ble følgende medlemmer oppnevnt:

Marianne Aasen, leder
 Martin Engeset, nestleder
 Fredrik Färber
 Øyvind Håbrekke
 Janne Sjelmo Nordås
 Torild Skogsholm
 Ingvild Reymert
 Harald A. Nissen

Personlige varamedlemmer ble oppnevnt samtidig.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet ved kommunalavdelingen er oppnevnt som sekretariat for riksvalegstyret.

4. Endringer i regelverket om stortingsvalg

I det følgende gis en oversikt over de viktigste endringer i valgloven og valgforskriften som er gjort siden stortingsvalget i 2013. Enkelte mindre endringer av språklig og teknisk karakter er ikke nærmere omtalt.

4.1 Statlig ansvar for valgkort

Ved endringslov 19. juni 2015 nr. 71 ble det gjort visse endringer i reglene om valgkort. Ansvaret for produksjonen og utsending av valgkort ble overført fra kommunene til departementet. Departementet overtok an-

svaret for manntallet før valget i 2013, og siden valgkortene blir produsert på bakgrunn av manntallet, var det naturlig at statlig myndighet også fikk ansvaret for å produsere og sende ut valgkort.

4.2 Krav om flertall for beslutning om valg over én eller to dager

Ved endringslov 17. juni 2016 nr. 59 ble valgloven § 9-2 annet ledd først punktum endret, slik at beslutning om hvorvidt valg skal holdes over én eller to dager, skal treffes av kommunestyre eller bystyre som flertallsvedtak. Tidligere var det tilstrekkelig med tilslutning av 1/3 av medlemmene i nevnte styrer. Endringen ble blant annet begrunnet i at vedtak som har en ikke ubetydelig konsekvens for en kommune, bør treffes som ordinært flertallsvedtak.

Endringsloven 17. juni 2016 nr. 59 opprettholdt valgloven § 9-2 annet ledd annet punktum om at nevnte vedtak måtte treffes senest samtidig med budsjettet for det året et valg skal holdes. Denne regelen var imidlertid særskilt myntet på vedtak truffet av et mindretall på 1/3 og ble derfor opphevet ved endringslov 9. juni 2017 nr. 36.

4.3 Ny frist for godkjenning av forhåndsstemmer

Ved endringslov 17. juni 2016 nr. 62 ble fristen for å godkjenne forhåndsstemmer flyttet fra valgdagen kl. 21 til tirsdagen etter valgdagen kl. 17, jf. valgloven § 8-1 tredje ledd og § 10-1 første ledd bokstav g. Bakgrunnen var ønsket om å holde antallet for sent innkomne forhåndsstemmer så lavt som mulig. Ny postlov trådte i kraft 1. januar 2016 og innebærer blant annet at Posten ikke lenger har ombæringsplikt på lørdager. Mange forhåndsstemmer blir avgitt den siste dagen i forhåndsstemmeperioden, dvs. fredagen før valgdagen, og det er viktig at endringen av ombæringsplikten ikke medfører at flere stemmer kommer for sent frem og dermed blir forkastet. Ved å flytte fristen blir riktignok det endelige valgoppgjøret klart noe senere, men hensynet til den stemmeberettigede og en fleksibel stemmeperiode måtte i denne sammenheng veie tyngst. Det ble samtidig foretatt en endring av fristen for innføring i manntallet for stemmeberettigede bosatt i utlandet, jf. valgloven § 2-7 tredje ledd.

I endringsloven 17. juni 2016 nr. 62 ble det også vedtatt en ny bestemmelse om hvordan stemmegivning og opptelling skal gjennomføres dersom en kommune vedtar å benytte en ordning med elektronisk avkryssing i manntallet, jf. valgloven § 9-5 a. Ordningen er frivillig for kommunene.

4.4 Manuell opptelling

Som et ekstra sikkerhetstiltak i forbindelse med gjennomføringen av stortingsvalget og valg av representanter til kommunestyret i nye Færder kommune fast-

satte Kommunal- og moderniseringsdepartementet 31. august 2017, med hjemmel i valgloven § 10-10, forskrift om opptelling av stemmesedler ved valg til Storting og kommunestyre i 2017. Ifølge forskriften måtte den foreløpige opptellingen av stemmesedlene i kommunene gjøres manuelt, både for stemmesedler avgitt på forhånd og stemmesedler avgitt på valgtinget.

5. Valgadministrasjon

5.1 Valgdirektoratet

Valgdirektoratet ble opprettet 1. januar 2016. Det operative ansvaret på statlig nivå for gjennomføringen av stortings-, sametings-, kommunestyre- og fylkestingsvalg ble med dette overflyttet fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til direktoratet. Hovedoppgavene til Valgdirektoratet er ansvar for drift, utvikling og forvaltning av det elektroniske valgadministrative systemet EVA, ansvar for opplæring av de valgansvarlige i kommuner og fylkeskommuner, i tillegg til å sørge for god informasjon og veiledning i bruk av EVA og avvikling av valg. Hensikten med å flytte disse oppgavene fra det politisk styrte departementet til det nye direktoratet, som ligger i Tønsberg, er å sikre åpenhet og uavhengighet i valgarbeidet.

5.2 EVA – Elektronisk valgadministrativt system

Ved stortingsvalget i 2017 benyttet samtlige kommuner og fylkeskommuner et felles, statlig eid elektronisk valgadministrativt system, forkortet EVA. Dette består av tre applikasjoner, EVA Admin, EVA Skanning og EVA Resultat. Alle valgdata og resultater finnes i det elektroniske systemet, inklusive et landsdekkende manntall. 255 kommuner benyttet elektronisk manntall på valgdagen.

213 av kommunene benyttet systemet for maskinell opptelling – skanning – av stemmesedlene ved stortingsvalget i tillegg til den manuelle førstegangsoptellingen som ble påbudt i forskrift om opptelling av stemmesedler ved valg til Storting og kommunestyre i 2017. Dessuten benytter samtlige fylkeskommuner maskinell opptelling. I praksis betyr dette at alle stemmesedler som mottas ved valget, skannes ved kontrolltelling i fylkeskommunene.

EVA ble for første gang benyttet ved stortingsvalget i 2013. Kommunal- og moderniseringsdepartementet redegjorde i Prop. 83 L (2014–2015) for den eksterne evalueringen av EVA og opplæringen i bruk av systemet, etter at fullmaktskomiteen ba om en slik evaluering i Innst. 1 S (2013–2014). En ny evaluering av EVA ble foretatt etter kommune- og fylkestingsvalget i 2015. Tilbakemeldingene har vært brukt i en kontinuerlig videreutvikling av systemet, blant annet for å sikre at EVA fungerer i samsvar med lovgivningen, for å redusere mulighe-

tene for feil hos brukerne og for å gjøre installasjon hos mindre kommuner så ukomplisert som mulig.

6. Valgoppgjøret

Fylkesvalgstyret foretar valgoppgjør for distriktsmandatene. Først fordeles mandatene mellom valglistene med delingstallene 1,4 – 3 – 5 osv., jf. Grunnloven § 59 annet ledd og valgloven § 11-4. Når det er avgjort hvor mange distriktsmandater en valgliste skal ha, fordeler fylkesvalgstyret mandatene til kandidatene på listene i samsvar med valgloven § 11-5. Fylkesvalgstyret skal protokollere sitt valgoppgjør og sende utskrift av det til Stortinget og riksvalegstyret.

Deretter foretar riksvalegstyret valgoppgjør for å fordele de 19 utjevningsmandatene. Metoden for fordelingen mellom partiene fremgår av Grunnloven § 59 fjerde og femte ledd og valgloven § 11-6 annet ledd. Et parti må ha fått minst fire prosent av stemmene i hele landet for å få utjevningsmandat. Så skal riksvalegstyret fordele partienes utjevningsmandater mellom fylkene, ett til hvert fylke, etter reglene i valgloven § 11-6 tredje ledd. Når det er avgjort hvilke partilister som får utjevningsmandater, skal riksvalegstyret utpeke listenes utjevningsrepresentanter og samtlige vararepresentanter, jf. valgloven § 11-7. Riksvalegstyret skal protokollere resultatet av valgoppgjøret og underrette Stortinget og fylkesvalgstyrene om dette. Videre skal riksvalegstyret utferdige fullmakter for samtlige representanter og vararepresentanter og sende disse til Stortinget.

Riksvalegstyret foretok den 27. september 2017 kåring av utjevningsrepresentantene for perioden 2017–2021 og av samtlige vararepresentanter for de fylkeslistene som oppnår utjevningsmandater.

Vedlegg 1.2 til denne innstillingen viser fylkesvalgstyrenes valgoppgjør med stemmetallene for valglistene og fordelingen av distriktsmandatene.

Vedlegg 1.3 inneholder sammendrag av riksvalegstyrets oppgjør som viser utregningen og fordelingen av utjevningsmandatene.

Av vedlegg 1.4 fremgår navnene på de valgte representantene og vararepresentantene ifølge fylkesvalgstyrenes og riksvalegstyrets oppgjør, ordnet fylkesvis.

7. Valgfakta

Valgdeltakelsen ved årets stortingsvalg var på 78,2 prosent, tilsvarende valgdeltakelsen i 2013. Antall stemmeberettigede har økt på fire år, så selv om nesten 100 000 flere benyttet stemmeretten ved dette valget, ble fremmøteprosenten den samme som ved forrige valg.

Ved dette stortingsvalget har antall forhåndsstemmer for første gang oversteget én million, nærmere bestemt 1 070 068. Det vises til vedlegg 1.5 med oversikt

over antall stemmegivninger og stemmesedler samt årsaker til at stemmegivninger og stemmesedler har blitt forkastet.

Det valgadministrative systemet EVA sikrer alle kommuner tilgang til et elektronisk landsdekkende manntall. 255 kommuner benyttet elektronisk manntall på valget ved dette valget.

213 av kommunene, samt alle fylkeskommunene, benyttet skanning (elektronisk opptelling) i sin endelige opptelling av stemmene. Mange kommuner samarbeidet om skanning seg imellom eller med fylkeskommunen.

I 173 kommuner var det valgdag også 10. september. 196 kommuner hadde todagersvalg i 2013.

8. Komiteens merknader

8.1 Generelle merknader

Komiteen kan på bakgrunn av sin kontroll av valget konstatere at helhetsinntrykket er at stortingsvalget 2017 har blitt gjennomført på en god og effektiv måte i kommunene, og at fylkesvalgstyrene har utført en grundig kontroll med valgstyrene. Komiteen ser likevel at det fortsatt er behov for forbedringer på enkelte områder, og vil komme tilbake til dette senere i innstillingen.

Komiteen vil understreke at tillit til våre politiske institusjoner og tillit til valger forhold som henger nøye sammen, og er grunnleggende for et velfungerende demokrati. I vårt land er det høy tillit til at valg gjennomføres på en korrekt måte. Fra myndighetenes side er det viktig å opprettholde tilliten både gjennom et kontinuerlig arbeid for å utvikle et godt og hensiktsmessig valgregelverk og gjennom tilrettelegging av et tillitvekkende og velfungerende opplegg for alle deler av valg gjennomføringen.

Komiteen er kjent med at regjeringen 21. juli 2017 nedsatte et offentlig utvalg som skal lage forslag til ny valglov og vurdere endringer i valgordningen. Utvalget skal gå gjennom hvordan valg gjennomføres, og vurdere problemstillinger knyttet til ansvar og roller, hvordan man stemmer, og forsendelse av forhåndsstemmer. Utvalget skal blant annet også følge opp Stortingets vedtak om å utrede personvalgordningen for stortingsvalg, og skal også se på forholdet mellom fylkesinndeling og valgdistrikt i lys av regionreformen. Utvalget starter arbeidet høsten 2017 og skal levere en NOU innen utgangen av 2019. Dersom utvalget foreslår endringer i de deler av valgordningen som er forankret i Grunnloven, kan endringene tre i kraft tidligst fra stortingsvalget i 2025.

Det tilføyes at det også er levert inn grunnlovsforslag om endringer i valgreglene. Forslagene som ble levert inn før 1. oktober 2016, skal behandles i stortingsperioden 2017–2021. Potensielt kan forslagene medføre

endringer som trer i kraft allerede fra stortingsvalget 2021.

Komiteen viser til at det nyopprettede Valgdirektoratet, som er underlagt Kommunal- og moderniseringsdepartementet, har fått delegert ansvaret for valg gjennomføringen på landsbasis. Komiteen har merket seg Valgdirektoratets overordnede prioritering for 2017 om å bidra til en korrekt og tillitvekkende gjennomføring av stortings- og sametingsvalget.

Komiteen mener det er viktig at Valgdirektoratets brukerstøttefunksjon yter god og velkvalifisert service til valgansvarlige over hele landet og er lett tilgjengelig for brukerne. Tjenesten må dessuten ha romslig åpningstid, særlig i perioden fra like før valget frem til valgoppgjørene er vel overstått i alle fylkeskommunene.

Komiteen viser til at det i forkant av stortingsvalget ble reist spørsmål om sikkerheten ved valget. Det var særlig oppmerksomhet rundt de tekniske løsningene for elektronisk telling – skanning – av stemmesedlene. Valgdirektoratet har samarbeidet med Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) for å forebygge hendelser og iverksette sikkerhetstiltak. Komiteen viser til at Kommunal- og moderniseringsdepartementet, som et ekstra sikkerhetstiltak, gav en forskrift som påla kommunene å gjennomføre den foreløpige opptellingen av stemmesedlene ved stortingsvalget manuelt.

Komiteen bemerker for ordens skyld at Nordland fylkesvalgstyret 26. september 2017 foretok et nytt valgoppgjør. Sju stemmesedler som var forkastet av valgstyret i Bodø kommune var ved en feil blitt godkjent av fylkesvalgstyret. Dette ble rettet i det nye valgoppgjøret.

8.2 Valgprotokoller/møtebøker

Komiteen viser til valgloven § 10-7 som fastsetter at stemmestyrene, valgstyrene og fylkesvalgstyrene skal føre protokoll i forbindelse med valggjennomføringen, på grunnlag av formularer fastsatt av departementet, jf. valgforskriften § 41. Valgstyrenes møtebøker består av en rapport som er hentet ut fra EVA, det samme er fylkesvalgstyrenes møtebok del 2. Del 1 av fylkesvalgstyrets møtebok, som er legalitetskontrollen av valggjennomføringen, fylles ut manuelt av det enkelte fylkesvalgstyret på bakgrunn av informasjon fra EVA eller valgstyrenes møtebøker.

Komiteen viser til rapport fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus 25. september 2017 der følgende svakhet i EVA påpekes:

«Vi har sett at det ikke har vært fysisk mulig å skrive inn noe særlig mer enn en setning i merknadsfeltene i EVA, til tross for at rubrikkens størrelse skulle tilsa det. Dette er litt uheldig, for ved å fylle inn mer tekst kunne forklaringer på avvik fortløpende vært bedre forklart. Man hadde da ikke trengt ha støtteskriv/notat med nær-

mere forklaring i tillegg til protokollen for å forklare avvikene. Den tekniske siden i EVA hva gjelder merknadsfeltet i valgprotokollen for valgstyret har med andre ord et forbedringspotensial før neste valg.»

Komiteen mener dette er et godt innspill til forbedring av rapporteringen i valgstyrenes valgprotokoller. Det er viktig for kontrollen med valget at valgstyrene rapporterer grundig om alle avvik og eventuelle andre forhold av betydning for kontrollen av valget, og at valgprotokollen er tilrettelagt for dette.

Komiteen har merket seg at rapporteringen fra fylkesvalgstyrene i møtebokens del 1 er lagt opp svært ulikt hos de enkelte fylkesvalgstyrene. Noen rapporterer lite, mens andre har mer fylldige redegjørelser. Det siste er en stor fordel med tanke på Stortingets arbeid med kontroll av valget. Komiteen henstiller til departementet om å vurdere hvordan rapporteringen kan forbedres, blant annet ut fra de behov Stortinget har for sin kontroll med gjennomføringen av valget. Det bør også gis god veiledning til fylkesvalgstyrenes sekretariat om hvilken informasjon møtebokens del 1 bør inneholde.

8.3 Forsendelse av valgoppgjør

Komiteen viser til valgloven § 9-8 som fastslår at alt valgmateriell skal oppbevares og transporteres på en betryggende måte. I valgforskriften §§ 29a og 34 er det fastsatt nærmere regler om oppbevaring og transport av valgmateriell. Komiteen vil understreke valgstyrets ansvar for å etablere betryggende rutiner for oppbevaring og transport av valgmateriell under hele valggjennomføringen.

Komiteen viser til at det i valgprotokollene fra enkelte fylkesvalgstyret er meldt om manglende eller ødelagt forsegling av kasser med stemmesedler, samt om knuste lokk på stemmeseddelkasser.

All transport av valgmateriell skal foregå på hurtigste og mest betryggende måte og uten unødige forsinkelser. Komiteen har merket seg at fylkesvalgstyret i Nordland har bemerket i sin valgprotokoll at valgoppgjøret fra Vega kommune, som ble sendt om formiddagen den 13. september, ikke ankom Nordland fylkeskommune i Bodø før 18. september. Komiteen mener at det før neste valg må være på plass løsninger som sikrer hurtig og trygg forsendelse av valgmateriell fra alle kommuner til vedkommende fylkeskommune uansett beliggenhet.

8.4 Forkastede stemmegivninger og stemmesedler

Komiteen viser til at det er registrert 2 944 420 godkjente stemmegivninger ved stortingsvalget. Totalt 5 061 stemmegivninger er forkastet, 821 forhåndsstemmegivninger og 4 240 avgitt på valginget. Ved forrige stortingsvalg ble det godkjent totalt 2 848 139 stemmegivninger, og 4 494 ble forkastet.

Komiteen konstaterer at den klart vanligste årsaken til at stemmegivninger blir forkastet, er at velgeren ikke er oppført i manntallet i kommunen. Ved dette valget ble 4 391 stemmegivninger forkastet av denne grunn, 302 forhåndsstemmegivninger og 4 089 på valgtinget. Tilsvarende tall for valget i 2013 var henholdsvis 361 og 3 583.

Videre viser komiteen til at det ble avgitt 2 945 352 godkjente stemmesedler ved stortingsvalget. Totalt 5 172 stemmesedler ble forkastet, 3 025 forhåndsstemmesedler og 2 147 stemmesedler avgitt på valgtinget. Ved forrige stortingsvalg ble 3 255 av 2 836 029 stemmesedler forkastet.

Manglende offentlig godkjent stempel på stemmeseddelen er fortsatt den forkastelsesgrunnen som forekommer oftest. Ved dette valget ble 4 520 stemmesedler forkastet av denne grunn, mot 1 603 ved forrige stortingsvalg.

På bakgrunn av opplysninger fra fylkesvalgstyrenes valgprotokoller vil komiteen anta at hovedårsaken til at stemmesedler mangler stempel, er at velgeren har lagt flere stemmesedler inni hverandre, hvor den ytterste seddelen skal tjene som «omslag». Da blir kun den ytterste («omslaget») stemplet, og den eller de øvrige må forkastes. Ofte er den ytterste stemmeseddelen blank, noe som muligens kan forklare noe av økningen av blanke stemmesedler ved årets valg. I 2013 ble det registrert totalt 12 874 blanke stemmesedler, i 2017 var dette tallet steget til 18 509.

Komiteen viser til vedlegg 1.5 i innstillingen med oversikt over antall stemmegivninger, stemmesedler og forkastelsesgrunner fordelt på de ulike fylkene.

Komiteen viser til at antall godkjente stemmegivninger ideelt sett skal tilsvare antall godkjente, blanke og forkastede stemmesedler. Derfor skal avvik mellom kryss i manntallet og antall stemmesedler i urnen i utgangspunktet ikke forekomme. Én stemmegivning – kryss i manntallet – skal tilsvare kun én stemmeseddel, uavhengig av om stemmeseddelen godkjennes eller må forkastes. Også ved dette valget har komiteen registrert at det i svært mange kommuner er registrert flere avgitte stemmesedler enn kryss i manntallet, selv om det i de fleste kommuner dreier seg om en meget liten differanse i forhold til antall avgitte stemmegivninger. Årsaken til et slikt avvik er svært ofte at velgeren har lagt mer enn én stemmeseddel i urnen, jf. forholdet nevnt ovenfor med «omslag» og forkastede stemmesedler på grunn av manglende stempel. En annen årsak til avvik er at valgfunksjonæren har glemt å krysse av for stemmegivninger i manntallet. Det forekommer sjelden at det er færre registrerte stemmesedler enn godkjente stemmegivninger i en kommune.

Komiteen mener det er urovekkende at antall forkastede stemmegivninger og stemmesedler har økt ved dette valget, selv tatt i betraktning et høyere antall

avgitte stemmer. Komiteen mener det er viktig å sette inn målrettede tiltak for å forhindre unødvendige årsaker til forkastelser, enten de skyldes feil begått av velgeren selv, av en valgfunksjonær eller har andre årsaker. Komiteen viser til merknader om ulike tiltak nedenfor.

8.5 Særlig om for sent innkomne forhåndsstemmegivninger

Komiteen viser til at det ved forrige stortingsvalg ble forkastet 1 653 stemmegivninger fordi de kom inn til valgstyret etter dagjeldende frist kl. 21 på valgdagen. Av disse var 391 avgitt utenriks. Lovendringen fra 2016 om forskyvning av fristen til kl. 17 dagen etter valgdagen var ment å redusere risikoen for at forhåndsstemmene kommer for sent inn til valgstyret.

I redegjørelse til Riksvalgstyret fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, oversendt til Stortinget 28. september 2017, vises det til en undersøkelse Valgdirektoratet har foretatt i kommunene for å kartlegge hvor mange forhåndsstemmer som er mottatt etter fristens utløp 12. september kl. 17. Undersøkelsen er gjennomført 18.–22. september, og 335 kommuner har besvart den. I følge undersøkelsen ble 1 051 stemmer mottatt etter fristens utløp. Av disse var 335 avgitt utenriks. Komiteen mener det kan være grunn til å anta at tallet kan være høyere. Som hovedårsakene til at forhåndsstemmene kom for sent frem, oppgir kommunene mangelfull adressering samt at stemmene var innlevert til Posten så sent at forhåndsstemmene ikke rakk frem med ordinær postgang.

For sent innkomne forhåndsstemmer teller ikke med i valgoppgjøret. Ved årets valg utgjorde disse 0,11 prosent av forhåndsstemmene. Tilsvarende prosent for 2013 var 0,19 prosent.

Komiteen viser til at i henhold til valgloven § 8-1 (3) er velgeren selv ansvarlig for å avgi forhåndsstemme på et tidspunkt som gjør at forhåndsstemmen kommer inn til valgstyret innen kl. 17 dagen etter valgdagen. Likevel mener komiteen at når fristen for å avgi forhåndsstemme innenlands er fredag før valgdagen, må det med rimelighet kunne forventes at forhåndsstemmer forsendes på en slik måte av kommunene at de kommer frem til rett valgstyre innen fristen. Komiteen viser til valgforskriften § 27 niende ledd hvor det er bestemt at stemmegivningene skal sendes som A-post eller på raskere måte. Komiteen vil i denne forbindelse påpeke at også forhold som korrekt emballasje og adressering har betydning for rask og sikker transport av forhåndsstemmer. I tillegg er det selsagt påkrevet at forhåndsstemmegivningene sendes fortløpende til velgerens hjemkommuner de to siste ukene før valget, slik valgforskriften § 27 åttende ledd gir anvisning på. Komiteen ber regjeringen vurdere et enda mer eksplisitt

påbud om forsendelse av forhåndsstemmer med ekspresløsninger eller bud i de siste dagene før valgdagen.

Komiteen støtter departementets uttalelse i redegjørelsen til riksvalegstyret, hvor det blant annet heter:

«Tilbakemeldingene fra kommunene tilsier at hovedårsaken til at forhåndsstemmer kommer for sent fram er feil fra valgmedarbeideren. Dette er ikke akseptabelt. Departementet vil sørge for at Valgdirektoratet gir grundig innføring i hvor viktig det er med korrekt adressering og at kommunene må sørge for at forhåndsstemmene sendes i så god tid som mulig før fristen for godkjenning. Kommunene må også forstå konsekvensene av å ikke følge rutiner for forsendelse.

Departementet vil også følge opp problemstillingen i samarbeid med både Valgdirektoratet og posten for å se om det er andre muligheter for forsendelse av forhåndsstemmer mellom kommunene. Dette vil være et tema for evaluering etter valget.»

Komiteen er tilfreds med at valglovutvalget har som mandat blant annet å vurdere fremtidige forsendelsesmåter av forhåndsstemmer for å sikre at stemmer ikke må forkastes.

Redegjørelsen fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til riksvalegstyret om for sent innkomne forhåndsstemmer, er inntatt som vedlegg 1.6 til innstillingen.

8.6 Forhåndsstemming utenriks

Komiteen har merket seg at enkelte forhåndsstemmegivninger fra utlandet som kom frem til valgstyret før fristen kl. 17 dagen etter valgdagen, har blitt forkastet i henhold til valgloven § 10-1(1) c fordi de ikke anses avgitt til rett tid. Fristen for å avgi stemme utenriks er nest siste fredag før valgdagen, jf. valgloven § 8-1 (2) første punktum. Komiteen viser til Ot.prp. 24 (2006–2007) kapittel 3.4 som drøfter frist for forhåndsstemmegivning utenriks og på Svalbard. Det fremgår der at begrunnelsen for at utenriksstemmegivningen skal avsluttes en uke tidligere enn innenlands, er hensynet til at stemmegivningen skal komme frem til valgmyndighetene i tide.

Komiteen mener det bør vurderes om ikke alle utenriksstemmegivninger som kommer inn til valgstyret i vedkommende kommune innen fristen kl. 17 dagen etter valgdagen, bør kunne godkjennes, uavhengig av når stemmegivningen er sendt, forutsatt at øvrige vilkår er oppfylt.

8.7 Opptelling av forhåndsstemmer

Komiteen har erfart at stadig flere kommuner har gått over til kretsvis opptelling av stemmer. Dette gjelder likevel ikke opptelling av forhåndsstemmer, der kretsvis opptelling opphørte da det ble slutt på å bruke konvolutter. Når en stor andel av velgerne forhåndsstemmer, medfører det utfordringer for utarbeiding av

valgstatistikk at forhåndsstemmer ikke telles opp kretsvis.

Komiteen vil henstille til regjeringen om at det foran kommende valg blir vurdert løsninger som gjør at også forhåndsstemmer kan telles opp kretsvis.

8.8 Plassering av mottak for forhåndsstemmer

Komiteen har merket seg at kommuner som har et stort antall studenter og/eller har militærforlegninger, ofte har et relativt høyt antall forkastede stemmegivninger. Studenter og soldater er som oftest registrert i folkeregisteret i sine hjemkommuner, og de må derfor forhåndsstemme.

Komiteen viser til at det er folkeregisteret pr. 30. juni i valgåret som legges til grunn for manntallet. Alle som er stemmeberettiget, skal manntallsføres i den kommunen hvor de var registrert som bosatt på dette tidspunktet, selv om de bor i en annen kommune på valgdagen. Komiteen mener det er viktig med god og målrettet informasjon både om hvorfor forhåndsstemmegivning kan være nødvendig for bestemte grupper, og om hvor man kan avlegge forhåndsstemme.

Komiteen mener at aktuelle kommuner i større grad bør vurdere å tilrettelegge for mottak av forhåndsstemmer på læresteder og i militærforlegninger, i tillegg til å informere om nødvendigheten av og mulighetene for å forhåndsstemme.

8.9 Elektronisk avkryssing i manntallet

Komiteen viser til at alle kommunene har tilgang til elektronisk manntall gjennom valgadministrasjonssystemet EVA. Under forhåndsstemmegivningen benyttes samtlige kommuner elektronisk avkryssing i manntallet, men bare 255 av dem valgte å benytte elektronisk avkryssing på valgtinget. Bruk av elektronisk manntall er avhengig av at det benyttes PC med tilgang til internett. Komiteen viser til at oppkobling til mobiltelefon med 4G vil gi tilstrekkelig internettforbindelse. Der som det elektroniske manntallet midlertidig ikke skulle være tilgjengelig, er det en egen beredskapsprosedyre fastsatt i valgloven § 8-4 tredje ledd og valgforskriften § 27 a. Ifølge Valgdirektoratet ble kun 371 stemmegivninger lagt i beredskapskonvolutter som følge av at det oppsto behov for beredskapsprosedyre. Avkryssing i elektronisk manntall foregår enten gjennom å skanne («bippe») valgkortet, ved å taste inn manntallsnummeret fra valgkortet eller ved å søke opp stemmegiverens navn, adresse og fødselsnummer. Komiteen ser mange fordeler med elektronisk avkryssing i manntallet på valgtinget. En av fordelene er at stemmestyret skal krysse av i det elektroniske manntallet både for velgere som er manntallsført i vedkommende krets, og for velgere som er manntallsført i andre kretser i kommunen. En følge av dette er at kategorien «fremmede stemmer» i særskilt omslag utgår, da avkryssing også for disse vel-

gerne skjer direkte i valglokalet. Dessuten antar komiteen at risikoen for feil blir mindre med elektronisk manntall, og at avviklingen av stemmegivingen i valglokalet vil gå raskere og mer smidig. Kommunene har erfaring med å håndtere det elektroniske manntallet ved forhåndsstemmegivingen og må kunne videreføre dette på en enkel måte for valgtinget. Stemmestyrene i kommunen må selvsagt bestå av personer som er i stand til å håndtere det tekniske opplegget. Og komiteen forutsetter at det er på plass gode rutiner i Valgdirektoratet for å ivareta drifts- og sikkerhetsmessige forhold. Komiteen vil anta at kostnadene ved å benytte elektronisk manntall på valgtinget, i stedet for papirmanntall, er forholdsvis lave for den enkelte kommune.

På denne bakgrunn vil komiteen be regjeringen vurdere hva som kan gjøres for å få samtlige kommuner til å benytte elektronisk manntall også på valgtinget.

8.10 Valgkort

Komiteen viser til at Valgdirektoratet har fått delegert myndighet etter valgloven § 2-3 tredje ledd til å sørge for at det blir sendt ut valgkort til alle stemmeberettigede som er innført i manntallet i kommunen med bosted innenriks, med unntak av Svalbard og Jan Mayen. Valgforskriften § 23 første ledd fastsetter hvilke opplysninger valgkortet skal inneholde. I tillegg skal det opplyses om at velger må vise legitimasjon for å avgi stemme. Som en fysisk del av valgkortet følger det med en informasjonsbrosjyre. Komiteen viser også til at valgkortet har en særlig tilleggsfunksjon ved at det kan skannes når det benyttes elektronisk manntall.

Komiteen vil likevel understreke at det ikke er nødvendig å ha med valgkort for å stemme. Offentlig informasjon om valgkort må slå fast at ingen velgere skal avvises dersom de har glemt valgkortet, og at gyldig legitimasjon er tilstrekkelig for å avlegge stemme. Komiteen erfarer at mange velgere tror at de ikke kan stemme uten valgkort. Komiteen mener en slik alvorlig feiltakelse skyldes at informasjonen til velgerne ikke er god nok, eller at informasjonen som er gitt, er direkte feil. Valgfunksjonærer skal eksempelvis ikke minne velgere som står i kø for å stemme, om at de må ha med valgkort, da dette kan føre til at noen feilaktig tror at de ikke kan stemme uten, og derfor snur og går uten å stemme. Enten må informasjonen forbedres vesentlig, eller så må ordningen med valgkort endres slik at misforståelser unngås.

Komiteen viser til Valgdirektoratets årsrapport for 2016, der det fremgår at direktoratet har utredet en ordning med elektroniske valgkort til velgerne, og at man anbefalte gjennomføring av elektroniske valgkort ved årets valg. Departementet besluttet likevel at valgkortene skulle sendes ut i papirform, i påvente av ytterligere utredning om konsekvensene for velgere og valgmedarbeidere av innføring av elektroniske valgkort.

8.11 Organisering og logistikk i valglokalet mv.

Komiteen viser til at det er opp til valgstyrene å bestemme hvordan stemmegivingen i valglokalet skal organiseres fysisk, og hvordan velgeren skal ledes gjennom de ulike trinnene av stemmegivingen. Komiteen mener at organiseringen av valgtinget er en viktig faktor for å forebygge feil, f.eks. at velgeren legger stemmeseddelen i urnen uten at den er stemplet, eller legger flere stemmesedler i urnen. I Kommunal- og moderniseringsdepartementets valghåndbok påpekes de tre sentrale elementene som skal gjennomføres ved stemmestyrets bord i nær sammenheng:

1. Avkryssing i manntallet.
2. Stempling av stemmeseddelen – som utføres av valgfunksjonæren.
3. Velgeren legger selv stemmeseddelen i urnen (med mindre stemmen skal kategoriseres som fremmedstemme).

Komiteen er kjent med at organiseringen i enkelte valglokaler ikke er god nok til å kunne avvikle flyten i stemmegivingen på en optimal måte, og at valgfunksjonærene ikke har godt nok overblikk over alle tre delene av stemmegivingen. Plasseringen av stemmeurnen er viktig. Den må være under tilsyn av valgfunksjonær til enhver tid. Valgfunksjonæren skal ikke berøre stemmeseddelen, men bør likevel forsøke å ha et skarpt blikk for om det kan ligge flere stemmesedler inni hverandre. Organiseringen må være slik at valgfunksjonærene har god kontroll på alle faser av stemmegivingen selv om det er mange mennesker og kø i valglokalet.

Komiteen mener også det er viktig at valgfunksjonærene sjekker stemmeavlukkene med jevne mellomrom for å kontrollere at det til enhver tid er tilstrekkelig med stemmesedler for alle partier/lister. Dessverre skjer fra tid til annen at noen velgere enten fjerner lister fra enkelte partier eller gjemmer enkelte partiers lister bak andre lister.

Videre mener komiteen det er en god ordning at velgerne møtes av en «guide» når de kommer inn i valglokalet, som viser dem til stemmeavlukket og deretter til valgstyrets bord. Komiteen mener at særlig enkelte førstegangselgere kan ha behov for ekstra veiledning om hva de skal gjøre i stemmeavlukket. Derfor ville det være en fordel om det i valglokalet både er informasjon om dette og et tilbud om veiledning, selvsagt tilrettelagt slik at prinsippet om hemmelig valg overholdes.

Komiteen mener at for å sikre god organisering og logistikk i stemmelokalet, bør departementet fastsette retningslinjer som sørger for at dette ivaretas på en bedre måte enn i mange stemmelokaler i dag. Valglokalene er selvsagt forskjellige, men kjerneelementene ved

en god, smidig og sikker valgavvikling må være til stede i alle valglokaler.

8.12 Tilgjengelighet

Komiteen vil påpeke at personer med nedsatt funksjonsevne selvsagt skal ha samme rett til å delta i valg som alle andre. Skoler er eksempelvis mye benyttet som valglokale. Komiteen viser til en landsomfattende kartlegging av tilgjengeligheten ved 784 skoler som Norges Handikapforbund utførte i 2013, i samarbeid med forskningsbyrået IRIS. Her fant man at 78 prosent av skolene hadde vesentlige mangler med hensyn til tilgjengelighet.

Komiteen peker på at diskriminerings- og tilgjengelighetsloven stiller krav til utforming av valglokalene. Valgforskriften §§ 26 og 30 stiller krav om god tilgjengelighet, herunder at stemmegivningen skal tilrettelegges slik at blinde og svaksynte kan avgi stemme uten å måtte be om hjelp. Komiteen viser til merknader under kapittel 9.4 i innstillingen. Kommunal- og moderniseringsdepartementets valghåndbok inneholder en god beskrivelse av hvordan valglokaler og stemmegivning kan tilrettelegges for personer med funksjonsnedsettelse. Komiteen mener at det er viktig å ta i bruk teknologiske løsninger som kan bidra til å forenkle stemmegivningen for ulike grupper av personer med nedsatt funksjonsevne.

8.13 Opplæring av valgmedarbeidere

Komiteen viser til at rundt 30 000 valgmedarbeidere i kommuner og fylkeskommuner gjør en stor innsats i forbindelse med valg gjennomføringen.

Komiteen vil påpeke at i tillegg til å sørge for god infrastruktur i valglokalet, er det avgjørende for en god gjennomføring av valget i kommunene at valgmedarbeiderne får god og adekvat opplæring.

Komiteen har merket seg at det av Valgdirektoratets årsrapport for 2016 fremgår at direktoratet har som ett av sine resultatmål å etablere et opplærings- og kompetanseopplegg som skal sikre at valgmedarbeidere i kommuner og fylkeskommuner har nødvendig kunnskap i bruk av EVA, i valgregelverket og valggrutiner. Komiteen er kjent med at Valgdirektoratet har utført et omfattende opplæringsarbeid foran dette valget.

Komiteen kan ved gjennomgang av fylkesvalgstyrenes valgprotokoller likevel konstatere at det skjer en rekke feil som burde vært unngått. En gjenganger er som nevnt at valgfunksjonæren glemmer å krysse av i manntallet for en stemmegivning.

I valghåndboken fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet fremgår at den vesentligste årsaken til avvik mellom kryss i manntallet og antall stemmesedler i urnen antas å skyldes manglende oppmerksomhet fra stemmemottaker. Det er selvsagt menneskelig å gjøre feil, som å glemme å stemple en stemmeseddel,

glemme å krysse av i manntallet eller gjøre en feilregistrering i EVA. Komiteen ser også at det forekommer at stemmestyre og valgstyre har enkelte feiltolkninger av valgregelverket, men som blir rettet opp av fylkesvalgstyret.

Komiteen vil understreke betydningen av god og relevant opplæring av alle valgmedarbeidere, slik at alle – uansett oppgaver – blir i stand til å mestre den viktige jobben de har påtatt seg, og dermed være bedre i stand til å unngå å gjøre feil. For eksempel er det grunn til å anta at økt digitalisering av valgarbeidet vil medføre behov for god datakompetanse på alle plan i valgavviklingen. I denne forbindelse er det viktig at kommunene setter av tilstrekkelige ressurser til å kunne nyttiggjøre seg Valgdirektoratets ulike kompetansebyggende tiltak, samt at direktoratets opplegg er godt tilpasset de behov som de enkelte kommunene måtte ha for bedre opplæring.

8.14 Informasjon til publikum

Komiteen viser til at det er et stort behov for informasjon til velgerne om hvordan de skal forholde seg til selve stemmegivningen, både på valgtinget og ved forhåndsstemming.

Som tidligere nevnt ble det ved stortingsvalget forkastet 5 172 stemmesedler, en vesentlig økning fra forrige valg. Komiteen viser til at velgeren i mange tilfeller selv kan ha forårsaket at stemmeseddelen må forkastes, f.eks. ved å legge flere stemmesedler inni hverandre. Og det hender også at velgere legger stemmeseddelen i urnen før den har blitt stemplet uten at valgpersonalet fanger opp dette. Komiteen viser videre til at også mange stemmegivninger må forkastes, de fleste fordi velgeren ikke står i manntallet i den kommunen hvor han eller hun møter opp for å stemme på valgtinget. I mange tilfeller er nok velgeren ikke kjent med at man må forhåndsstemme dersom man ikke bor i, eller har anledning til å møte opp på valgtinget i, den kommunen hvor man var registrert bosatt i folkeregisteret 30. juni i valgåret.

Komiteen mener det må være et mål at flest mulig av de stemmeberettigede som møter opp for å stemme, skal få sine stemmer talt med og ber regjeringen vurdere om det finnes løsninger for å få det til i fremtidige valg.

Når det gjelder å unngå feil som kan resultere i forkastning av stemmesedler, er det selvsagt viktig at valgstyrene sørger for god og tydelig informasjon i valglokalene om hvordan stemmegivningen skal skje, i tillegg til god logistikk i valglokalet. Komiteen mener også at god valginformasjon i media, og ikke minst på sosiale medier, er avgjørende for å bevisstgjøre velgerne om alle sider av valget. Det må informeres på en instruktiv og lettforståelig måte: Særlig om hvordan selve stemmegivningen skal foregå, om at man må være registrert i

manntallet i kommunen for å kunne stemme på valget og om forhåndsstemmegivning. I tillegg er det viktig at Valgdirektoratets nettsted, www.valg.no, gjøres godt kjent og at informasjonen som ligger der, er oppdatert, lett tilgjengelig og oppleves relevant for alle kategorier av velgere. Komiteen vil understreke at offentlig informasjon om valget må være tosidig – den må både oppfordre til å delta i valg og informere om hvordan velgeren skal forholde seg.

Komiteen viser for øvrig til at noen fylkesvalgstyrrer påpeker at det bør gis bedre informasjon om hvordan stemmeseddelen kan endres. Komiteen er enig i dette. Endringer gjort på feil måte medfører ikke at stemmeseddelen blir forkastet, men selve endringen vil ikke telle med i valgoppgjøret.

Komiteen mener det er viktig med mest mulig åpenhet om hvordan Valgdirektoratet gjør sine mandatberegninger, både med hensyn til distriktsmandater og utjevningsmandater. Komiteen vil derfor anmode om at utregningen av utjevningsmandater er tilgjengelig på Valgdirektoratets hjemmesider i tiden frem til det endelige valgoppgjøret er godkjent, slik at det hele tiden er mulig for offentligheten å få innsyn i dette.

8.15 Utforming av stemmeseddelen

Komiteen viser til merknader fra fullmaktskomiteen i Innst. 1 S (2013–2014) kapittel 7.7 s. 15. Fullmaktskomiteen uttalte følgende:

«Komiteen vil be departementet ved fremtidige valg bidra til at stemmesedlene utformes slik at velgerne ikke skal sette kryss for personstemme ved kommune- og fylkestingsvalg og kryss for stryking ved stortingsvalg.»

Denne problemstillingen ble også tatt opp i Innst. 1 S (2009–2010).

Komiteen mener at fullmaktskomiteens påpeking for fire år siden er like aktuell i dag. Etter komiteens oppfatning tar mange velgere feil og tror de gir en ekstra personstemme til vedkommende kandidat på valglisten når de setter kryss i ruten på stemmeseddelen, slik de er vant til å gjøre ved kommunestyre- og fylkestingsvalg.

Komiteen innser at forskjellige personvalgordninger ved ulike valg vil måtte gjenspeiles på stemmeseddelen, og at elektronisk telling av stemmesedler stiller visse krav til stemmeseddelen. Men komiteen mener det ikke er akseptabelt at et kryss på stemmeseddelen skal ha to vidt forskjellige betydninger ved to forskjellige valg. Derfor vil komiteen, i tråd med fullmaktskomiteens merknad nevnt ovenfor, be regjeringen sørge for at stemmeseddelen ved stortingsvalg utformes slik at velgerne unngår å være i tvil om hvordan de skal foreta eventuelle rettelser.

9. Klagebehandling

9.1 Generelt

Det vises til omtalen foran under punkt 1.4. om behandlingen av klager over gjennomføringen av stortingsvalget. I møte 27. september 2017 har riksvalegstyret behandlet og avgjort 15 klagesaker om gjennomføringen av stortingsvalget. Riksvalegstyret avgjorde i tillegg før valget en klagesak om listeforslag for partiet Demokratene. En sammenfatning av klagesakene og riksvalegstyrets avgjørelser følger som vedlegg 1.1 til denne innstillingen. Komiteen har funnet grunn til å fremheve enkelte forhold i noen av klagesakene.

9.2 Klagerett ved forhåndsstemmegivning

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett, kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Dette innebærer at alle velgere som avgir forhåndsstemme i et annet fylke enn sitt hjemfylke, mister klageretten på forhold rundt gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen der stemmen avgis. I flere av klagesakene har departementet uttalt at dette er uheldig. I blant annet klagesak nr. 5 uttaler departementet:

«Departementet ser at det er uheldig at velgere som avgir stemme utenfor eget valgdistrikt, ikke kan klage på forhold i det fylket de avgir stemme. Dersom en velger opplever uregelmessigheter ved avleggelse av forhåndsstemme, har de per dags dato kun klagerett over gjennomføringen av valget i fylket der de er manntallsført.

Kommunene tilrettelegger for forhåndsstemmegivning for utenbys velgere i perioden 1. juli – fredag før valgdagen. I praksis vil dette si at alle velgere som avgir stemme i et annet fylke enn sitt hjemfylke, mister klageretten på forhold rundt gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen der stemmen avgis. Departementet mener det er viktig at denne problemstillingen blir tatt opp i arbeidet med endring av valgloven.»

Komiteen mener det er uheldig at velgere som avgir forhåndsstemme, kan være avskåret fra å klage på forhold omkring stemmegivningen og er enig i at utvalget som skal gjennomgå valglovgivningen, bør se nærmere på denne problemstillingen.

9.3 Kunngjøring av tid og sted for forhåndsstemmegivning

I valgforskriften § 24 heter det at valgstyret i kommunen skal kunngjøre tid og sted for forhåndsstemmegivningen. Informasjonen om valglokaler og åpningstider som finnes på nettstedet www.valg.no, legges inn av kommunene selv. I klagesak nr. 8 var korrekt informasjon ikke lagt inn av kommunen. Departementet uttaler i sine merknader blant annet følgende:

«Departementet understreker at informasjonen om valglokaler og åpningstider som finnes via www.valg.no legges inn av kommunene selv. Departe-

mentet ber kommunen være mer aktsom i forhold til annonsering i forkant av neste valg, slik at velgerne får korrekt informasjon. »

Komiteen er enig i at kommunene bør være nøye når informasjon om valglokaler og åpningstider legges inn på www.valg.no. Komiteen understreker samtidig at det er viktig at kommunene får god informasjon om når og hvordan dette skal gjøres.

9.4 Retten til bistand ved stemmegivning

Utgangspunktet for stemmegivningen er prinsippet om hemmelig valg. Dette følger av formålsparagrafen i valgloven § 1-1. Alle velgere skal avgi stemme i enerom, og uten at andre ser hva en stemmer. Valgloven 9-5 (5) slår likevel fast at velgere som har behov for det, selv kan be stemmemottaker om bistand ved stemmegivningen. Velgere med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming kan selv peke ut en ekstra hjelper blant de personer som er til stede i valglokalet. Stemmestyret skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

Komiteen har merket seg at en rekke klagesaker har dreid seg om spørsmålet om rett til å få bistand av en hjelper i forbindelse med stemmegivningen. Flere av klagesakene er fremsatt av Norges Blindforbund på vegne av blinde eller svaksynte velgere som har blitt nektet å bringe med ledsager inn i stemmeavsluttet. Komiteen er tilfreds med at departementet i samtlige klagesaker har redegjort nøye for reglene på dette punkt. I blant annet klagesak nr. 13 uttales det således:

«I følge valgloven §§ 8-4 (8) og 9-5 (5) kan velgere som har behov for det, selv be stemmemottaker om bistand ved stemmegivningen. Velgere med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming kan selv peke ut en ekstra hjelper i tillegg blant de personer som er til stede i valglokalet. Stemmestyret skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

Departementet viser til at hovedregelen er klar på at dersom velger har behov for hjelp til å avgi stemme, har vedkommende en rett på hjelp fra en valgfunksjonær. Enkelte velgergrupper kan også i tillegg kan ha med en annen hjelper etter eget valg.

Forarbeidene (Ot. prp. nr. 44 (2004-2005) omtaler dette, og blinde velgere særskilt:

'Når det gjeld blinde og svaksynte veljarar som treng hjelp til å røyste, bør dei kunne peike ut sine egne hjelparar. Det er fordi desse veljarane ikkje vil kunne kontrollere dei vala dei gjer, og at dei derfor må kunne bruke ein hjelper dei har absolutt tillit til. Dette vil truleg vere ei heller lita gruppe veljarar i og med at det følger av valforskrifta at røystegivninga skal leggjast slik til rette at blinde og svaksynte veljarar skal kunne røyste på eiga hand.'

Forarbeidene viser til at de valgansvarlige i hvert enkelt tilfelle må vurdere om vedkommende velger har en alvorlig psykisk eller fysisk utviklingshemming. Ved en eventuell tvil om vilkårene er oppfylt, bør en i

utgangspunktet la tvilen komme velgeren til gode.

Forarbeidene viser til at det vil være mer uheldig å nekte slik hjelp til en velger som har behov for en egen hjelper, enn å tillate at en velger som ikke trenger særskilt hjelp, får det. Hensikten med regelverket er å beskytte velgeren mot utidig press.

Dette er også beskrevet i valghåndboken:

'Dersom en velger har behov for hjelp til å avgi stemme, har vedkommende rett på hjelp fra stemmestyret, altså fra en valgfunksjonær. Dette er hovedregelen. Enkelte velgergrupper kan i tillegg ha med seg én annen hjelper etter eget valg. Retten til en ekstra, selvvalgt hjelper gjelder kun velgere med alvorlig fysisk eller psykisk funksjonshemming. Hensikten med bestemmelsen er å beskytte velgere mot utidig press.' »

Komiteen mener det er viktig med god opplæring i disse reglene. Komiteen viser i denne sammenheng til merknadene under punkt 8.10 om tilrettelegging og utforming av valglokaler. Komiteen er støtter departementet i nevnte klagesak nr. 13 når det konkluderes slik:

«Departementet vil bemerke at det er viktig at valgmyndighetenes opplæring av valgmedarbeidere er nøye med å presisere reglene i valgloven når det gjelder retten til assistert stemmegivning, og ber om at det gjøres til et særskilt tema på opplæringen i forkant av neste valg.»

I klagesak nr. 9 fremgår det at brukerstøtten hos Valgdirektoratet har gitt uriktig informasjon disse reglene. Komiteen ser alvorlig på dette. Departementet uttaler i denne saken:

«Departementet ser det som uheldig at det ble gitt feil informasjon om forståelsen og praktiseringen av regelverket om rett til ekstra hjelper inne i valgavsluttet fra Valgdirektoratet.

Departementet forutsetter at Valgdirektoratet i forkant av neste valg sørger for at kommunene får korrekt opplæring i reglene for assistanse ved stemmegivning.»

Komiteen er enig i dette.

10. Komiteens tilråding

Komiteen viser til det som er uttalt foran, og rår den ordinære fullmaktskomité til å rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Fullmaktene for representantene og vararepresentantene fra valgdistriktene Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark godkjennes.

Oslo, i den forberedende fullmaktskomité, den 29. september 2017

Olemic Thommessen

leder

Vedlegg 1.1**Riksvalgstyrets avgjørelser i klagesaker****1 Klage fra Hans Lysglimt Johansen****Bakgrunn for klagen**

Partiet Alliansen ved Hans Lysglimt Johansen leverte den 18. september 2017 en klage til Riksvalgstyret på den overordnede valggjennomføringen til Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Klagen retter seg mot utsagn fra Jan Tore Sanner og Torbjørn Røe Isaksen trykket i Vårt Land og på regjeringens nettsider fem dager før valget, der statsrådene tok avstand fra det de kaller hatefulle ytringer fra partileder Johansen.

Klager mener at grunnlagsmaterialet bak utsagnene til statsrådene er falsk, og at denne offentlige forømmelsen er en sammensvergelse som fikk negative konsekvenser for oppslutningen til partiet Alliansen.

Klager trekker også frem at det er en kompliserende faktor at klagen behandles av departementet som er ledet av statsråden klagen er rettet mot.

Alliansen krever annullering av stortingsvalget 2017, samt en økonomisk erstatning fra regjeringen. Alliansen krever at Riksvalgstyret gransker hva som er faktisk skjedd, og at hendelsene rapporteres inn til internasjonale valgobservatører.

Departementets vurdering

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. Departementet legger til grunn at velger har klagerett.

Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Det er altså et vilkår for å behandle en klage at klageren tar opp forhold som gjør det mulig å vurdere om det er begått feil i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av valget. Klagen oppfylder dermed ikke lovens krav til en klage.

Departementet understreker at Riksvalgstyret er satt sammen av alle partiene på Stortinget, og at ledervet innehas av det største partiet på Stortinget, som ikke er en del av sittende regjering.

Vedtak i riksvalgstyret

1. Riksvalgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klagen fra Hans Lysglimt Johansen avvises.

2. Klage på valggjennomføring i Porsgrunn kommune**Bakgrunn for klagen**

Telemark FrP v/ Adrian Ness Løvsjø har den 30. august 2017 fremsatt klage til valgstyret i Porsgrunn på gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen i Porsgrunn kommune.

Klager trekker frem at det ved Høgskolen i Sørøst-Norge, avdeling Porsgrunn, ble avholdt en forelesning av Hadia Tajik, nestleder i Arbeiderpartiet, samtidig som det ble avholdt forhåndsstemmegivning på samme sted. Forelesningen var i regi av Telemark Arbeiderparti.

Klager mener dette er brudd på valglovens § 9-4 første ledd om ordensregler, som sier at det i valglokalet og i de rom velgeren må passere for å komme frem til valglokalet, ikke er tillatt å drive valgagitasjon eller å utføre handlinger som kan forstyrre eller hindre en normal gjennomføring av valgdagen.

Klager mener at handlingene som er begått av Telemark Arbeiderparti hindret normal gjennomføring av valghandlingene og var til særlig forstyrrelse på velgerne.

Kommunens behandling av klagen

Valgstyret i Porsgrunn påpeker at klagers henvisning til ordensreglene i valglovens § 9-4 ikke gjelder for forhåndsstemmegivningen. I perioden for forhåndsstemmegivning gjelder valglovens § 8.5, som lyder:

«§ 8-5. Valgagitasjon m.m.

(1) Valgagitasjon er ikke tillatt i det rommet der forhåndsstemmegivningen foregår.»

Valgstyret viser til utdypelsen i valghåndboka, som understreker at forbudet ikke omfatter området utenfor den bygningen der valglokalet ligger. Forbudet gjelder agitasjon mot eller for systemet, politiske partier, oppfatninger eller personer.

Høgskolen informerer om at de ikke har sett noen valgagitasjon på høgskoleområdet den aktuelle dagen. Kommunens valgmedarbeidere opplyser om at de var til stede på høgskoleområdet med et ambulerende stemmelokale (valgbil) på anvist plass utenfor høgskoleområdet. Forhåndsstemmingen var avsluttet før Tajik sitt foredrag ble avholdt. Foredraget var uansett uten valgagitasjon og ble avholdt i et annet lokale enn der forhåndsstemmegivningen tidligere var blitt avholdt. Det ble ikke mottatt noen stemmer etter at Tajik ankom høgskoleområdet.

Valgstyret i Porsgrunn kan ikke se at det ble begått brudd på valgloven eller at denne saken gir grunn for omvalg. Valgstyret oversender saken til riksvalegstyret for behandling.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. De formelle vilkår for klage er oppfylt.

En klage kan tas til følge dersom det er begått feil som antas å ha hatt betydning for utfallet av valget. Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Departementet har følgende kommentarer til det forhold som tas opp i klagen:

Departementet ser ikke at det er kommet frem opplysninger i saken som tyder på at det i det omtalte tilfellet har blitt utført handlinger som er i strid med valglovens regler om valgagitasjon. Uavhengig av når tidspunktet for forhåndsstemmegivningen ble avsluttet utenfor høgskolen, er det i perioden for forhåndsstemmegivningen kun i selve rommet der forhåndsstemmegivningen foregår det ikke er tillatt å utføre handlinger som kan anses å forstyrre velgerne, jf. valgloven § 8-5. Når det i tillegg blir opplyst at forhåndsstemmegivningen var avsluttet og at foredraget ikke karakteriseres som valgkamp, er departementets vurdering at gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen i Porsgrunn kommune har vært i tråd med valgregelverket.

Departementet anbefaler at klagen ikke tas til følge.

Vedtak i riksvalegstyret

1. Riksvalegstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Adrian Ness Løvsjø tas ikke til følge.

3. Klage på valggjennomføring i Frogn kommune

Bakgrunn for klagen

Mette Urianstad har i e-post av 12. september 2017 sendt klage til valgstyret i Frogn på at hun ikke fikk avgitt stemme på ordinær måte på valgdagen i Frogn kommune. Velgeren sier hun møtte opp i valglokalet på valgdagen og fikk beskjed om at hun ikke stod i manntallet. Stemmen ble dermed tatt imot i særskilt omslag og senere forkastet av valgstyret.

Velger hevder å ha meldt adresseendring til folkeregisteret «i begynnelsen av juni», og at feilen har medført at hun verken fikk stemt i sin gamle eller nye kommune.

Velger sier hun fikk «valgseddel» til nye adresse og beskjed om å stemme ved et bestemt valglokale i Frogn kommune.

Kommunens behandling av saken

Frogn kommune viser til valglovens regler for stemmerett i § 2-1, reglene for manntallsføring i §§ 2-3 og § 2-4, reglene for utlegging av manntallet til offentlig ettersyn i § 2-6 samt reglene for krav om retting av manntall i § 2-7. Kommunen trekker frem at det er folkeregisteret per 30. juni i valgåret som legges til grunn for manntallet. Kommunen viser også til at departementet sender ut valgkort der det opplyses om hvilken kommune man er manntallsført i og hvor man kan stemme på valgdagen.

Kommunen opplyser om at de har forsøkt å kontakte velgeren for mer informasjon om klagen, men at de ikke har lyktes med dette.

Kommunen har tatt utskrift fra valgsystemet, manntallet og folkeregisteret, som alle viser at velgeren er manntallsført og folkeregisterført i Oslo kommune. Velgeren har da stemmerett i Oslo kommune.

Frogn kommune har vært i kontakt med Oslo kommune for å undersøke velgerens krav om at hun ikke fikk stemt i sin «gamle» kommune. Oslo kommune opplyser om at alle som er manntallsført i Oslo får avgi stemme der, og at det ikke er mulig å ettergå en slik påstand i ettertid.

Frogn kommune understreker at manntallet for Frogn har vært utlagt til offentlig ettersyn fra slutten av juli og til og med valgdagen. Dette er kunngjort i et informasjonsbilag som utdeles til alle husstander, samt er informert om på kommunens hjemmeside. Hensikten med dette er at velgere kan undersøke om vedkommende er innført i manntallet og kan eventuelt klage på manglende innføring.

Kommunen tar ikke klagen til følge og oversender den til riksvalegstyret for behandling.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. Velger er ikke manntallsført i Akershus fylke, og har således ikke klagerett til forhold som gjelder stemmegivning i Frogn kommune. Dette er imidlertid selve grunnlaget for klagen, og departementet anser de reelle hensynene i saken som så viktige at klagen ikke avvises på dette grunnlag.

En klage kan tas til følge dersom det er begått feil som antas å ha hatt betydning for utfallet av valget. Valg-

loven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Departementet har følgende kommentarer til de forhold som tas opp i klagen:

I henhold til valgloven § 2-4 (1) skal stemmeberettigede som er registrert med bostedsadresse i Norge, føres inn i manntallet i den kommunen der de var folkeregisterført som bosatt den 30. juni i valgåret.

Det er datoen folkeregisteret mottar melding om flytting som er avgjørende, ikke den faktiske flyttedatoen. Dette innebærer også at dersom folkeregisteret ikke er helt oppdatert den 30. juni, vil folkeregisteret etter skjæringsdatoen sende meldinger til valgstyrene om å oppdatere manntallet for de flyttemeldingene som er mottatt, men ikke registrert innen fristen. Etter opplysninger fra kommunen var velgeren fremdeles folkeregisterført i Oslo på valgdagen, og valgstyret i Frogn kan således ikke ha mottatt melding fra folkeregisteret om å oppdatere manntallet.

Velgeren hevder i klagen at vedkommende mottok «valgssedel» der det sto at hun var innført i manntallet i Frogn kommune. Etter de opplysningene Frogn kommune oppgir var velgeren innført i manntallet i Oslo kommune, og kunne avgi stemme der. Siden det ikke har lyktes kommunen å komme i kontakt med velgeren for ytterligere opplysninger legges det til grunn at velgeren var manntallsført i Oslo kommune. Det bekreftes av også av utskrift fra folkeregisteret. Hvilken «valgssedel» det vises til i klagen vites ikke. Det som er på det rene er at siden velgeren var manntallsført i Oslo, er det sendt ut valgkort til velgeren med opplysning om at hun er manntallsført i Oslo.

Valgstyret er etter valglovens § 2-6 pliktig å legge ut manntallet til offentlig ettersyn. Tid og sted for utleggingen av manntallet skal kunngjøres. Velger kan etter valgloven § 2-7 fremsette krev om retting dersom vedkommende uriktig er blitt utelatt fra manntallet.

Departementet vurderer det til at det i behandlingen av klagen ikke er fremkommet noe som tyder på at det har skjedd en feil i manntallsføringen, og anbefaler at klagen ikke tas til følge.

Vedtak i riksvalgstyret

1. Riksvalgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Mette Urianstad tas ikke til følge.

4. Klage på valg gjennomføring i Hå kommune

Bakgrunn for klagen

Reid Ivar B. Dahl har i e-post den 1. september 2017 til valgstyret i Hå kommune sendt inn klage på valgagitasjon under forhåndsstemmegivningen i Hå kommune, i forhåndsstemmelokalet som er på kjøpesenteret Nærbø Amfi. Klager trekker frem at forhåndsstemmegivningen foregår i hovedetasjen, og at det ikke er faste eller midlertidige vegger som skiller forhåndsstemmestedet fra vringlearealet i etasjen.

Klager påpeker at det i vringlearealet på kjøpesenteret har vært en elektronisk reklameskjerm under forhåndsstemmegivningen. En av reklamene som har gått på skjermen, er en reklame for Fremskrittspartiet.

Klager viser til valgloven § 8-5 første ledd som sier at valgagitasjon ikke er tillatt i det rommet der forhåndsstemmegivningen foregår. Klager mener denne politiske reklamen er sendt i et område som omfatter valglokalet, og derfor bryter med valglovens bestemmelse om at det ikke er tillatt å drive noen form for valgkamp i dette området.

Kommunens behandling av klagen

Kommunen understreker at det anbefales i valg håndboken å bruke forhåndsstemmelokaler der folk befinner seg, og at de derfor har valgt kjøpesenter som valglokale.

Kommunen beskriver at forhåndsstemmelokalet på kjøpesenteret har vært et tomt butikklokale, og er å anses som et eget lokale. Kommunen vurderer det til at skjermen med politisk reklame ikke har stått i rommet der forhåndsstemmegivningen foregår, og således ikke er et brudd på valgloven § 8-5 første ledd.

Kommunen tar ikke klagen til følge, og oversender den til riksvalgstyret for behandling.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. De formelle vilkår for klage er oppfylt.

En klage kan tas til følge dersom det er begått feil som antas å ha hatt betydning for utfallet av valget. Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Departementet har følgende kommentarer til det forhold som tas opp i klagen:

Departementet viser til bestemmelsen i valgloven § 8-5 første ledd om valgagitasjon under forhåndsstem-

megivningen. I motsetning til på valgdagen, da det er forbudt med valgagitasjon også i de rom velgere må passere for å komme frem til valglokalet, er det i perioden for forhåndsstemmegivning kun forbudt med valgagitasjon i rommet der forhåndsstemmegivningen foregår.

Kommunen opplyser at de benytter et eget butikklokale i et senter der det er åpent mellom de ulike butikkene. De sier videre at de for å være på den sikre siden fikk skrudd av denne skjermen til valgstyret hadde behandlet saken.

Departementet kan ikke se at det ut ifra saksopplysningene som er gitt, er begått et brudd på valglovens bestemmelse om valgagitasjon under forhåndsstemmegivning.

Departementet anbefaler at klagen ikke tas til følge.

Vedtak i riksvallstyret

1. Riksvallstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Reid Ivar B. Dahl tas ikke til følge.

5. Klage på valggjennomføringen i Røros kommune

Bakgrunn for klagen

Grethe Flinder Martens har den 7. september 2017 fremsatt klage for valgstyret i Røros på forhåndsstemmegivningen i Røros kommune.

Velger opplyser at hun er folkeregistrert i Oslo, men oppholder seg mye på Røros og avga forhåndsstemme der.

Velger reagerer på fremgangsmåten i forhåndsstemmegivningen. Etter å ha brettet stemmeseddelen selv, ble stemmeseddelen stemplet av en valgfunksjonær, lagt ned i en stemmesedelkonvolutt, som sammen med valgkortet ble lagt i en omslagskonvolutt. Velger fikk så beskjed fra valgfunksjonæren om at omslagskonvolutten ikke skal i urnen. Valgfunksjonæren tok med seg konvolutten for å sende denne med posten.

Velger trekker frem det store antallet forhåndsstemmer og mener det er uheldig at disse stemmene håndteres så tilfeldig.

Velger har søkt opp informasjon på Valgdirektoratets nettside for velgere www.valg.no, der det er publisert en rutine for forhåndsstemmegivning ved stortingsvalg. Velger påpeker at det i denne rutinen står skrevet at omslagskonvolutten legges i valgurnen før den blir sendt til hjemkommunen for optelling.

Kommunens behandling av klagen

Lederen av valgstyret viser til valgloven § 8-4 femte ledd:

«(5) Når stemme mottas fra velger som er manntallsført i en annen kommune, skal stemmeseddelen

ikke legges i urnen. Etter at stemmeseddelen er stemplet, legger velgeren denne selv i en stemmesedelkonvolutt og limer denne igjen. Stemmeholderen legger stemmesedelkonvolutten sammen med valgkortet i en omslagskonvolutt. Omslagskonvolutten skal sendes den kommunen velgeren er manntallsført i.»

Kommunen finner at forhåndsstemmen er behandlet korrekt.

Kommunen tar ikke klagen til følge og oversender klagen til riksvallstyret for behandling.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. Departementet finner at velgeren er folkeregistrert i Oslo. Hun har således ikke klagerett i Sør-Trøndelag fylke.

Departementet vil likevel knytte noen kommentarer til det som har skjedd i saken.

Fremgangsmåten i de tilfeller der velger tilhører en annen kommune reguleres som kommunen nevner av valgloven § 8-4 (5). I bestemmelsen står det hvordan en utenbys forhåndsstemme tas imot, og at omslagskonvolutten skal sendes velgerens hjemkommune. Departementet har i valghåndboken presisert at det i disse tilfellene «ikke er mulig for velgerne å legge stemmeseddelen rett i urnen i disse tilfellene».

Valgforskriften § 24a inneholder nærmere bestemmelser for gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen innenriks. Paragrafens fjerde ledd lyder:

«(4) Velger skal ikke legge stemmeseddelen i urnen. Etter at stemmeseddelen er stemplet legger velgeren denne selv i en stemmesedelkonvolutt og limer denne igjen. Stemmeholderen underskriver på valgkortet og påfører tid og sted for stemmegivningen. Stemmeholderen legger stemmesedelkonvolutten sammen med valgkortet i en omslagskonvolutt som limes igjen. Velgeren legger omslagskonvolutten i en urne.»

Det er altså fastsatt nærmere bestemmelser i valgforskriften om at også såkalte utenbys velgere skal legge omslagskonvolutten i en urne.

Rutinebeskrivelsen som velgeren viser til på www.valg.no inneholder informasjon i tråd med bestemmelsen i valgforskriften.

Bestemmelsen påbyr derimot ikke kommunene å benytte en egen urne for utenbys forhåndsstemmer. Å benytte en egen forseglet urne til utenbys forhåndsstemmer vil derimot være en god løsning som departementet anbefaler kommuner som mottar en del utenbys forhåndsstemmer.

Departementets vurdering er at gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen i Røros kommune ikke har vært i tråd med regelverket. Det er derimot ikke be-

gått en feil som anses som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget. Departementet forutsetter at kommunen gjennomgår sine rutiner for gjennomføring av forhåndsstemmegivningen, for å sikre at tilsvarende tilfelle ikke oppstår ved fremtidige valg.

Departementet understreker at det ut i fra opplysningene i saken ikke er noen grunn til å tro at det i Røros kommune har blitt kjent hva utenbys velgere har stemt. Omslagskonvoluttene åpnes aldri i mottakerkommunen, men sendes i en egen forsendeskonvolutt til velgerens hjemkommune. Departementet understreker for øvrig at en valgfunksjonær har taushetsplikt dersom denne får kjennskap til hvordan velger har stemt.

Departementet ser at det er uheldig at velgere som avgir stemme utenfor eget valgdistrikt ikke kan klage på forhold i det fylket de avgir stemme. Dersom en velger opplever uregelmessigheter ved avleggelse av forhåndsstemme, har de per dags dato kun klagerett over gjennomføringen av valget i fylket der de er manntallsført.

Kommunene tilrettelegger for forhåndsstemmegivning for utenbys velgere i perioden 1. juli – fredag før valgdagen. I praksis vil dette si at alle velgere som avgir stemme i et annet fylke enn sitt hjemfylke, mister klageretten på forhold rundt gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen der stemmen avgis. Departementet mener det er viktig at denne problemstillingen blir tatt opp i arbeidet med endring av valgloven.

Vedtak i riksvalegstyret

1. Riksvalegstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klagen fra Grethe Flinder Martens avvises, da klageren ikke har stemmerett i Sør-Trøndelag fylke, og således ikke har klagerett.

6. Klage på valggjennomføring i Bø kommune

Bakgrunn for klagen

Telemark FrP v/ Adrian Ness Løvsjø har den 30. august 2017 sendt inn klage til valgstyret i Bø på gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen i Bø kommune.

Klager trekker frem at det ved Høgskolen i Sørøst-Norge, avdeling Bø, ble avholdt en forelesning av Hadia Tajik, nestleder i Arbeiderpartiet, samtidig som det ble avholdt forhåndsstemmegivning på samme sted. Forelesningen var i regi av Telemark Arbeiderparti.

Klager mener dette er brudd på valglovens § 9-4 første ledd om ordensregler, som sier at det i valglokalet og i de rom velgeren må passere for å komme frem til valglokalet, ikke er tillatt å drive valgagitasjon eller å utføre handlinger som kan forstyrre eller hindre en normal gjennomføring av valgdagen.

Klager mener at handlingene som er begått av Telemark Arbeiderparti hindret normal gjennomføring av valghandlingene og var til særlig forstyrrelse på velgerne.

Kommunens behandling av klagen

Kommunen trekker frem at det i perioden for forhåndsstemmegivning er valgloven § 8-5 første ledd som gjelder:

«§ 8-5. Valgagitasjon m.m.

(1) Valgagitasjon er ikke tillatt i det rommet der forhåndsstemmegivningen foregår.»

Kommunen understreker at det ikke var politikere til stede i rommet der forhåndsstemmegivningen foregikk.

Kommunen tar ikke klagen til følge, og sender klagen til riksvalegstyret for vurdering.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. De formelle vilkår for klage er oppfylt.

En klage kan tas til følge dersom det er begått feil som antas å ha hatt betydning for utfallet av valget. Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Departementet har følgende kommentarer til de forhold som tas opp i klagen:

Departementet ser ikke at det er kommet frem opplysninger i saken som tyder på at det i det omtalte tilfellet har blitt utført handlinger som er i strid med valglovens regler om valgagitasjon. I perioden for forhåndsstemmegivningen er det kun i selve rommet der forhåndsstemmegivningen foregår det ikke er tillatt å utføre handlinger som kan anses å forstyrre velgerne, jf. valgloven § 8-5. Opplysningene fra både velgeren og kommunen er at det ble holdt en forelesning av en politiker i et annet rom enn der stemmegivningen foregikk. Departementets vurdering er at gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen i Bø kommune har vært i tråd med valgregelverket.

Departementet anbefaler at klagen ikke tas til følge.

Vedtak i riksvalegstyret

1. Riksvalegstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Adrian Ness Løvsjø tas ikke til følge.

7. Klage på valggjennomføringen i Trondheim

Bakgrunn for klagen

Bengt-Ove Nordgård og Conrad Myrland har den 11. september 2017 på vegne av foreningen Med Israel for fred fremsatt klage til valgstyret i Trondheim på gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen i Trondheim kommune.

Klagerne skriver at et av deres medlemmer avga forhåndsstemme ved hovedbiblioteket i Trondheim. Velgeren har opplyst at hun i køen frem til avlukket oppdaget en plakat utgitt av Palestinakomiteen i Trondheim. Plakaten inneholder en tabell over ni politiske partier sine standpunkt og stemmegivning i spørsmål som gjelder Palestina.

Klagerne mener dette er et brudd på valgloven § 8-5 (1):

«Valgagitasjon er ikke tillatt i det rommet der forhåndsstemmegivningen foregår.»

Klager mener også det er grunn til å tro at denne ulovlige valgagitasjonen har pågått over flere dager, kanskje hele perioden det har foregått forhåndsstemming ved biblioteket.

Kommunens behandling av klagen

Trondheim kommune behandlet saken i møte i valgstyret den 13. september.

Kommunen trekker frem forskjellen på bestemmelsene for valgagitasjon for forhåndsstemmegivning og på valgting, der det på valgting er noe strengere bestemmelser for i hvilke områder valgagitasjon kan utføres.

Ved forhåndsstemmegivning gjelder valgloven § 8-5 (1):

«Valgagitasjon er ikke tillatt i det rommet der forhåndsstemmegivningen foregår.»

Ved valgting gjelder valgloven § 9-4 (1):

«I valglokalet og i de rom som velgeren må passere for å komme frem til valglokalet, er det ikke tillatt å drive valgagitasjon eller å utføre handlinger som kan forstyrre eller hindre en normal gjennomføring av valg-handlingen.»

Kommunen skriver at bestemmelsene for forhåndsstemmegivningen gjør at man lettere kan bruke åpne publikumsmottak til forhåndsstemming, slik som bibliotek, servicetorg og kjøpesenter. Dette har det også vært oppfordret til fra lokale og sentrale valgmyndigheter, for å øke tilgjengeligheten for velgerne.

Kommunens vurdering i saken er at plakaten har hengt opp en oppslagstavle i en liten yttergang i ett av inngangspartiene til biblioteket. Kommunen anser ikke yttergangen som en del av «rommet der forhåndsstemmegivningen foregår». Kommunen vurderer rommet til

å passe under definisjonen «rom som velgeren må passere for å komme frem til valglokalet». Kommunen konkluderer med at yttergangen ville blitt omfattet av bestemmelsen for valgting, men ikke for forhåndsstemmegivning.

Kommuner anerkjenner at plakaten kan kategoriseres som valgagitasjon, og at det i slike åpne bygg kan være vanskelig å definere nøyaktig hva som er selve valglokalet.

Kommunen understreker også at plakaten ble fjernet før valgting ble avholdt på samme sted.

Kommunen tar ikke klagen til følge, og oversender klagen for behandling i riksgvalgstyret.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. Departementet finner at Nordgård er manntallsført i Rygge kommune og Myrland er manntallsført i Nedre Eiker kommune. Ingen av klagerne har dermed klagerett i Sør-Trøndelag fylke.

Departementet vil likevel knytte noen kommentarer til det som har skjedd i saken:

Det følger av valgloven § 8-3 annet ledd bokstav b at forhåndsstemmegivningen foregår der valgstyret bestemmer at det skal mottas forhåndsstemmer. Departementet trekker frem bibliotek som et naturlig sted å avholde forhåndsstemmegivning, da dette sikrer god tilgjengelighet for velgerne.

Klager har i etterkant av valgstyrets behandling etter sendt noen tilleggsopplysninger til kommunen. Klager skriver at velgeren opplevde gangen som en forlenget av stemmelokalet, da køen gikk ut av døren til selve rommet og ut i gangen forbi informasjonsveggen. Velger ble også ønsket velkommen og forklart hvordan stemmegivningen foregikk ved siden av informasjonsveggen. Velger opplevde derfor ikke gangen som et eget rom uten tilknytning til stemmelokalet.

Departementet slutter seg til kommunens vurdering om at en yttergang i et inngangsparti ikke er en del av selve rommet der forhåndsstemmegivningen foregår. Bestemmelsen i valgloven § 8-5 (1) må forstås som at tilstøtende rom som inngangspartier og ganger ikke omfattes av forbudet.

Av hensyn til praktiske forhold og orden i avviklingen av stemmegivningen vil det ikke være mulig å unngå at det strekker seg køer ut av selve rommet der stemmegivningen foregår. Det samme vil gjelde andre forhåndsstemmesteder på offentlig sted, som kjøpesenter og brakker satt opp på gaten. Det vil ikke være mulig å hindre at køer av velgere danner seg utenfor rommet der stemmegivningen foregår.

Kommunen har ikke mottatt flere klager på samme forhold, og departementet kan ikke se at plakaten har påvirket stemmegivningen på en måte som skulle hatt noe å si for valgfallet.

Departementets vurdering er at gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen i Trondheim kommune har vært i tråd med regelverket. Departementet anbefaler at klagen avvises, da klagerne ikke har klagerett i Sør-Trøndelag fylke.

Vedtak i riksvalgstyret

1. Riksvalgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Bengt-Ove Nordgård og Conrad Myrland avvises.

8. Klage på valggjennomføringen i Ringerike kommune

Bakgrunn for klagen

Anette Opsal (klagesak 1) og Jon Forbord (klagesak 2) har henholdsvis den 9. september og 11. september 2017 fremsatt klage til Ringerike kommune på gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen i kommunen.

Klagerne skriver at de ønsket å forhåndsstemme ved Kuben senter fredag 8. september.

- a. Klagesak 1 Opsal: Etter å ha oppsøkt nettstedet valg.no for å finne nærmeste valglokale og åpningstid, la Opsal til grunn at åpningstiden var kl. 10-18. Da Opsal kom til senteret kl. 15.45 var forhåndsstemmegivningen stengt. Hun ønsket å benytte stemmeretten sin, og ble meget skuffet.
- b. Klagesak 2 Jon Forbord: Han ankom Kuben senter fredag 8. september kl. 15.10 for å avlegge forhåndsstemme, men opplevde at de hadde stengt slik at han ikke fikk avlagt sin stemme. Han ble henvist til Ringerike bibliotek, men også de var stengt da han kom dit 5 minutter senere. Han opplyser at informasjonen på nettsiden til Ringerike kommune om forhåndsstemmegivning og valg.no tilsa at begge valglokalene skulle ha vært åpne på tidspunktet klager forsøkte å avgi sin stemme. Kuben til kl. 18, og Ringerike bibliotek til kl. 15.30.

Klagerne anfører at Ringerike kommune i etterkant endret innholdet på nettsidene slik at åpningstidene da var oppgitt til kl. 15.

Kommunens behandling av klagen

Klagesak 1 Opsal:

Ringerike kommune sendte et brev til Hordaland fylkeskommune ved fylkesvalgstyret den 12. september hvor de redegjorde for saken. Kommunen beklager at

velger ikke fant korrekte åpningstider for forhåndsstemming hvor det siste tidspunkt for å avlegge forhåndsstemme var spesifisert. De ser i etterkant at informasjonen på nettsiden kan forbedres.

De viser til at på kommunens hovedside www.ringerike.kommune.no har fristen for forhåndsstemmegivning vært hovedsak innen nyheter fra og med fredag 1. september. De beklager at saken ble flyttet ned på hovedsiden kl. 12. fredag 8. september, og slik ble mindre synlig.

Kommunen oversendte klagen for behandling i fylkesvalgstyret i Buskerud.

Klagesak 2 Forbord:

Det foreligger ikke skriftlig svar fra Ringerike kommune på klagen, men kommunen har på telefon med Buskerud fylkeskommune 15. september oppgitt at Forbords beskrivelse stemmer.

Fylkesvalgstyrets behandling av klagen

De to klagesakene ble behandlet i fylkesvalgstyret i Buskerud 18. september.

Fylkesrådmannens vurdering i saksfremlegget er at publisering av valglokalenes åpningstider for forhåndsstemmegivning må være likelydende og oppdaterte i alle medier der kommunen kunngjør åpningstider for forhåndsstemmegivningen, og viser til at kommunens hjemmesider ble endret.

I klagesak 1 tok fylkesvalgstyret kommunens svar til etterretning, og oversendte klagen til Riksvalgstyret.

I klagesak 2 viser fylkesvalgstyret til at de ikke har mottatt svar fra Ringerike kommune, og oversendte saken til Riksvalgstyret.

Departementets merknader

I valgforskriften § 24 heter det at valgstyret skal kunngjøre tid og sted for forhåndsstemmegivningen.

Valgstyret plikter å tilrettelegge for at velgere som henvender seg til kommunen i perioden 1. juli til 9. august får avgitt stemme.

Valgstyret angir sted for slik stemmegivning, jf. valgforskriften § 24 a.

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntalsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. Departementet finner at både Anette Opsal og Jon Forbord er manntalsført i Bergen kommune. Ingen av klagerne har dermed klagerett i Buskerud fylke.

Departementet vil likevel knytte noen kommentarer til det som har skjedd i saken:

Departementet viser til Fylkesrådmannens vurdering i saksfremlegget om at publisering av valglokalenes åpningstider for forhåndsstemmegivning må være like-

lydende og oppdaterte i alle medier der kommunen kunngjør åpningstider for forhåndsstemmegivningen. Etter det opplyste i saken legger departementet til grunn at klagerne ikke fant korrekte åpningstider for forhåndsstemmer, og dette er et brudd på valgforskriftens bestemmelser.

Departementet understreker at informasjonen om valglokaler og åpningstider som finnes via www.valg.no legges inn av kommunene selv. Departementet ber kommunen være mer aktsom i forhold til annonsering i forkant av neste valg, slik at velgerne får korrekt informasjon.

Kommunen har ikke mottatt flere klager på samme forhold, og departementet kan ikke se at feil informasjon om åpningstidene på Kuben fredag 8. september har påvirket stemmegivningen på en måte som skulle hatt noe å si for valgutfallet.

Departementet ser at det er uheldig at velgere som avgir stemme utenfor eget valgdistrikt ikke kan klage på forhold i det fylket de avgir stemme. Dersom en velger opplever uregelmessigheter ved avleggelse av forhåndsstemme, har de per dags dato kun klagerett over gjennomføringen av valget i fylket der de er manntallsført.

Departementets vurdering er at gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen i Ringerike kommune ikke har vært i tråd med regelverket. Departementet anbefaler at klagen avvises, da klagerne ikke har klagerett i Buskerud fylke.

Vedtak i riksvalgstyret

1. Riksvalgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Anette Opsal og Jon Forbord avvises.

9. Klage på valggjennomføring i Søgne kommune

Bakgrunn for klagen

Sven-Rudolf Peersen har i e-post av 7. september 2017 til Kommunal- og moderniseringsdepartementet klaget på gjennomføringen av forhåndsstemmegivningen i Søgne kommune, og klager til Riksvalgstyret for brudd på valglovens bestemmelse om fremgangsmåten ved assistert stemmegivning under forhåndsstemmegivning.

Klagen er todelt.

Klagens del 1

Klager trekker frem at han sammen med sin kone kom til rådhuset fredag 1. september for å forhåndsstemme. Hans kone skal ha spurt om å få være med inn stemmeavlukket, men fått avslag på dette av en valgfunksjonær.

Klager påpeker at han ikke fikk korrekt informasjon om sine rettigheter etter valgloven til assistert stemmegivning, og synes det oppsto en ubehagelig situasjon.

Klagens del 2

Klager har i ettertid vært i dialog med Valgdirektoratet om forståelsen av lovens bestemmelse. Direktoratet skal ha gitt en annen forståelse av bestemmelsen enn velgeren legger til grunn. Han anfører at lovtolkningen fra Valgdirektoratet fratar blinde og svaksynte en lovbestemt rett til hjelp ved stemmegivningen.

Kommunens behandling av klagen – klagens del 1

Kommunen viser til at kona til velger ba om å få være med velger inn i stemmeavlukket. Hun fikk ikke anledning til dette, og velger gikk inn i valgavlukket alene. Han fikk bistand av valgansvarlig med å brette stemmeseddelen. Slik valgfunksjonærene forsto situasjonen var det ingenting som tilsa at velgeren hadde særskilt behov for bistand fra sin kone. Slik de forsto situasjonen ble velgers behov for bistand godt ivaretatt av valgfunksjonær.

Valgstyret mener derfor kommunen ikke har brutt loven. Men kommunen beklager i ettertid at valgmedarbeiderne feilaktig fikk inntrykk av at velger var tilfreds med stemmegivningen slik den ble gjennomført i dette tilfelle. Kommunen viser til at valgfunksjonærene oppfattet situasjonen slik at det var velgers kone som krevde å få bli med inn i valgavlukket og at velgers behov i stemmegivningen ble godt ivaretatt.

Kommunen ber om at dersom det viser seg at regelverket ikke er tolket riktig i denne situasjonen ber de om at Valgdirektoratet utarbeider egne retningslinjer for slike tilfeller i fremtiden.

Kommunen tar ikke klagen til følge, og oversender den til riksvalgstyret for behandling.

Valgdirektoratets behandling av klagen – klagens del 2

Til klagens del 2 bemerkes det at saken ble håndtert som følge av en henvendelse i Valgdirektoratets brukerstøttesystem rettet mot kommuner og fylkeskommuner.

I telefonsamtale med velgeren ble det gitt uttrykk for at blinde og svaksynte ikke automatisk har rett til å velge en ekstra hjelper etter valgloven § 9-5 femte ledd, men at dette måtte avgjøres i hvert enkelt tilfelle etter en vurdering av velgerens grad av funksjonshemming. Valgdirektoratets syn var at dersom velgeren kunne meddele seg til en valgfunksjonær, ville ikke behovet for en ekstra hjelper være tilstede, og dermed ville også hemmelig og fritt valg for denne velgeren bedre kunne sikres. Følgelig ble det konkludert med at velger måtte akseptere å kun motta assistanse fra en valgfunksjonær. Direktoratets veiledning ble gitt etter en intern drøfting

av problemstillingen etter en gjennomlesning av Valghåndbokas omtale av temaet.

Etter nevnte telefonsamtale tok Norges Blindeforbund både skriftlig og muntlig kontakt med Valgdirektoratet. Saksbehandler ble da orientert om rettskilder som helt entydig gikk i retning av at blinde og svaksynte velgere har rett til å peke ut en ekstra hjelper ved stemmegivningen.

Synspunktet er tydelig formulert i forarbeidene til valgloven § 9-5 femte ledd i Ot.prp. nr. 44 (2004–2005) s. 38:

«Når det gjeld blinde og svaksynte veljarar som treng hjelp til å røyste, bør dei kunne peike ut sine eigne hjelpearar. Det er fordi desse veljarane ikkje vil kunne kontrollere dei vala dei gjer, og at dei derfor må kunne bruke ein hjelper dei har absolutt tillit til.»

Etter dette tok direktoratet umiddelbart kontakt med velgeren og beklaget den feilaktige veiledningen. Det ble opplyst til velgeren at han hadde rett til å peke ut en egen hjelper i tillegg til et medlem i stemmestyret etter bestemmelsen i valgloven § 9-5 femte ledd. Samtidig ble det gitt en kort orientering om retten til å klage etter valgloven § 13-1.

Departementets merknader – klagens del 1

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. De formelle vilkår for klage er oppfylt i saken.

En klage kan tas til følge dersom det er begått feil som antas å ha hatt betydning for utfallet av valget. Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Departementet har følgende kommentarer til de forhold som tas opp i klagen:

Utgangspunktet for stemmegivningen er prinsippet om hemmelig valg. Dette følger av formålsparagrafen i valgloven § 1-1. Alle velgere skal avgi stemme i enerom, og uten at andre ser hva en stemmer.

Valgloven § 9-5 femte ledd som gjelder stemmegivning på valgtinget. Fordi det i denne saken dreier seg om stemme avgitt under forhåndsstemmeperioden viser departementet til at det valglovens § 8-4 åttende ledd som anvendes.

I valgloven §§ 8-4 (8) og 9-5 (5) kan velgere som har behov for det, selv be stemmemottaker om bistand ved stemmegivningen. Velgere med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming kan selv peke ut en ekstra hjelper blant de personer som er til stede i valglokalet.

Stemmestyret skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

Departementet viser til at hovedregelen er klar på at dersom velger har behov for hjelp til å avgi stemme, har vedkommende en rett på hjelp fra en valgfunksjonær. Enkelte velgergrupper kan også i tillegg kan ha med en annen hjelper etter eget valg.

Forarbeidene (Ot.prp. nr. 44 (2004–2005) omtaler dette, og blinde velgere særskilt:

«Når det gjeld blinde og svaksynte veljarar som treng hjelp til å røyste, bør dei kunne peike ut sine eigne hjelpearar. Det er fordi desse veljarane ikkje vil kunne kontrollere dei vala dei gjer, og at dei derfor må kunne bruke ein hjelper dei har absolutt tillit til. Dette vil truleg vere ei heller lita gruppe veljarar i og med at det følger av valforskrifta at røystegivinga skal leggjast slik til rette at blinde og svaksynte veljarar skal kunne røyste på eiga hand».

Forarbeidene viser til at de valgansvarlige i hvert enkelt tilfelle må vurdere om vedkommende velger har en alvorlig psykisk eller fysisk utviklingshemming. Ved en eventuell tvil om vilkårene er oppfylt, bør en i utgangspunktet la tvilen komme velgeren til gode.

Forarbeidene viser til at det vil være mer uheldig å nekte slik hjelp til en velger som har behov for en egen hjelper, enn å tillate at en velger som ikke trenger særskilt hjelp, får det. Hensikten med regelverket er å beskytte velgeren mot utidig press.

Departementet mener det ut ifra saksopplysningene som er gitt i denne saken, er begått et brudd på valglovens bestemmelse om rett til å ha en ekstra hjelper med inn i valgavlukket.

Departementet vil bemerke at det er viktig at valgmyndighetenes opplæring av valgmedarbeidere er nøye med å presisere reglene i valgloven når det gjelder retten til assistert stemmegivning, og ber om at det gjøres til et særskilt tema på opplæringen i forkant av neste valg.

Velgeren har fått avgitt stemme. De påklagde forhold anses derfor ikke å ha innvirkning på utfallet av valget jfr. valgloven § 13-3 (3).

Departementet anbefaler etter dette at klagen ikke tas til følge.

Departementets merknader – klagens del 2

Departementet ser det som uheldig at det ble gitt feil informasjon om forståelsen og praktiseringen av regelverket om rett til ekstra hjelper inne i valgavlukket fra Valgdirektoratet.

Departementet forutsetter at Valgdirektoratet i forkant av neste valg sørger for at kommunene får korrekt opplæring i reglene for assistanse ved stemmegivning.

Vedtak i riksvalgstyret

1. Riksvalgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klagen fra Sven-Rudolf Peersen tas ikke til følge.

10. Klage på valggjennomføring i Vik kommune

Bakgrunn for klagen

Valgstyret i Vik kommune har mottatt en klage fra Helge Johan Bjordal og Ingebjørg Skjerven av 14. september 2017 på praktiseringen av bestemmelsen om assistert stemmegivning på valgtinget i Vik kommune.

Klagen gjelder forhold rundt stemmegivningen til deres datter, som er psykisk utviklingshemmet. De opplyser at hun hadde gjort seg opp en mening om hvilket parti hun ønsket å stemme på, og ønsket at moren skulle hjelpe henne med å stemme. I valglokalet fikk de beskjed om at bare en valgfunksjonær skulle følge med henne inn i valgavlukket. Velger skal ikke ha blitt spurt om hun ønsket å ha med seg noen annen hjelper i tillegg til valgfunksjonæren, og det ble heller ikke gitt opplysninger om at hun hadde en slik rett.

Klagerne viser til at det er vanskelig for datteren å finne frem til korrekt stemmeseddel, og at hun har utfordringer med å få frem meninger til personer hun ikke kjenner godt.

Kommunens behandling av klagen

Valgstyret i Vik kommune har behandlet saken:

«Vik røystekrins vart ein veljar ikkje informert om at i høve vallova §§ 8-4 og 9-5, har veljarar med alvorlig fysisk eller psykisk funksjonshemming rett til å peika ut ein ekstra hjelper i tillegg til valgfunksjonæren. Klagaren meiner at valgfunksjonæren skulle ha informert om dette.

Vallova sler i § 8-4 (8) fast følgjande:

‘Velger som har behov for det, kan selv be stemmemottaker om å få hjelp ved stemmegivningen. Velger med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming kan selv peke ut en ekstra hjelper blant de personer som er til stede i valglokalet. Stemmemottaker skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt etter § 15-4.’

Etter dette er dette er det klart at valgfunksjonærene burde ha kjent til innhaldet i vallova § 8-4, og opplyst om at veljaren kunne peika ut ein ekstra hjelper.

Vallova gir også reglar for korleis klager på val skal handterast.

Feilen som vart gjort, er av ein slik art at den ikkje kan rettast opp. Vik kommune kan då ikkje ta klagen til følgje fordi feilen i såfall må rettast ved å kjenna valet ugyldig. Vik kommune v/valstyret har ikkje kompetanse

til eit slikt vedtak. Klagen må difor sendast til Kommunal og moderniseringsdepartementet. Departementet er sekretariat for Riksvalgstyret.»

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen.

Departementet finner at begge klagerne er manntallsført i Vik kommune. De formelle vilkår for klage er oppfylt i saken.

En klage kan tas til følge dersom det er begått feil som antas å ha hatt betydning for utfallet av valget. Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Departementet har følgende kommentarer til de forhold som tas opp i klagen:

Utgangspunktet for stemmegivningen er prinsippet om hemmelig valg. Dette følger av formålsparagrafen i valgloven § 1-1. Alle velgere skal avgi stemme i enerom, og uten at andre ser hva en stemmer.

Valgloven § 9-5 femte ledd gjelder stemmegivning på valgtinget.

I valgloven 9-5 (5) kan velgere som har behov for det, selv be stemmemottaker om bistand ved stemmegivningen. Velgere med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming kan selv peke ut en ekstra hjelper blant de personer som er til stede i valglokalet. Stemmestyret skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

Departementet viser til at hovedregelen er klar på at dersom velger har behov for hjelp til å avgi stemme, har vedkommende en rett på hjelp fra en valgfunksjonær. Enkelte velgergrupper kan også i tillegg kan ha med en annen hjelper etter eget valg. Dette støttes av forarbeidene (Ot.prp. nr. 44 (2004–2005)).

Forarbeidene viser til at de valgansvarlige i hvert enkelt tilfelle må vurdere om vedkommende velger har en alvorlig psykisk eller fysisk utviklingshemming. Ved en eventuell tvil om vilkårene er oppfylt, bør en i utgangspunktet la tvilen komme velgeren til gode.

Forarbeidene viser til at det vil være mere uheldig å nekte slik hjelp til en velger som har behov for en egen hjelper, enn å tillate at en velger som ikke trenger særskilt hjelp, får det. Hensikten med regelverket er å beskytte velgeren mot utidig press.

Fra Valghåndsboken siteres – 12.9.8 Velgere som trenger hjelp ved stemmegivningen:

«Dersom en velger har behov for hjelp til å avgi stemme, har vedkommende rett på hjelp fra stemmestyret, altså fra en valgfunksjonær. Dette er hovedrege-

len. Enkelte velgergrupper kan i tillegg ha med seg én annen hjelper etter eget valg. Retten til en ekstra, selvvalgt hjelper gjelder kun velgere med alvorlig fysisk eller psykisk funksjonshemming. Hensikten med bestemmelsen er å beskytte velgere mot uttidig press.»

Departementet mener det ut ifra opplysningene som er gitt i denne saken, er begått et brudd på valglovens bestemmelse om rett til å ha en ekstra hjelper med inn i valgavlukket.

Departementet vil bemerke at det er viktig at valgmyndighetenes opplæring av valgmedarbeidere er nøye med å presisere reglene i valgloven når det gjelder retten til assistert stemmegivning, og ber om at det gjøres til et særskilt tema på opplæringen i forkant av neste valg.

Velgeren har fått avgitt stemme. De påklagde forhold anses derfor ikke å ha innvirkning på utfallet av valget jfr. valgloven § 13-3 (3).

Departementet anbefaler etter dette at klagen ikke tas til følge.

Vedtak i riksvalgstyret

1. Riksvalgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klagen fra Helge Johan Bjordal og Ingebjørg Skjervan tas ikke til følge.

11. Klage på valggjennomføring i Sandnes kommune

Bakgrunn for klagen

Sandnes kommune ved leder av stemmestyret mottok klage fra Elin Bergen Zangana den 11. september 2017. Klagen gjelder praktiseringen av bestemmelsen om assistert stemmegivning på valgtinget for hennes foreldre.

Klager viser til at hennes mor ønsket at hennes ektemann skulle være med henne inn i stemmeavlukket. Han skal ha blitt nektet dette. Det vises til at de ble opprørte over hendelsen, og ingen av dem avga stemme.

Fylkesvalgstyrets behandling av saken

Klagen ble lagt frem for behandling i fylkesvalgstyret i Rogaland i møte 19. september.

Valgstyret i Sandnes kommune har ikke behandlet saken, men det foreligger et håndskrevet notat om hendelsen fra stemmestyrets leder som er oversendt fylkesvalgstyret. I notatet fremkommer det at valgmedarbeideren mottok velgerne i døren. De ønsket hjelp og valgmedarbeideren tilbød seg å hjelpe. Klager og hennes far insisterte på at begge skulle være til stede. Det fremkommer av notatet at valgmedarbeideren viste til prinsippet om hemmelig valg, og at valgmedarbeideren kunne assistere hvis dette var nødvendig.

Fylkesvalgstyret viser til at velger og far klager på at far ble nektet å bli med sammen med velger inn i stemmeavlukket i tillegg til en valgmedarbeider.

Fylkesvalgstyret skriver at dersom en velger har behov for hjelp til å avgi stemme, har vedkommende rett på hjelp fra stemmestyret, altså fra en valgfunksjonær. Enkelte velgergrupper kan i tillegg ha med seg én annen hjelper etter eget valg. Fylkesvalgstyret understreker at det ikke fremgår av redegjørelsen fra stemmestyrets leder om klagerens mor hadde behov for hjelp i henhold til bestemmelsen, men hensikten med bestemmelsen er å beskytte velgere mot uttidig press.

Klagen ble ikke tatt til følge i fylkesvalgstyret, og oversendt riksvalgstyret for endelig behandling.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. De formelle vilkår for klage er oppfylt i saken.

En klage kan tas til følge dersom det er begått feil som antas å ha hatt betydning for utfallet av valget. Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Departementet har følgende kommentarer til de forhold som tas opp i klagen:

Det fremgår av klagen at foreldrene på bakgrunn av hendelsen valgte å forlate valglokalet uten å avgi stemme. Det foreligger ikke opplysninger i saken om velger hadde behov for assistert stemmegivning.

Prinsippet om hemmelig valg følger av formålsparagrafen i valgloven § 1-1.

Valgloven § 9-5 femte ledd gjelder stemmegivning på valgtinget. Her fremkommer det at velgere som har behov for det, selv kan be stemmemottaker om bistand ved stemmegivningen. Velgere med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming kan selv peke ut en ekstra hjelper i tillegg blant de personer som er til stede i valglokalet. Stemmestyret skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

Departementet viser til at hovedregelen er klar på at dersom velger har behov for hjelp til å avgi stemme, har vedkommende en rett på hjelp fra en valgfunksjonær. Enkelte velgergrupper kan også i tillegg kan ha med en annen hjelper etter eget valg. Dette støttes av forarbeidene (Ot.prp. nr. 44 (2004–2005)).

Forarbeidene viser til at de valgansvarlige i hvert enkelt tilfelle må vurdere om vedkommende velger har en alvorlig psykisk eller fysisk utviklingshemming. Ved en eventuell tvil om vilkårene er oppfylt, bør en i utgangspunktet la tvilen komme velgeren til gode.

Forarbeidene viser til at det vil være mer uheldig å nekte slik hjelp til en velger som har behov for en egen hjelper, enn å tillate at en velger som ikke trenger særskilt hjelp, får det. Hensikten med regelverket er å beskytte velgeren mot uttidig press.

Dette omtales også i kapittel 12.9.8 i valghåndboken:

«Dersom en velger har behov for hjelp til å avgi stemme, har vedkommende rett på hjelp fra stemmestyret, altså fra en valgfunksjonær. Dette er hovedregelen. Enkelte velgergrupper kan i tillegg ha med seg én annen hjelper etter eget valg. Retten til en ekstra, selvvalgt hjelper gjelder kun velgere med alvorlig fysisk eller psykisk funksjonshemming. Hensikten med bestemmelsen er å beskytte velgere mot uttidig press.»

Departementet mener det ut ifra opplysningene som er gitt i denne saken ikke er grunnlag for å si at det er begått en feil.

Departementet anbefaler etter dette at klagen ikke tas til følge.

Vedtak i riksvalgstyret

1. Riksvalgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Elin Bergen Zangana tas ikke til følge.

12. Klage på valg gjennomføring i Klæbu kommune

Bakgrunn for klagen

Astrid Grendstad har den 13. september 2017 sendt inn klage til valgstyret i Klæbu på gjennomføringen av valget i Klæbu kommune. Klager sitter selv i valgstyret i Klæbu kommune.

Velgeren klager på følgende forhold:

1. At det ble offentliggjort valgresultater fra skolevalget på Klæbu ungdomsskole, mens valglokalene var åpne.
Klager opplyser om at ungdomsskolen offentliggjorde resultatene på ettermiddagen på valgdagen. Klager stusser over om det er lovlig å publisere resultat av skolevalg på selve valgdagen, og om dette dekkes av § 9-9 i valgloven.
2. At forhåndsstemmene i kommunen ble talt uten et fulltallig valgstyre.
Klager sitter i valgstyret i Klæbu kommune og fikk beskjed om å møte opp kl. 21.00. Klager reagerer på at det i valgprotokollen vil stå at hun har vært til stede da forhåndsstemmene ble telt opp, noe hun ikke har vært.
3. Protokollføringen av valgstyret.
Klager hevder det ikke ble ført noen protokoll etter at stemmene var telt opp mandag kveld. Ordfører skal ha henvist til valgresultat.no og ikke oppgitt noen tall til medlemmer av valgstyret. Klager mener

antall stemmer for hvert parti burde ha vært lest opp da valgstyret avsluttet opptellingen mandag kveld, og at dette burde blitt protokollført. Klager sier protokollen ble signert på tirsdag, dagen etter valget, og at resultatet ikke ble lest opp. Medlemmene av valgstyret kunne derimot selv se protokollen ved signering.

4. Feil antall stemmer oppgitt på valgresultat.no
Klager sier at det ved avslutning av opptellingen mandag kveld stod at det var 79 stemmer til MDG på valgresultat.no. Under opptellingen tirsdag kveld hadde klager notert seg tallet 9, og mener det da skulle stått 88 stemmer tirsdag kveld. Da hun kom hjem stod det 85 stemmer til MDG på siden. Klager håper det blir foretatt en kontrolltelling.

Kommunens behandling av klagen

Kommunen har behandlet klagen i møte i valgstyret 21. september 2017 og har følgende kommentarer til forholdene det påklages:

1. Offentliggjøring av resultater
Kommunen understreker at valgloven § 9-9 gjelder resultater og prognoser fra stortings- og sametingsvalget. Resultatet fra telling av forhåndsstemmer ble ikke offentliggjort eller omtalt før kl. 21 i Klæbu kommune.
2. Opptelling av forhåndsstemmer
Kommunen skriver at opptellingen av ordinære forhåndsstemmer ble telt i 14-15-tiden på valgdagen den 11. september. Kommunen skriver at alle stemmesedler ble lagt inn i valgsystemet og rapportert inn. Da valgstyret samlet seg for endelig telling var følgende til stede: Leder og nestleder i valgstyret, 4 medlemmer av valgstyret, valgstyrets sekretær og en administrativ valgmedarbeider. Valgstyret ble ansett som vedtaksført etter komuneovens bestemmelser i § 33 om vedtaksførhet, der regelen er at minst halvparten av medlemmene må være til stede.
3. Protokollføring
Kommunen påpeker at alle tellinger som blir foretatt på valgdagen blir ført inn i valgsystemet, og rapportering gjort fortløpende. Derfor medfører det ikke riktighet å si at protokollen ikke ble ført på valgdagen. Fristen for å ta imot forhåndsstemmer er kl. 17 dagen etter valgdagen. Valgstyret ble derfor kalt inn for å telle denne kategorien, samt kategorien for fremmedstemmer og særskilt omslag, tirsdag etter valgdagen. Valgstyrets protokoll ble printet ut for gjennomsyn og signering når disse tellekategoriene var ferdige.
4. Feil antall stemmer på valgresultat.no
Kommunen viser til valgstyrets protokoll og en administrativ medarbeiders notat fra opptellingen. Kommunen viser til at begge disse viser 6 stemme-

sedler til MDG fra kategorien «sent innkomne/lagt til side».

Kommunen trekker frem at alle registreringer er gjort i valgsystemet og er blitt bekreftet at valgstyret. Det ble ikke reist spørsmål ved noen tellinger, heller ikke ved tekst til merknader. Kommunen understreker at det ikke kom noen innvendinger mot det som var registrert før utskrift av protokoll, eller ved gjennomsyn og signering av protokollen.

Kommunen tar ikke klagen til følge, og oversender klagen til riksvallgstyret for behandling.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. De formelle vilkår for klage er oppfylt.

En klage kan tas til følge dersom det er begått feil som antas å ha hatt betydning for utfallet av valget. Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Departementet har følgende kommentarer til de forhold som tas opp i klagen:

1. Offentliggjøring av resultater

Departementet viser til valgloven § 9-9:

Offentliggjøring av valgresultater og prognoser

Valgresultater og prognoser som er laget på grunnlag av undersøkelser foretatt den dag eller de dager valget foregår, kan ikke offentliggjøres før tidligst kl. 21 på valgdagen mandag.

Bestemmelsene i valgloven omfatter valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre. Det er ikke rapportert om offentliggjøring av valgresultater eller prognoser for stortingsvalget i Klæbu kommune før kl. 21 på valgdagen mandag. Offentliggjøring av resultater fra skolevalg treffes ikke av bestemmelsene i valgloven.

2. Opptelling av forhåndsstemmer

Departementet viser til bestemmelsene i valgloven § 10-4 (1) om at valgstyret er ansvarlig for opptelling av stemmesedler. Opptelling foretas av de personer og på den måten valgstyret har bestemt, og kan således delegeres til valgadministrasjonen. Valgstyret selv er altså ikke påkrevd å være til stede under hele opptellingen av alle opptellingskategorier, men har anledning til dette dersom de selv ønsker å ha kontroll over opptellingen.

Kommunen viser ikke til hvordan ansvar for opptelling av stemmer i Klæbu kommune er delegert og hvilken rolle valgstyret har hatt i denne prosessen.

Departementet understreker at det er viktig at medlemmer av valgstyret sikrer at de har tilstrekkelig tillit til opptellingen før de signerer protokollen.

3. Protokollføring

I henhold til valgloven § 10-7 annet ledd skal valgstyret føre protokoll i forbindelse med forberedelser og gjennomføring av valg. Som kommunen skriver, vil det ikke være mulig å ha en fullstendig protokoll til signering valgdagskvelden, da opptellingen ikke kan ferdigstilles før tirsdag etter kl. 17.

Hvordan valgstyret velger å organisere opptellingen utover det lovpålagte er opp til kommunen selv. Som ansvarlig for opptellingen vil valgstyret ha tilgang til å se gjennom foreløpige resultater på mandag kveld. Departementet forutsetter at valgstyret utarbeider gode rutiner for alle faser av gjennomføringen av valget.

4. Valgresultater

Departementet viser til at alle tellinger registreres i EVA og rapporteres fortløpende til resultatsiden etter som de er klare. Kommunen har lagt ved notatet til den administrative medarbeideren, som viser en oversikt over forhåndsstemmer i kategorien «sent innkomne/lagt til side». Det er i notatet ført opp 6 stemmer til MDG.

Verken kommunen eller departementet kan ettergå hvor tallet 9 kommer fra. Det er ikke funnet noen uregelmessigheter ved opptellingen i Klæbu kommune.

Departementet kan ikke se at det er forekommet feil antas å ha hatt betydning for utfallet av valget i Klæbu kommune. Departementet anbefaler at klagen ikke tas til følge.

Vedtak i riksvallgstyret

1. Riksvallgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Astrid Grendstad tas ikke til følge.

13. Klage på gjennomføring i Sauda kommune

Bakgrunn for klagen

Sauda kommune mottok klage fra Norges Blindforbund på vegne av Rune Hoftun 18. september. Klagen gjelder to ulike forhold: praktiseringen av bestemmelsen om assistert stemmegivning under forhåndsstemmegivningen, og hvorvidt blindeskriften på innstikkene var lesbare.

I klagen vises det til at Norges Blindforbund bistår velger med å klage over å ha blitt nektet å bringe med ledsager inn i stemmeavlukket. Han skal ha blitt nektet å ha med ledsager inn for å finne rett stemmeseddel, og ha hatt problemer med å finne riktig stemmeseddel pga. slitt punktskrift på innstikkene.

Kommunens behandling av klagen

Sauda kommune behandlet saken i valgstyrets møte 25. september.

Av saksfremlegget fremkommer det at valgstyrets sekretær husker at klager stemte. Klager begynte å gå mot avlukket sammen med ledsager, og ble stoppet. Det ble ikke oppfattet at klager ønsket å ha med ledsager inn i avlukket. Valgstyret viser i denne sammenheng til prinsippet om hemmelig valg. Valgstyret understreker at de er klar over at man kan ha med ledsager hvis man gir uttrykk for dette, og beklager at ønsket om å ha med ledsager ikke ble oppfattet i denne situasjonen.

Kommunen opplyser at de har gjennomgått prosedyrene sine, og mener at disse er dekkende for problemstillinger knyttet til assistanse ved stemmegivning. Det er stemmegiver som må kommunisere at han ønsker å ha med ledsager. Primært skal stemme kunne avgis uten ledsager.

Når det gjelder lesbarheten på punktskriften, viser kommunen til at de etter valget i 2015 mottok en tilbakemelding på at noen merkelapper med blindeskrift på innstikkene var nedslitte. På grunnlag av dette bestilte derfor valgstyrets sekretær inn helt nye merkelapper fra Norsk Blindeforbund til samtlige partier til årets stortingsvalg. Disse merkelappene ble mottatt før tidligstemmingen startet og stemmeavlukket ble satt opp med nye merkelapper på innstikkene. Valgstyret understreker at det ble ikke oppfattet at klager ga uttrykk for at han ikke fant rett stemmeseddel i avlukket. Klager fikk avgitt stemme.

Sauda kommune skriver at de vil gjennomføre en evaluering etter valget, og at de ved gjennomføring av neste valg vil være spesielt oppmerksom på at alle merkelapper med blindeskrift er nye og godt lesbare i valgavlukkene.

Valgstyret tar ikke klagen til følge, og oversender saken for behandling i riksvallstyret.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. De formelle vilkår for klage er oppfylt i saken.

En klage kan tas til følge dersom det er begått feil som antas å ha hatt betydning for utfallet av valget. Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Departementet har følgende kommentarer til de forhold som tas opp i klagen:

Regelverk for assistanse ved stemmegivning:

I følge valgloven §§ 8-4 (8) og 9-5 (5) kan velgere som har behov for det, selv be stemmemottaker om bistand ved stemmegivningen. Velgere med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming kan selv peke ut en ekstra hjelper i tillegg blant de personer som er til stede i valglokalet. Stemmestyret skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

Departementet viser til at hovedregelen er klar på at dersom velger har behov for hjelp til å avgi stemme, har vedkommende en rett på hjelp fra en valgfunksjonær. Enkelte velgergrupper kan også i tillegg kan ha med en annen hjelper etter eget valg.

Forarbeidene (Ot.prp. nr. 44 (2004–2005) omtaler dette, og blinde velgere særskilt:

«Når det gjeld blinde og svaksynte veljarar som treng hjelp til å røyste, bør dei kunne peike ut sine eigne hjelparar. Det er fordi desse veljarane ikkje vil kunne kontrollere dei vala dei gjer, og at dei derfor må kunne bruke ein hjelpar dei har absolutt tillit til. Dette vil truleg vere ei heller lita gruppe veljarar i og med at det følger av valforskrifta at røystegivninga skal leggjast slik til rette at blinde og svaksynte veljarar skal kunne røyste på eiga hand.»

Forarbeidene viser til at de valgansvarlige i hvert enkelt tilfelle må vurdere om vedkommende velger har en alvorlig psykisk eller fysisk utviklingshemming. Ved en eventuell tvil om vilkårene er oppfylt, bør en i utgangspunktet la tvilen komme velgeren til gode.

Forarbeidene viser til at det vil være mer uheldig å nekte slik hjelp til en velger som har behov for en egen hjelper, enn å tillate at en velger som ikke trenger særskilt hjelp, får det. Hensikten med regelverket er å beskytte velgeren mot utidig press.

Dette er også beskrevet i valg håndboken:

«Dersom en velger har behov for hjelp til å avgi stemme, har vedkommende rett på hjelp fra stemmestyret, altså fra en valgfunksjonær. Dette er hovedregelen. Enkelte velgergrupper kan i tillegg ha med seg én annen hjelper etter eget valg. Retten til en ekstra, selvvalgt hjelper gjelder kun velgere med alvorlig fysisk eller psykisk funksjonshemming. Hensikten med bestemmelsen er å beskytte velgere mot utidig press.»

Etter departementets vurdering er det uklart hvorvidt klager har gitt uttrykk for at han har et begrunnet behov for å ha med ledsager inn i valgavlukket. Ut fra sakens opplysninger har velgeren gått sammen med en ledsager, som ikke har fått gitt assistanse til velgeren.

Departementet mener at kommunen i denne saken kunne gjort mer for å avklare velgerens behov for assistanse, og mener at dette er å anse som en feil i gjennomføringen av valget. Det er imidlertid ikke opplyst noe som tyder på at dette har hatt betydning for valget.

Departementet anbefaler på bakgrunn av dette at klagen ikke tas til følge.

Regelverk om tilgjengelighet:

Valgforskriften §§ 6 annet punktum og 30 fastsetter at stemmegivningen skal tilrettelegges slik at blinde og svaksynte velgere kan avgi stemme uten å måtte be om hjelp. Kommunene bestemmer selv hvordan de ønsker å tilrettelegge slik at kravet oppfylles. Ved valg av fremgangsmåte må det legges avgjørende vekt på at valget skal være hemmelig og at den valgte løsningen skal være enkel å forholde seg til.

Ut fra det som departementet har fått opplyst, var innstikkene helt nye ved årets valg. Departementet kan ikke se at det ut ifra saksopplysningene som er gitt, er sannsynliggjort et brudd på valglovens eller valgforskriftens bestemmelser om tilrettelegging under forhåndsstemmegivning.

Departementet vil bemerke at det er viktig at valgmedarbeidere gis grundig opplæring når det gjelder retten til assistanse ved stemmegivning og tilrettelegging, og ber om at det gjøres til et særskilt tema på opplæringen i forkant av neste valg.

Vedtak i rik valgstyret

1. Rik valgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Rune Hoftun tas ikke til følge.

14. Klager på valg gjennomføring i Oslo kommune

Bakgrunn for klagen

Det er innkommet 8 skriftlige klager til valgstyret i Oslo på stortingsvalget 2017 fra Hans Berge, Laila Berith Knutsen, Grethe Mostue, Odd Arne Sandhåland, Else-Marie Skau, Jan Erik Gallefoss, Erlend Onarheim og Mirnesa Balagic. Alle klagen er oversendt valgstyret via Norges Blindforbund. Alle klagen gjelder samme forhold, og behandles således under ett.

Klagen gjelder velgere med behov for assistanse ved stemmegivning, som opplever at ikke har fått den hjelpen de har krav på.

Alle klagerne har fått avlagt stemme ved årets stortingsvalg.

Kommunens behandling av klagen

Valgstyret i Oslo viser til at alle klagerne med unntak av Mirnesa Balagic har stemmerett og er manntallsført i Oslo og har klagerett, jf. valgloven § 13-1 (1). Mirnesa Balagic er manntallsført i Ullensaker kommune. Da alle klagen omhandler samme type forhold vil bystyrets sekretariat også informere Mirnesa Balagic om valgstyrets behandling av klagen.

Kommunen viser til at alle klagen gjelder blinde velgere som ikke fikk ha med en ekstra hjelper til å bistå inne i valgavlukket, eller velgere som først ble nektet å ha med ledsager inn i avlukket før de etter noe diskusjon

ble ledsaget av selvvalgt medhjelper i tillegg til valgfunksjonær. Kommunen understreker at alle klagerne fikk avlagt stemme til årets stortingsvalg.

Kommunen skriver at utgangspunktet for stemmegivning er hemmelig valg der alle velgere skal avgi stemme i enerom, og uten at andre ser hva en stemmer, jf. valglovens formålsparagraf § 1-1.

Kommunen forklarer at det i Oslo kommune er lagt til rette for blinde velgere under forhåndsvalet ved at avluksene har punktskrift på alle stemmeseddelhyllene slik at man kan finne frem til egen stemmeseddel uten hjelp, og punktskrift på den generelle stemmeseddelen som benyttes av utenbysvelgere. På valgdagene benyttes en egen stemmeseddelboks for blinde der det er punktskrift på alle skilleark slik at man kan velge egen stemmeseddel uten hjelp.

Kommunen viser til valgloven §§ 8-4 (8) og 9-5 (5) som sier at velgere som har behov for det, selv kan be stemmemottaker/stemmestyret om å få nødvendig hjelp ved stemmegivningen. Velgere med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming kan selv peke ut en ekstra hjelper blant de personer som er til stede i valglokalet. Stemmestyret skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

Kommunen viser til at i forarbeidene til valglovens § 9-5 (5), Ot.prp. nr. 44 s. 38 nevnes blinde velgere spesielt:

«Når det gjeld blinde og svaksynte veljarar som treng hjelp til å røyste, bør dei kunne peike ut sine eigne hjelperar. Det er fordi desse veljarane ikkje vil kunne kontrollere dei vala dei gjer, og at dei derfor må kunne bruke ein hjelper dei har absolutt tillit til. Dette vil truleg vere ei heller lita gruppe veljarar i og med at det følger av valforskrifta at røystegivinga skal leggjast slik til rette at blinde og svaksynte veljarar skal kunne røyste på eiga hand».

Kommunen sier at bystyrets sekretariat i forkant av hvert valg, også denne gang, har gjennomført møte med Rådet for personer med nedsatt funksjonsevne om utviklingen av stortingsvalget. Her blir det drøftet ulike tiltak, og bystyrets sekretariat får innspill til hvordan valget kan tilrettelegges for velgere med nedsatt funksjonsevne, herunder også for blinde og svaksynte. Sekretariatet gjennomfører også obligatorisk opplæring av stemmestyrene og alle valgmedarbeiderne der imøtekommenhet overfor velgerne er en viktig del av opplæringen, samtidig som det legges vekt på etterlevelsen av hemmelig valg. Det samme gjelder valgfunksjonærens taushetsplikt hvis de ser hva velgerne stemmer. Det er ikke anledning til at velgere med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming, og som ønsker assistanse, kan avlegge stemme uten valgfunksjonær til stede.

Bystyrets sekretariat beklager at velgere med rett til å ha med en ekstra selvvalgt hjelper, i tillegg til valgfunk-

sjonær, ikke fikk anledning til dette, eller at velgere først fikk utpeke en selvvalgt ledsager etter en diskusjon med valgfunksjonærene.

Sekretariatet vil ved fremtidig valgopplæring legge vekt på at velgere med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming, herunder blinde og svaksynte, selv har rett til å peke ut en ekstra hjelper i tillegg til valgfunksjonæren.

Kommunen tar ikke klagen til følge, og oversender den til riksvalgstyret for behandling.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett, kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen.

Alle klagerne med unntak av Mirnesa Balagic har stemmerett, er manntallsført i Oslo og har klagerett jf. valgloven § 13-1 (1). Mirnesa Balagic er manntallsført i Ullensaker kommune. Mirnesa Balagic har dermed ikke klagerett i Oslo. Departementets kommentarer kan allikevel også knyttes til det som har skjedd i den saken.

De formelle vilkår for klage er oppfylt i saken for alle klagerne, med unntak av Mirnesa Balagic.

En klage kan tas til følge dersom det er begått feil som antas å ha hatt betydning for utfallet av valget. Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Departementet har følgende kommentarer til de forhold som tas opp i klagen:

Prinsippet om hemmelig valg følger av formålsparagrafen i valgloven § 1-1.

I valgloven §§ 8-4 (8) og 9-5 (5) kan velgere som har behov for det, selv be stemmemottaker om bistand ved stemmegivningen. Velgere med alvorlig psykisk eller fysisk funksjonshemming kan selv peke ut en ekstra hjelper i tillegg blant de personer som er til stede i valglokalet. Stemmestyret skal gjøre hjelperen oppmerksom på at vedkommende har taushetsplikt.

Departementet viser til at hovedregelen er klar på at dersom velger har behov for hjelp til å avgi stemme, har vedkommende en rett på hjelp fra en valgfunksjonær. Enkelte velgergrupper kan også i tillegg ha med en annen hjelper etter eget valg.

Forarbeidene (Ot.prp. nr. 44 (2004–2005) omtaler dette, og blinde velgere særskilt:

«Når det gjeld blinde og svaksynte veljarar som treng hjelp til å røyste, bør dei kunne peike ut sine egne hjelparar. Det er fordi desse veljarane ikkje vil kunne kontrollere dei vala dei gjer, og at dei derfor må kunne bruke ein hjelpar dei har absolutt tillit til. Dette vil truleg vere ei heller lita gruppe veljarar i og med at det følger

av valforskrifta at røystegivninga skal leggjast slik til rette at blinde og svaksynte veljarar skal kunne røyste på eiga hand».

Forarbeidene viser til at de valgansvarlige i hvert enkelt tilfelle må vurdere om vedkommende velger har en alvorlig psykisk eller fysisk utviklingshemming. Ved en eventuell tvil om vilkårene er oppfylt, bør en i utgangspunktet la tvilen komme velgeren til gode. Forarbeidene viser til at det vil være mer uheldig å nekte slik hjelp til en velger som har behov for en egen hjelper, enn å tillate at en velger som ikke trenger særskilt hjelp, får det. Hensikten med regelverket er å beskytte velgeren mot utidig press.

Departementet mener det ut ifra saksopplysningene som er gitt i disse sakene er begått feil i gjennomføringen av stemmegivningen i Oslo kommune. Det foreligger ikke opplysninger som tyder på at dette har hatt betydning for valgutfallet.

Departementet vil bemerke at det er viktig at valgmedarbeidere gis grundig opplæring når det gjelder retten til assistert stemmegivning, og ber om at det gjøres til et særskilt tema på opplæringen i forkant av neste valg.

Departementet anbefaler etter dette at klagen ikke tas til følge.

Vedtak i riksvalgstyret

1. Riksvalgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klager fra Hans Berge, Laila Berith Knutsen, Grethe Mostue, Odd Arne Sandhåland, Else-Marie Skau, Jan Erik Gallefoss, Erlend Onarheim og Mirnesa Balagic tas ikke til følge.

15. Klage på måten regjeringen dannes

Bakgrunn for klagen

Gunnar Grantangen har den 12. september 2017 sendt inn klage til riksvalgstyret på hvordan regjeringen dannes i Norge.

Klager hevder at prosessen for forhandling om statsrådposter, ikke er demokratisk. Klager hevder det at partier forhandler seg frem til statsrådposter er i strid med korrupsjonsregelverket, og mener at det partiet som har fått flest selvstendige stemmer, har vunnet valget på selvstendig grunnlag og skal enten sitte i en selvstendig flertallsregjering eller i en selvstendig mindretallsregjering som legger frem saker til Stortinget sak for sak.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fyl-

ket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. Departementet legger til grunn at velger har klagerett.

Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Det er altså et vilkår for å behandle en klage at klageren tar opp forhold som gjør det mulig å vurdere om det er begått feil i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av valget. Klagen oppfyller dermed ikke lovens krav til en klage.

Departementet anbefaler at klagen avvises.

Vedtak i riksvalgstyret

1. Riksvalgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Gunnar Granhaugen avvises.

16. Klage på NRKs valgsending

Bakgrunn for klagen

Torleif Mjølkeråen har den 11. september 2017 sendt inn klage til riksvalgstyret på valgsendingen i NRK.

Klager trekker frem at programmet fremhevet de partiene som er i vippeposisjon, og hvor viktige disse partiene er. Programmet viste grafikk om posisjonen til partiene vedrørende sperregrensen.

Klager mener det er rart at NRK kan komme med slike opplysninger mens folk skal ut og stemme, og at dette er med på å påvirke hva folk skal velge i siste liten.

Departementets merknader

Valgloven § 13-1 (1) fastslår at alle som har stemmerett, kan klage over forhold i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalget i det fylket vedkommende er manntallsført. Klage må fremmes innen sju dager etter valgdagen. Departementet legger til grunn at velgeren har klagerett.

Valgloven § 13-3 (3) fastsetter at Stortinget skal kjenne stortingsvalget i en kommune eller i et fylke ugyldig hvis det er begått feil som antas å ha hatt innflytelse på utfallet av valget, og som det ikke er mulig å rette.

Det er altså et vilkår for å behandle en klage at klageren tar opp forhold som gjør det mulig å vurdere om det er begått feil i forbindelse med forberedelsen og gjennomføringen av valget. Klagen oppfyller dermed ikke lovens krav til en klage.

Departementet anbefaler at klagen avvises.

Vedtak i riksvalgstyret

1. Riksvalgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Torleif Mjølkeråen avvises.

17. Listeforslag til stortingsvalget 2017 – klager samlet

1. Klage på godkjenning av listeforslag i Akershus

Fylkesvalgstyret i Akershus har mottatt klage på innsendt listeforslag i Demokratene i Norges navn. Klagen er fremsatt av Ole Strømnes 22. mai, og ble sendt til departementet. Departementet har oversendt klagen til fylkesvalgstyret for behandling. Fylkesvalgstyret behandlet klagen i møte 12. juni 2017. Klagen ble ikke tatt til følge, og er oversendt departementet for behandling i riksvalgstyret. Klagen er vedlagt.

Bakgrunn for klagen

Klagen gjelder godkjenning og forkastelse av listeforslag for Demokratene i Norge. Det er i Akershus levert inn to listeforslag i Demokratene i Norge sitt navn. Klager står bak listeforslag nr. 2, som ble forkastet av fylkesvalgstyret.

Klager anfører at det sentrale nivå i partiet har overkjørt fylkeslaget, og at de som har skrevet under det listeforslaget som er godkjent, ikke er medlem av fylkeslaget i Akershus.

Fylkesvalgstyrets behandling

Fylkesvalgstyret pekte i sin behandling av listeforslaget på at det er kommet inn to alternative listeforslag for samme parti. Fylkesrådmann kontaktet partiregisteret for å få informasjon om hvem som var registrert som utøvende organ per. 31. mars. Ifølge Partiregisteret per. 31. mars var Makvan Kasheikal leder av det utøvende organ.

Fylkesrådmannen har sendt et brev til utøvende organ i Demokratene i Norge med forespørsel om hvilket listeforslag som skal være gyldig ved valget i Akershus. Det utøvende organ besluttet i sentralstyremøte 17. april 2017 at det er listen som er underskrevet av Christen Krogvig og Tone Krogvig, som har rett til å representere partiet i Akershus. I fylkesvalgstyrets møte 15. mai 2017 ble dette listeforslaget fra Demokratene i Norge godkjent, og listeforslag som var underskrevet av Ole Strømnes, forkastet.

Ole Strømnes har klaget på dette vedtaket, og viser til valglovens paragraf 6-3 (1) som fastslår hvem som skal undertegne listeforslag. Strømnes hevder at fylkeslaget er blitt overkjørt av partiet sentralt.

Etter fylkesrådmannens vurdering fremkommer det ingen nye opplysninger i klagen fra Ole Strømnes som tilsier at vedtaket i fylkesvalgstyret av 15. mai 2017 skal omgjøres. Det er innhentet og lagt til grunn uttalelse fra partiets utøvende organ. Fylkesvalgstyret tar ikke klagen fra Ole Strømnes til følge, og fylkesvalgstyrets vedtak av 15. mai 2017 opprettholdes. Klagen oversendes riksvalegstyret som klageinstans i saken.

Departementets merknader

Fylkesvalgstyrene er ansvarlig for å behandle og godkjenne listeforslag etter reglene i valgloven kapittel 6 og valgforskriften kapittel 3. Fylkesvalgstyrenes vedtak kan påklages, jf. valgloven § 6-8. Det er riksvalegstyret som etter § 13-1 fjerde ledd tredje punktum er klageinstans.

Etter valgloven § 13-1 første ledd har alle med stemmerett klagerett i det fylket vedkommende er manntallsført. Ole Strømnes er manntallsført i Akershus, og har dermed klagerett i denne saken.

Klage må fremsettes innen sju dager etter offentliggjøring av overskriftene på de godkjente valglistene, jf. valgloven § 6-8. Klagen fra Ole Strømnes kom inn til departementet 22. mai. Fylkesvalgstyret godkjente listeforslaget 15. mai. Klagen er dermed kommet inn i rett tid.

Her har det vært uklart hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti. Da er valgforskriften klar på at det er opplysninger i Partiregisteret som skal legges til grunn. Fylkesvalgstyrene har vært i kontakt med leder av det utøvende organ som fremgår av Partiregisteret, Makvan Kasheikal. Han bekrefter at den innleverte listen undertegnet av Christen Krogvig og Tone Krogvig har rett til å representere partiet i Akershus.

Problemstillingen skyldes en konflikt i partiet mellom ulike fløyer. Reglene i partiloven § 6 om at parti skal oppgi hvem som er medlem av det utøvende organ med virkning for valget, er tatt inn for å unngå slike tilfeller, og for å gjøre det klart for valgmyndighetene hvem som har rett til å uttale seg om hvem som kan representere et parti på lokalt nivå. Når det utøvende organ har uttalt seg om hvilken av de to listeforslagene som har rett til å representere partiet i Akershus, må valgmyndighetene legge dette til grunn.

Departementet mener fylkesvalgstyret har forholdt seg til regelverket på en riktig måte, og slutter seg til fylkesvalgstyrets vurdering.

Klagen må sees i sammenheng med den pågående striden i Demokratene i Norge. Etter departementets vurdering må riksvalegstyret forholde seg til opplysningene som stod i Partiregisteret per 31. mars, og kan ikke overprøve vedtak fattet av registerfører. Dette begrunnes i hvordan regelverket er utformet, og støttes også av forarbeidene. Det vises til drøfting av reglene rundt

hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå i eget notat som følger vedlagt.

Vedtak i riksvalegstyret

1. Riksvalegstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Ole Strømnes på godkjenning av listeforslag i Akershus gis ikke medhold.

2. Klage på godkjenning av listeforslag i Buskerud

Fylkesvalgstyret i Buskerud har 29. mai 2017 mottatt klage på vedtak om godkjenning av Demokratene i Norges listeforslag til stortingsvalget. Klagen er fremsatt av Kim Steinar Kjærner-Strømberg. Fylkesvalgstyret behandlet klagen i møte 7. juni 2017. Vedtak om godkjenning ble opprettholdt, og klagen er oversendt til departementet for behandling i riksvalegstyret. Klagen er vedlagt.

Bakgrunn for klagen

Klagen gjelder godkjenning av listeforslag fra Demokratene i Norge. Klager påpeker at det har vært avholdt et ugyldig landsmøte i partiet 18. juni 2016, og at det da ble innsatt et ugyldig sentralstyre.

Det vises til vedtak fra registermyndigheten i Brønnøysund og Partilovnemnda i den saken. Det vises videre at det sentralstyret som står bak listeforslaget er innklaget til Partiregisteret og Nærings- og fiskeridepartementet for avgjørelse. Det bes om at listene trekkes inntil en beslutning foreligger.

Fylkesvalgstyrets behandling

Fylkesvalgstyret har innhentet og lagt til grunn opplysninger fra den som i Partiregisteret per 31. mars var oppgitt som leder av partiets utøvende organ, Makvan Kasheikal. Han har bekreftet at personene bak listeforslaget har rett til å representere Demokratene i Norge i Buskerud.

På bakgrunn av ovenstående finner fylkesvalgstyret at klageren ikke gis medhold og at saken oversendes til riksvalegstyret for behandling.

Departementets merknader

Fylkesvalgstyrene er ansvarlig for å behandle og godkjenne listeforslag etter reglene i valgloven kapittel 6 og valgforskriften kapittel 3. Fylkesvalgstyrenes vedtak kan påklages, jf. valgloven § 6-8. Det er riksvalegstyret som etter § 13-1 fjerde ledd tredje punktum er klageinstans.

Etter valgloven § 13-1 første ledd har alle med stemmerett klagerett i det fylket vedkommende er manntallsført. Kim Steinar Kjærner-Strømberg er manntalls-

ført i Oslo, og har således ikke klagerett på saker i Buskerud.

I tillegg er registrerte politiske partier gitt klagerett dersom klagen gjelder at partinavn er krenket, se valgloven § 6-8. Brønnøysundregisteret sendte 6. april 2017 ut en oversikt over registrerte opplysninger per 31. mars 2017 for partiene som er registrert i Partiregisteret. Denne oversikten viser at Kim Steinar Kjærner-Strømberg ikke er en del av Demokratene i Norges utøvende organ. Klager har dermed heller ikke klagerett etter valgloven § 6-8.

I denne konkrete saken synes det klart etter departementets vurdering at klager ikke har klagerett, det er derfor ikke grunnlag for å gå nærmere inn i saken.

Klagen må sees i sammenheng med den pågående striden i Demokratene i Norge. Etter departementets vurdering må riksvalegstyret forholde seg til opplysningene som stod i Partiregisteret per 31. mars, og kan ikke overprøve vedtak fattet av registerfører. Dette begrunnes i hvordan regelverket er utformet, og støttes også av forarbeidene. Det vises til drøfting av reglene rundt hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå i eget notat som følger vedlagt.

Vedtak i riksvalegstyret

1. Riksvalegstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Kim Steinar Kjærner-Strømberg på godkjenning av listeforslag i Buskerud avvises.

3. Klage på godkjenning av listeforslag i Finnmark

Fylkesvalgstyret i Finnmark har 16. mai 2017 mottatt klage på vedtak om godkjenning av Demokratene i Norges listeforslag til stortingsvalget. Klagen er fremsatt av Kim Steinar Kjærner-Strømberg. Fylkesvalgstyret avviste klagen i møte 13. juni 2017, og har oversendt klagen til departementet for behandling i riksvalegstyret. Klagen er vedlagt.

Bakgrunn for klagen

Klagen gjelder godkjenning av listeforslag fra Demokratene i Norge. Klager påpeker at det har vært avholdt et ugyldig landsmøte i partiet 18. juni 2016 og at det da ble innsatt et ugyldig sentralstyre. Det vises til vedtak fra registermyndigheten i Brønnøysund og Partilovnemnda i den saken. Det vises videre at det sentralstyret som står bak listeforslaget er innklaget til Partiregisteret og Nærings- og fiskeridepartementet for avgjørelse. Det bes om at listene trekkes inntil en beslutning foreligger.

Fylkesvalgstyrets behandling

Fylkesvalgstyret har lagt til grunn opplysninger fra Partiregisteret som viser at det er personene bak det godkjente listeforslaget som er det reelle styret.

Fylkesvalgstyret viser til at Kim Steinar Kjærner-Strømberg ikke har rettslig klageinteresse i saken om godkjenning av Demokratene i Norges listeforslag. Klagen avvises derfor etter forvaltningsloven § 28 første ledd. Klagen oversendes riksvalegstyret for endelig avgjørelse.

Departementets merknader

Fylkesvalgstyrene er ansvarlig for å behandle og godkjenne listeforslag etter reglene i valgloven kapittel 6 og valgforskriften kapittel 3. Fylkesvalgstyrenes vedtak kan påklages, jf. valgloven § 6-8. Det er riksvalegstyret som etter § 13-1 fjerde ledd tredje punktum er klageinstans.

Etter valgloven § 13-1 første ledd har alle med stemmerett klagerett i det fylket vedkommende er manntallsført. Kim Steinar Kjærner-Strømberg er manntallsført i Oslo, og har således ikke klagerett på saker i Finnmark.

I tillegg er registrerte politiske partier gitt klagerett dersom klagen gjelder at partinavn er krenket, se valgloven § 6-8. Brønnøysundregisteret sendte 6. april 2017 ut en oversikt over registrerte opplysninger per 31. mars 2017 for partiene som er registrert i Partiregisteret. Denne oversikten viser at Kim Steinar Kjærner-Strømberg ikke er en del av Demokratene i Norges utøvende organ. Klager har dermed heller ikke klagerett etter valgloven § 6-8.

I denne konkrete saken synes det klart etter departementets vurdering at klager ikke har klagerett, det er derfor ikke grunnlag for å gå nærmere inn i saken.

Klagen må sees i sammenheng med den pågående striden i Demokratene i Norge. Etter departementets vurdering må riksvalegstyret forholde seg til opplysningene som stod i Partiregisteret per 31. mars, og kan ikke overprøve vedtak fattet av registerfører. Dette begrunnes i hvordan regelverket er utformet, og støttes også av forarbeidene. Det vises til drøfting av reglene rundt hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå i eget notat som følger vedlagt.

Vedtak i riksvalegstyret

1. Riksvalegstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Kim Steinar Kjærner-Strømberg på godkjenning av listeforslag i Finnmark avvises.

4. Klage på godkjenning av listeforslag i Hedmark

Fylkesvalgstyret i Hedmark har 1. april 2017 mottatt klage innsendt listeforslag i Demokratene i Norges navn. Klagen er fremsatt av Kim Steinar Kjærner-Strømberg. Fylkesvalgstyret avviste klagen i møte 18. mai 2017. I samme møte har de godkjent listeforslaget fra Demokratene i Norge. Dette vedtaket er ikke påklaget. Klagen fra 1. april er oversendt departementet for behandling i riksvallstyret. Klagen er vedlagt.

Bakgrunn for klagen

Klagen gjelder innlevering av listeforslag for Demokratene i Norge. Klager påberoper seg å være partileder i Demokratene i Norge, og stiller seg uforstående til at det er levert inn liste i Demokratene i Norge sitt navn. Klager viser til at det pågår en konflikt om eierskapet til partiet Demokratene i Norge. Det vises til at registeringen på det tidspunkt i Partiregisteret bygger på et styre som er kjent ugyldig, og det bes om at det innleverte listeforslaget forkastes.

Fylkesvalgstyrets behandling

Fylkesvalgstyret har vært i kontakt med Brønnøysundregisteret og undersøkt hvem som utgjør partiets utøvende organ. De har innhentet uttalelse fra leder av det utøvende organ slik det fremkommer av Partiregisteret, Makvan Kasheikal. Kasheikal har bekræftet at det innleverte listeforslaget har rett til å representere partiet.

Fylkesvalgstyret har avvist klagen, og godkjent det innleverte listeforslaget fra Demokratene i Norge i samme møte, 18. mai 2017. Klager er gjort kjent med vedtaket i eget brev, datert 22. mai 2017. Vedtaket er ikke påklaget.

Departementets merknader

Fylkesvalgstyrene er ansvarlig for å behandle og godkjenne listeforslag etter reglene i valgloven kapittel 6 og valgforskriften kapittel 3. Fylkesvalgstyrenes vedtak kan påklages, jf. valgloven § 6-8. Det er riksvallstyret som etter § 13-1 fjerde ledd tredje punktum er klagesakene.

Etter valgloven § 13-1 første ledd har alle med stemmerett klagerett i det fylket vedkommende er manntallsført. Kim Steinar Kjærner-Strømberg er manntallsført i Oslo, og har således ikke klagerett på saker i Hedmark.

I tillegg er registrerte politiske partier gitt klagerett dersom klagen gjelder at partinavn er krenket, se valgloven § 6-8. Brønnøysundregisteret sendte 6. april 2017 ut en oversikt over registrerte opplysninger per 31. mars 2017 for partiene som er registrert i Partiregisteret. Den-

ne oversikten viser at Kim Steinar Kjærner-Strømberg ikke er en del av Demokratene i Norges utøvende organ. Klager har dermed heller ikke klagerett etter valgloven § 6-8.

Klagen fra Kjærner-Strømberg kom inn til fylkesvalgstyret før de hadde behandlet listeforslag. Vedtak om å godkjenne listeforslaget har ikke blitt påklaget. Det foreligger etter departementets vurdering dermed ingen klage som riksvallstyret kan ta stilling til.

Klagen må sees i sammenheng med den pågående striden i Demokratene i Norge. Etter departementets vurdering må riksvallstyret forholde seg til opplysningene som stod i Partiregisteret per 31. mars, og kan ikke overprøve vedtak fattet av registerfører. Dette begrunnes i hvordan regelverket er utformet, og støttes også av forarbeidene. Det vises til drøfting av reglene rundt hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå i eget notat som følger vedlagt.

Vedtak i riksvallstyret

Riksvallstyret slutter seg til departementets vurdering.

5. Klage på godkjenning av listeforslag i Hordaland

Fylkesvalgstyret i Hordaland har mottatt klage på vedtak om godkjenning av listeforslag i Demokratene i Norges navn. Klagen er fremsatt av Jann Atle Jensen. Fylkesvalgstyret opprettholdt vedtaket sitt i møte 14. juni, og har oversendt klagen til departementet for behandling i riksvallstyret.

Bakgrunn for klagen

Klagen gjelder godkjenning og forkastelse av listeforslag for Demokratene i Norge. Det er i Hordaland levert inn to listeforslag i Demokratene i Norge sitt navn. Klager står bak listeforslag nr. 2, som ble forkastet av fylkesvalgstyret. Klager anfører at hans liste er den rettmessige listen, og at denne bør godkjennes.

Fylkesvalgstyrets behandling

Fylkesvalgstyret pekte i sin behandling av listeforslaget på at det er kommet inn to alternative listeforslag for samme parti. De innhentet derfor uttalelse fra leder av det utøvende organ. Ifølge Partiregisteret per 31. mars er dette Makvan Kasheikal. Kasheikal har bekræftet at listeforslag nr. 1, underskrevet av Marianne Solheim og John Ingolf Hauge har rett til å representere partiet. Tillitsvalgte på den andre listen, underskrevet av Jann Atle Jensen, ble informert om dette pr. e-post, og det kom ikke merknader inn til fylkesvalgstyret på dette. Fylkesvalgstyret vedtok dermed i møte 23. mai, å godkjenne listeforslag nr. 1, og å forkaste listeforslaget fra Jann Atle Jensen. Informasjon om vedtaket ble sendt

til Jann Atle Jensen 1. juni. Fylkesvalgstyret mottok 8. juni en foreløpig klage. Fullstendig klage ble oversendt 11. juni. Klager har også sendt inn ytterligere opplysninger 12. juni. Fylkeskommunen mener klagen er kommet inn rettidig.

Fylkesvalgstyret har i behandlet klagen i møte 14. juni. De ser ikke at klagen kan medføre endring av fylkesvalgstyrets vedtak. Det er innhentet og lagt til grunn uttalelse fra leder av partiets utøvende organ. Vedtaket opprettholdes.

Departementets merknader

Fylkesvalgstyrene er ansvarlig for å behandle og godkjenne listeforslag etter reglene i valgloven kapittel 6 og valgforskriften kapittel 3. Fylkesvalgstyrenes vedtak kan påklages, jf. valgloven § 6-8. Det er riksgvalgstyret som etter § 13-1 fjerde ledd tredje punktum er klageinstans.

Etter valgloven § 13-1 første ledd har alle med stemmerett klagerett i det fylket vedkommende er manntallsført. Jann Atle Jensen er manntallsført i Hordaland og har dermed klagerett i saken. Departementet har ikke grunnlag for å overprøve fylkesvalgstyrets vurdering av om klagen er kommet inn i rett tid.

Det ble levert to listeforslag i Demokratene i Norge sitt navn, og det er tydelig at det har vært uklart hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti. Da er valgforskriften klar på at det er opplysninger i Partiregisteret som skal legges til grunn. Fylkesvalgstyrene har vært i kontakt med leder av det utøvende organ som fremgår av Partiregisteret, Makvan Kasheikal. Han bekrefter at det er den godkjente listen som har rett til å representere partiet i Hordaland.

Departementet mener fylkesvalgstyret har forholdt seg til regelverket på en riktig måte, og slutter seg til fylkesvalgstyrets vurdering.

Klagen må sees i sammenheng med den pågående striden i Demokratene i Norge. Etter departementets vurdering må riksgvalgstyret forholde seg til opplysningene som stod i Partiregisteret per 31. mars, og kan ikke overprøve vedtak fattet av registerfører. Dette begrunnes i hvordan regelverket er utformet, og støttes også av forarbeidene. Det vises til drøfting av reglene rundt hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå i eget notat som følger vedlagt.

Vedtak i riksgvalgstyret

1. Riksgvalgstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Jann Atle Jensen på godkjenning av listeforslag i Hordaland gis ikke medhold.

6. Klage på godkjenning av listeforslag i Nordland

Fylkesvalgstyret i Nordland har 18. mai 2017 mottatt klage på vedtak om godkjenning av listeforslag i Demokratene i Norges navn. Klagen er fremsatt av Kim Steinar Kjærner-Strømberg. Fylkesvalgstyret behandlet klagen i møte den 26. mai 2017, der de vedtok å opprettholde sitt vedtak av 10. mai 2017. Klagen er oversendt til departementet for behandling i riksgvalgstyret. Klagen er vedlagt.

Bakgrunn for klagen

Klagen gjelder godkjenning av listeforslag fra Demokratene i Norge. Klager påpeker at det har vært avholdt et ugyldig landsmøte i partiet 18. juni 2016 og at det da ble innsatt et ugyldig sentralstyre. Det vises til vedtak fra registermyndigheten i Brønnøysund og Partilovnemnda i den saken. Det vises videre at det sentralstyret som står bak listeforslaget er innklaget til Partiregisteret og Nærings- og fiskeridepartementet for avgjørelse. Klager ber om at listene trekkes inntil en beslutning foreligger.

Fylkesvalgstyrets behandling

Fylkesvalgstyret viser til partilovforskriften § 1-5 annet ledd om at valgmyndighetene skal legge til grunn de opplysninger som er registrert i Partiregisteret per 31. mars i valgåret. I følge Partiregisteret er Makvan Kasheikal registrert som styreleder i Demokratene i Norge. Fylkesvalgstyret har innhentet uttalelse fra Makvan Kasheikal som leder av partiets utøvende organ. Kasheikal har bekreftet at det innleverte listeforslaget har rett til å representere partiet.

Fylkesvalgstyret opprettholder sitt vedtak av 10. mai 2017 om å godkjenne listeforslaget til Demokratene i Norge.

Departementets merknader

Fylkesvalgstyrene er ansvarlig for å behandle og godkjenne listeforslag etter reglene i valgloven kapittel 6 og valgforskriften kapittel 3. Fylkesvalgstyrenes vedtak kan påklages, jf. valgloven § 6-8. Det er riksgvalgstyret som etter § 13-1 fjerde ledd tredje punktum er klageinstans.

Etter valgloven § 13-1 første ledd har alle med stemmerett klagerett i det fylket vedkommende er manntallsført. Kim Steinar Kjærner-Strømberg er manntallsført i Oslo, og har således ikke klagerett på saker i Nordland.

I tillegg er registrerte politiske partier gitt klagerett dersom klagen gjelder at partinavn er krenket, se valgloven § 6-8. Brønnøysundregisteret sendte 6. april 2017 ut en oversikt over registrerte opplysninger per 31. mars 2017 for partiene som er registrert i Partiregisteret. Denne oversikten viser at Kim Steinar Kjærner-Strømberg ikke er en del av Demokratene i Norges utøvende organ. Klager har dermed heller ikke klagerett etter valgloven § 6-8.

I denne konkrete saken synes det klart etter departementets vurdering at klager ikke har klagerett, og det er ikke grunnlag for å gå nærmere inn i saken.

Klagen må sees i sammenheng med den pågående striden i Demokratene i Norge. Etter departementets vurdering må riksvalegstyret forholde seg til opplysningene som stod i Partiregisteret per 31. mars, og kan ikke overprøve vedtak fattet av registerfører. Dette begrunnes i hvordan regelverket er utformet, og støttes også av forarbeidene. Det vises til drøfting av reglene rundt hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå i eget notat som følger vedlagt.

Vedtak i riksvalegstyret

1. Riksvalegstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Kim Steinar Kjærner-Strømberg på godkjenning av listeforslag i Nordland avvises.

7. Klage på godkjenning av listeforslag i Oppland

Fylkesvalgstyret i Oppland har 18. mai 2017 mottatt klage på innsendt listeforslag i Demokratene i Norges navn. Klagen er fremsatt av Kim Steinar Kjærner-Strømberg. Fylkesvalgstyret avviste klagen i møte 23. mai 2017. I samme møte har fylkesvalgstyret godkjent listeforslaget fra Demokratene i Norge. Dette vedtaket er ikke påklaget. Klagen er oversendt departementet for behandling i riksvalegstyret. Klagen er vedlagt.

Bakgrunn for klagen

Klagen gjelder godkjenning av listeforslag fra Demokratene i Norge. Klager påpeker at det har vært avholdt et ugyldig landsmøte i partiet 18. juni 2016 og at det da ble innsatt et ugyldig sentralstyre. Det vises til vedtak fra registermyndigheten i Brønnøysund og Partilovnemnda i den saken. Det vises videre at det sentralstyret som står bak listeforslaget er innklaget til Partiregisteret og Nærings- og fiskeridepartementet for avgjørelse. Klager ber om at listene trekkes inntil en beslutning foreligger.

Fylkesvalgstyrets behandling

Fylkesvalgstyret legger i sin behandling til grunn opplysningene i Partiregisteret om Demokratene i Nor-

ge per 31. mars 2017, samt bekreftelsen fra partiets utøvende organ ved leder Makvan Kasheikal om at partiet stiller liste i Oppland.

Fylkesvalgstyret opprettholder sitt vedtak av 23. mai 2017 om å godkjenne listeforslaget til Demokratene i Norge.

Departementets merknader

Fylkesvalgstyrene er ansvarlig for å behandle og godkjenne listeforslag etter reglene i valgloven kapittel 6 og valgforskriften kapittel 3. Fylkesvalgstyrenes vedtak kan påklages, jf. valgloven § 6-8. Det er riksvalegstyret som etter § 13-1 fjerde ledd tredje punktum er klageinstans.

Etter valgloven § 13-1 første ledd har alle med stemmerett klagerett i det fylket vedkommende er manntallsført. Kim Steinar Kjærner-Strømberg er manntallsført i Oslo, og har således ikke klagerett på saker i Oppland.

I tillegg er registrerte politiske partier gitt klagerett dersom klagen gjelder at partinavn er krenket, se valgloven § 6-8. Brønnøysundregisteret sendte 6. april 2017 ut en oversikt over registrerte opplysninger per 31. mars 2017 for partiene som er registrert i Partiregisteret. Denne oversikten viser at Kim Steinar Kjærner-Strømberg ikke er en del av Demokratene i Norges utøvende organ. Klager har dermed heller ikke klagerett etter valgloven § 6-8.

I denne konkrete saken synes det klart etter departementets vurdering at klager ikke har klagerett, og det er ikke grunnlag for å gå nærmere inn i saken.

Klagen må sees i sammenheng med den pågående striden i Demokratene i Norge. Etter departementets vurdering må riksvalegstyret forholde seg til opplysningene som stod i Partiregisteret per 31. mars, og kan ikke overprøve vedtak fattet av registerfører. Dette begrunnes i hvordan regelverket er utformet, og støttes også av forarbeidene. Det vises til drøfting av reglene rundt hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå i eget notat som følger vedlagt.

Vedtak i riksvalegstyret

1. Riksvalegstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Kim Steinar Kjærner-Strømberg på godkjenning av listeforslag i Oppland avvises.

8. Klage på godkjenning av listeforslag i Oslo

Fylkesvalgstyret i Oslo har 24. mai 2017 mottatt klage på vedtak om godkjenning av listeforslag i Demokratene i Norges navn. Klagen er fremsatt av Kim Steinar Kjærner-Strømberg og Ellen K. Simonsen. Fylkesvalgstyret opprettholdt vedtaket sitt om godkjenning av

listeforslag i møte 14. juni, og har oversendt klagen til departementet for behandling i riksvallstyret. Klagen er vedlagt.

Bakgrunn for klagen

Klagen gjelder godkjenning og forkastelse av listeforslag for Demokratene i Norge. Det er i Oslo levert inn to listeforslag i Demokratene i Norge sitt navn. Listeforslag underskrevet av Max Hermansen og Jan Simonsen ble godkjent, og det andre listeforslaget som var underskrevet av Kim Steinar Kjærner-Strømberg og Ellen K. Simonsen ble forkastet.

Det er personene bak den forkastede listen som har klaget. De klager på at listen underskrevet av Max Hermansen og Jan Simonsen ble godkjent, og anfører at listen underskrevet av Simonsen og Kjærner-Strømberg er den rettmessige listen, og at denne bør godkjennes. Alternativt anfører klager at begge listene bør forkastes.

Fylkesvalgstyrets behandling

Fylkesvalgstyret viser til at klage med krav om endring av valgstyrets vedtak om å godkjenne eller forkaste et listeforslag, må fremsettes innen syv dager etter offentliggjøringen av overskriftene på de godkjente valglistene jfr. valgloven § 6-8. Klager må ha stemmerett og være manntallsført i fylket.

Det vises til at i denne saken er klager er bosatt i Oslo og har klagerett. Klagen er også mottatt innen fristen.

Ettersom det var kommet inn to alternative listeforslag for samme parti, innhentet fylkesvalgstyret uttalelse fra leder av det utøvende organ. Ifølge Partiregisteret per. 31. mars er dette Makvan Kasheikal. Makvan Kasheikal ble kontaktet og bekreftet 7. april 2017 at listen underskrevet av Max Hermansen og Jan Simonsen var Demokratene i Norges liste for Oslo til stortingsvalget 2017.

Underskriver på den andre listen, Kim Steinar Kjærner-Strømberg ble informert om valgmyndighetens plikt til å innhente uttalelse fra partiets utøvende organ, innkommet uttalelse fra partiet sentralt og mulighet til å stille liste under et annet navn.

Brønnøysundregisteret som registerfører for Partiregisteret opplyser til Bystyrets sekretariat at vedtaket fra 5. desember 2016 om ugyldig registrering av «Hermansen-fløyen» ble påklaget og at «Hermansen-fløyen» vant fram med sin klage. Også dette vedtaket er påklaget. Denne klagen er avvist av Partiregisteret og oversendt Partiklagenemnda. I hele den aktuelle perioden er «Hermansen-fløyen» v/ Makvan Kasheikal registrert som leder av partiets utøvende organ i Partiregisteret.

Fylkesvalgstyret opprettholdt i møte 14. juni sitt vedtak om å godkjenne listeforslag underskrevet av Hermansen og Simonsen. Klagen oversendes riksvallstyret.

Departementets merknader

Fylkesvalgstyrene er ansvarlig for å behandle og godkjenne listeforslag etter reglene i valgloven kapittel 6 og valgforskriften kapittel 3. Fylkesvalgstyrenes vedtak kan påklages, jf. valgloven § 6-8. Det er riksvallstyret som etter § 13-1 fjerde ledd tredje punktum er klageinstans.

Etter valgloven § 13-1 første ledd har alle med stemmerett klagerett i det fylket vedkommende er manntallsført. Klager er manntallsført i Oslo, og har dermed klagerett i saken. Klage må fremsettes innen sju dager etter offentliggjøring av overskriftene på de godkjente valglistene, jf. valgloven § 6-8. Vedtaket fra fylkesvalgstyret ble påklaget samme dag som det ble fattet, og klagen er dermed kommet inn i rett tid.

Det ble levert inn to listeforslag i Demokratene i Norge sitt navn, og det er tydelig at det har vært uklart hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti. Da er valgforskriften klar på at det er opplysninger i Partiregisteret som skal legges til grunn. Fylkesvalgstyret har vært i kontakt med leder av det utøvende organ som fremgår av Partiregisteret, Makvan Kasheikal. Han bekrefter at den innleverte listen har rett til å representere partiet i Oslo.

Departementet mener fylkesvalgstyret har forholdt seg til regelverket på en riktig måte, og slutter seg til fylkesvalgstyrets vurdering.

Klagen må sees i sammenheng med den pågående striden i Demokratene i Norge. Etter departementets vurdering må riksvallstyret forholde seg til opplysningene som stod i Partiregisteret per 31. mars, og kan ikke overprøve vedtak fattet av registerfører. Dette begrunnes i hvordan regelverket er utformet, og støttes også av forarbeidene. Det vises til drøfting av reglene rundt hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå i eget notat som følger vedlagt.

Vedtak i riksvallstyret

1. Riksvallstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Kim Steinar Kjærner-Strømberg og Ellen Simonsen på godkjenning av listeforslag i Oslo gis ikke medhold.

9. Klage på godkjenning av listeforslag i Rogaland

Fylkesvalgstyret i Rogaland har 18. mai 2017 mottatt klage på vedtak om godkjenning av listeforslag i Demokratene i Norges navn. Klagen er fremsatt av Kim Steinar Kjærner-Strømberg. Fylkesvalgstyret behandlet saken i møte den 29. mai 2017, der de vedtok å opprettholde sitt vedtak av 16. mai 2017. Klagen er oversendt til departementet for behandling i riksvallstyret. Klagen er vedlagt.

Bakgrunn for klagen

Klagen gjelder godkjenning av listeforslag fra Demokratene i Norge. Klager påpeker at det har vært avholdt et ugyldig landsmøte i partiet 18. juni 2016 og at det da ble innsatt et ugyldig sentralstyre. Det vises til vedtak fra registermyndigheten i Brønnøysund og Partilovnemnda i den saken. Det vises videre at det sentralstyret som står bak listeforslaget er innklaget til Partiregisteret og Nærings- og fiskeridepartementet for avgjørelse. Klager ber om at listene trekkes inntil en beslutning foreligger.

Fylkesvalgstyrets behandling

Fylkesvalgstyret viser til at valgmyndighetene ved avvikling av valg og behandling av listeforslag skal legge til grunn de opplysninger som er registrert i Partiregisteret pr. 31. mars i valgåret, jf. partilovforskriften § 1-5 annet ledd. I Partiregisteret er Makvan Kasheikal registrert som leder. Fylkesvalgstyret har innhentet uttalelse fra Makvan Kasheikal som leder av partiets utøvende organ. Kasheikal har bekreftet at det innleverte listeforslaget har rett til å representere partiet.

Fylkesvalgstyret opprettholder sitt vedtak av 16. mai 2017 om å godkjenne listeforslaget til Demokratene i Norge.

Departementets merknader

Fylkesvalgstyrene er ansvarlig for å behandle og godkjenne listeforslag etter reglene i valgloven kapittel 6 og valgforskriften kapittel 3. Fylkesvalgstyrenes vedtak kan påklages, jf. valgloven § 6-8. Det er riksvalegstyret som etter § 13-1 fjerde ledd tredje punktum er klageinstans.

Etter valgloven § 13-1 første ledd har alle med stemmerett klagerett i det fylket vedkommende er manntallsført. Kim Steinar Kjærner-Strømberg er manntallsført i Oslo, og har således ikke klagerett på saker i Rogaland.

I tillegg er registrerte politiske partier gitt klagerett dersom klagen gjelder at partinavn er krenket, se valgloven § 6-8. Brønnøysundregisteret sendte 6. april 2017 ut en oversikt over registrerte opplysninger per 31. mars 2017 for partiene som er registrert i Partiregisteret. Denne oversikten viser at Kim Steinar Kjærner-Strømberg ikke er en del av Demokratene i Norges utøvende organ. Klager har dermed heller ikke klagerett etter valgloven § 6-8.

I denne konkrete saken synes det klart etter departementets vurdering at klager ikke har klagerett, og det er ikke grunnlag for å gå nærmere inn i saken.

Klagen må sees i sammenheng med den pågående striden i Demokratene i Norge. Etter departementets vurdering må riksvalegstyret forholde seg til opplysningene som stod i Partiregisteret per 31. mars, og kan ikke overprøve vedtak fattet av registerfører. Dette begrun-

nes i hvordan regelverket er utformet, og støttes også av forarbeidene. Det vises til drøfting av reglene rundt hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå i eget notat som følger vedlagt.

Vedtak i riksvalegstyret

1. Riksvalegstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Kim Steinar Kjærner-Strømberg på godkjenning av listeforslag i Rogaland avvises.

10. Klage på godkjenning av listeforslag i Sør-Trøndelag

Fylkesvalgstyret i Sør-Trøndelag har 29. mai 2017 mottatt klage på vedtak om godkjenning av Demokratene i Norges listeforslag til stortingsvalget. Klagen er fremsatt av Kim Steinar Kjærner-Strømberg. Fylkesvalgstyret avviste klagen i møte 7. juni 2017, og har oversendt klagen til departementet for behandling i riksvalegstyret. Klagen er vedlagt.

Bakgrunn for klagen

Klagen gjelder godkjenning av listeforslag fra Demokratene i Norge. Klager påpeker at det har vært avholdt et ugyldig landsmøte i partiet 18. juni 2016 og at det da ble innsatt et ugyldig sentralstyre. Det vises til vedtak fra registermyndigheten i Brønnøysund og Partilovnemnda i den saken. Det vises videre at det sentralstyret som står bak listeforslaget er innklaget til Partiregisteret og Nærings- og fiskeridepartementet for avgjørelse. Det bes om at listene trekkes inntil en beslutning foreligger.

Fylkesvalgstyrets behandling

Fylkesvalgstyret har lagt til grunn opplysninger fra Partiregisteret som viser at det er personene bak det godkjente listeforslaget som er det reelle styret.

Fylkesvalgstyret viser til at klage med krav om endring av fylkesvalgstyrets vedtak om å godkjenne eller forkaste et listeforslag, må fremsettes innen sju dager etter offentliggjøring av overskriftene på de godkjente listeforslagene, jf. valgloven § 6-8.

Fylkesvalgstyret peker på at vedtak om å godkjenne listeforslag ble kunngjort på fylkeskommunens nettsider 24. april og offentliggjort i lokalavisen 29. april. Klager ble i tillegg underrettet om vedtaket 8. mai. Klagen kom inn til fylkesvalgstyret 29. mai. Fylkesvalgstyret konstaterer at klagefristen er oversittet og avviser klagen. Klagen oversendes riksvalegstyret for endelig avgjørelse.

Departementets merknader

Fylkesvalgstyrene er ansvarlig for å behandle og godkjenne listeforslag etter reglene i valgloven kapittel

6 og valgforskriften kapittel 3. Fylkesvalgstyrenes vedtak kan påklages, jf. valgloven § 6-8. Det er riksvalegstyret som etter § 13-1 fjerde ledd tredje punktum er klageinstans.

Etter valgloven § 13-1 første ledd har alle med stemmerett klagerett i det fylket vedkommende er manntallsført. Kim Steinar Kjærner-Strømberg er manntallsført i Oslo, og har således ikke klagerett på saker i Sør-Trøndelag.

I tillegg er registrerte politiske partier gitt klagerett dersom klagen gjelder at partinavn er krenket, se valgloven § 6-8. Brønnøysundregisteret sendte 6. april 2017 ut en oversikt over registrerte opplysninger per 31. mars 2017 for partiene som er registrert i Partiregisteret. Denne oversikten viser at Kim Steinar Kjærner-Strømberg ikke er en del av Demokratene i Norges utøvende organ. Klager har dermed heller ikke klagerett etter valgloven § 6-8.

Departementet viser også til reglene i valgloven § 6-8 der det fremgår at klagen må fremsettes innen sju dager etter offentliggjøring av de godkjente listeforslagene. Det synes klart at fylkesvalgstyret har sørget for tilstrekkelig offentliggjøring av sitt vedtak om å godkjenne listeforslaget. Klagefristen er oversittet.

I denne konkrete saken synes det klart etter departementets vurdering at klager hverken har klagerett og heller ikke har overholdt klagefristen, det er derfor ikke grunnlag for å gå nærmere inn i saken.

Klagen må sees i sammenheng med den pågående striden i Demokratene i Norge. Etter departementets vurdering må riksvalegstyret forholde seg til opplysningene som stod i Partiregisteret per 31. mars, og kan ikke overprøve vedtak fattet av registerfører. Dette begrunnes i hvordan regelverket er utformet, og støttes også av forarbeidene. Det vises til drøfting av reglene rundt hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå i eget notat som følger vedlagt.

Vedtak i riksvalegstyret

1. Riksvalegstyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klage fra Kim Steinar Kjærner-Strømberg på godkjenning av listeforslag i Sør-Trøndelag avvises.

11. Klage på godkjenning av listeforslag i Vestfold

Fylkesvalgstyret i Vestfold har mottatt klage innsendt listeforslag i Demokratene i Norges navn. Klagen er fremsatt av Elisabeth Rue Strenckbo 21. mai, og ble sendt til departementet. Departementet har oversendt klagen til fylkesvalgstyret for behandling. Fylkesvalgstyret behandlet klagen i møte 8. juni 2017. Klagen ble ikke tatt til følge, og er oversendt departe-

mentet for behandling i riksvalegstyret. Klagen er vedlagt.

Bakgrunn for klagen

Klagen gjelder godkjenning av listeforslag for Demokratene i Norge. Klager mener at listeforslaget ikke oppfyller lovens krav om hvem som skal underskrive listeforslaget. Klager viser til at de to som har underskrevet på listeforslaget ikke er medlemmer av fylkeslaget i Vestfold. Klager mener hun var fylkesleder for partiet Demokratene i Norge på det tidspunkt listen ble underskrevet, og viser til at dette underbygges av opplysninger i Enhetsregisteret. Klager ber om at listeforslaget forkastes og pekes også på at dette er for å forebygge ugyldige valg.

Fylkesvalgstyrets behandling

Fylkesvalgstyret mottok henvendelse fra klager allerede 4. april. Der ba klager om at det innleverte listeforslaget for Demokratene i Norge ble forkastet da det er underskrevet av feil personer. Fylkesvalgstyret godkjente i møte 18. mai listeforslaget, og dette vedtaket er nå påklaget.

I sin saksutredning viser fylkesvalgstyret til regelverket, der det i valgforskriften § 16 fremgår at det ved tvil om hvem som har rett til å representere et politisk parti på lokalt nivå skal det innhentes og legges til grunn uttalelse fra partiets utøvende organ.

Fylkesvalgstyret peker på at det i Partiregisteret fremkommer at leder av partiets utøvende organ var Makvan Kasheikal. Det vises også til at det er opplysningene i Partiregisteret per 31. mars som skal legges til grunn. Valgansvarlig har vært i kontakt med Makvan Kasheikal som bekrefter at det listeforslaget som er levert inn i Vestfold har rett til å representere Demokratene i Norge.

Fylkesvalgstyret sendte svar til klager med disse opplysningene 24.4.

Fylkeskommunen mottok en ny klage 28. april. Klager mener at det viktigste punktet i klagen som omhandlet kravet til hvem som kan underskrive på listeforslaget ikke er behandlet forsvarlig, og det er heller ikke henvist til eller vurdert etter valglovens § 6-3 –første eller annet ledd. Her anføres det:

«Det utøvende organet vil selvfølgelig godkjenne sitt selvskrevne listeforslag selv om det bryter mot Valglovens kravet til hvem som skal underskrive listeforslaget. Dette betyr heller ikke at listeforslaget automatisk skal godkjennes av valgstyret.

Så lenge Valglovens § 6-3 (1) stiller krav til at det skal være minst to medlemmer av fylkesstyret som skal underskrive på listeforslagene og når dette kravet ikke er oppfylt, så kan ikke valgstyret i Vestfold godkjenne det innleverte listeforslaget. Dette bryter i så fall Valglovens § 6-3 første ledd.»

Fylkesvalgstyret har sendt svar til klager 3. mai 2017 der de opprettholder sin vurdering.

Etter klage av 21. mai 2017 har fylkesvalgstyret vurdert saken på nytt. De opprettholder sin vurdering, og finner ikke at klagen kan tas til følge.

Departementets merknader

Fylkesvalgstyrene er ansvarlig for å behandle og godkjenne listeforslag etter reglene i valgloven kapittel 6 og valgforskriften kapittel 3. Fylkesvalgstyrenes vedtak kan påklages, jf. valgloven § 6-8. Det er riksvalestyret som etter § 13-1 fjerde ledd tredje punktum er klageinstans.

Etter valgloven § 13-1 første ledd har alle med stemmerett klagerett i det fylket vedkommende er manntallsført. Klager er manntallsført i Vestfold, og har dermed klagerett i denne saken.

Klage må fremsettes innen sju dager etter offentliggjøring av overskriftene på de godkjente valglistene, jf. valgloven § 6-8. Klagen fra Elisabeth Rue Strenckbo kom inn til departementet 21. mai. Fylkesvalgstyret godkjente listeforslaget 18. mai. Klagen er dermed kommet inn i rett tid.

Her har det vært uklart hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti. Da er valgforskriften klar på at det er opplysninger i Partiregisteret som skal legges til grunn. Fylkesvalgstyrene har vært i kontakt med leder av det utøvende organ som fremgår av Partiregisteret, Makvan Kasheikal. Han bekrefter at den innleverte listen har rett til å representere partiet i Vestfold.

Regler om registrering i Enhetsregisteret har ikke betydning for hvem som har rett til å stille liste. Reglene i partiloven § 6 om at parti skal oppgi hvem som er medlem av det utøvende organ med virkning for valget, er tatt inn nettopp for å unngå slike tilfeller der det er strid mellom to fløyer i et parti. Verdien av denne bestemmelsen ville bli borte dersom spørsmål om hvem som har rett til å stille lister på lokalt nivå ble avgjort av registreringer i Enhetsregisteret.

Departementet mener fylkesvalgstyret har forholdt seg til regelverket på en riktig måte, og slutter seg til fylkesvalgstyrets vurdering.

Klagen må sees i sammenheng med den pågående striden i Demokratene i Norge. Etter departementets vurdering må riksvalestyret forholde seg til opplysningene som stod i Partiregisteret per 31. mars, og kan ikke overprøve vedtak fattet av registerfører. Dette begrunnes i hvordan regelverket er utformet, og støttes også av forarbeidene. Det vises til drøfting av reglene rundt hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå i eget notat som følger vedlagt.

Vedtak i riksvalestyret

1. Riksvalestyret slutter seg til departementets vurdering.
2. Klagen tas ikke til følge.

Vedlegg 1.2**AKERSHUS FYLKE****16 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5	7	9	11
Høyre	104451	I 74608	IV 34817	VI 20890	X 14922	XIV 11606	9496
Arbeiderpartiet.....	88689	II 63349	V 29563	VII 17738	XIII 12670	XVI 9854	8063
Fremskrittspartiet.....	50741	III 36244	VIII 16914	XV 10148	7249		
Venstre.....	21853	IX 15609	7284				
Senterpartiet.....	20219	XI 14442	6740				
Sosialistisk Venstreparti.....	17859	XII 12756	5953				
Miljøpartiet De Grønne	12459	8899					
Kristelig Folkeparti.....	7839	5599					
Rødt	6542	4673					
Helsepartiet.....	2052	1466					
Pensjonistpartiet.....	1954	1396					
Liberalistene	598	427					
Piratpartiet	565	404					
Partiet De Kristne	420	300					
Alliansen.....	383	274					
Demokratene i Norge	268	191					
Kystpartiet.....	136	97					

Høyre får mandat nr. 1, 4, 6, 10 og 14.

Arbeiderpartiet får mandat nr. 2, 5, 7, 13 og 16.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 3, 8 og 15.

Venstre får mandat nr. 9.

Senterpartiet får mandat nr. 11.

Sosialistisk Venstreparti får mandat nr. 12.

AUST-AGDER FYLKE**3 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer		
		1,4	3
		I	
Høyre	16614	11867	5538
		II	
Arbeiderpartiet.....	16481	11772	5494
		III	
Fremskrittspartiet	11195	7996	3732
Kristelig Folkeparti.....	6352	4537	
Senterpartiet.....	5385	3846	
Sosialistisk Venstreparti.....	2562	1830	
Venstre.....	2121	1515	
Miljøpartiet De Grønne	1676	1197	
Rødt	807	576	
Partiet De Kristne	470	336	
Pensjonistpartiet.....	453	324	
Helsepartiet.....	249	178	
Liberalistene	122	87	
Piratpartiet	102	73	
Demokratene i Norge	102	73	
Alliansen.....	61	44	
Kystpartiet.....	24	17	

Høyre får mandat nr. 1.

Arbeiderpartiet får mandat nr. 2.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 3.

BUSKERUD FYLKE**8 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5	7
Arbeiderpartiet.....	43143	I 30816	IV 14381	VIII 8629	6163
Høyre	41011	II 29294	V 13670	8202	
Fremskrittspartiet	26419	III 18871	VII 8806	5284	
Senterpartiet.....	16446	VI 11747	5482		
Sosialistisk Venstreparti.....	7642	5459			
Venstre.....	5604	4003			
Miljøpartiet De Grønne	4112	2937			
Kristelig Folkeparti.....	3995	2854			
Rødt	2260	1614			
Helsepartiet.....	855	611			
Liberalistene	318	227			
Partiet De Kristne	275	196			
Alliansen.....	221	158			
Demokratene i Norge	201	144			
Kystpartiet.....	91	65			

Arbeiderpartiet får mandat nr. 1, 4 og 8.

Høyre får mandat nr. 2 og 5.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 3 og 7.

Senterpartiet får mandat nr. 6.

FINNMARK FYLKE**4 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5
Arbeiderpartiet.....	12440	I 8886	III 4147	2488
Fremskrittspartiet	6994	II 4996	2331	
Senterpartiet.....	5790	IV 4136	1930	
Høyre	5600	4000		
Sosialistisk Venstreparti.....	3437	2455		
Venstre.....	1644	1174		
Miljøpartiet De Grønne	836	597		
Kristelig Folkeparti.....	808	577		
Rødt	602	430		
Kystpartiet.....	166	119		
Partiet De Kristne	141	101		
Helsepartiet.....	139	46		
Demokratene i Norge	71	51		
Liberalistene	86	61		
Alliansen.....	79	56		
Piratpartiet	76	54		

Arbeiderpartiet får mandat nr. 1 og 3.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 2.

Senterpartiet får mandat nr. 4.

HEDMARK FYLKE**6 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5
Arbeiderpartiet.....	40561	I 28972	III 13520	8112
Senterpartiet.....	25296	II 18069	VI 8432	5059
Høyre	17454	IV 12467	5818	
Fremskrittspartiet	13376	V 9554	4459	
Sosialistisk Venstreparti.....	6528	4663		
Venstre.....	2659	1899		
Miljøpartiet De Grønne	2215	1582		
Kristelig Folkeparti.....	2051	1465		
Rødt	1443	1031		
Pensjonistpartiet.....	1303	931		
Helsepartiet.....	356	254		
Demokratene i Norge	192	137		
Partiet De Kristne	165	118		
Liberalistene	165	118		
Norgespartiet	151	108		
Alliansen.....	120	86		
Kystpartiet.....	45	32		

Arbeiderpartiet får mandat nr. 1 og 3.

Senterpartiet får mandat nr. 2 og 6.

Høyre får mandat nr. 4.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 5.

HORDALAND FYLKE**15 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5	7	9	11
Høyre	90733	I 64809	IV 30244	VI 18147	XI 12962	XIII 10081	8248
Arbeiderpartiet.....	68195	II 48711	V 22732	X 13639	XIV 9742	7577	
Fremskrittspartiet	45060	III 32186	VIII 15020	9012			
Senterpartiet.....	22594	VII 16139	7531				
Sosialistisk Venstreparti.....	20958	IX 14970	6986				
Kristelig Folkeparti.....	16513	XII 11795	5504				
Venstre.....	13027	XV 9305	4342				
Miljøpartiet De Grønne	10476	7483					
Rødt	6402	4573					
Partiet De Kristne	1357	969					
Helsepartiet.....	745	532					
Liberalistene	601	429					
Piratpartiet	486	347					
Kystpartiet.....	443	316					
Feministisk Initiativ.....	370	264					
Demokratene i Norge	328	234					
Alliansen.....	309	221					

Høyre får mandat nr. 1, 4, 6, 11 og 13.

Arbeiderpartiet får mandat nr. 2, 5, 10 og 14.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 3 og 8.

Senterpartiet får mandat nr. 7.

Sosialistisk Venstreparti får mandat nr. 9.

Kristelig Folkeparti får mandat nr. 12.

Venstre får mandat nr. 15.

MØRE OG ROMSDAL FYLKE**8 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5	7
Høyre	34708	I 24791	V 11569	VIII 6942	4958
Fremskrittspartiet	32750	II 23393	VI 10917	6550	
Arbeiderpartiet.....	31353	III 22395	VII 10451	6271	
Senterpartiet.....	19046	IV 13604	6349		
Kristelig Folkeparti.....	9017	6441			
Sosialistisk Venstreparti.....	5745	4104			
Venstre.....	5088	3634			
Miljøpartiet De Grønne	3167	2262			
Nordmørslista.....	2135	1525			
Rødt	1809	1292			
Pensjonistpartiet.....	798	570			
Partiet De Kristne	741	529			
Alliansen.....	181	129			
Liberalistene	175	125			
Demokratene i Norge	129	92			
Kystpartiet.....	121	86			

Høyre får mandat nr. 1, 5 og 8.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 2 og 6.

Arbeiderpartiet får mandat nr. 3 og 7.

Senterpartiet får mandat nr. 4.

OPPLAND FYLKE**6 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5
Arbeiderpartiet.....	38056	I 27183	IV 12685	7611
Senterpartiet.....	22990	II 16421	VI 7663	4598
Høyre	18163	III 12974	6054	
Fremskrittspartiet	13285	V 9489	4428	
Sosialistisk Venstreparti.....	5028	3591		
Venstre.....	2776	1983		
Miljøpartiet De Grønne	2550	1821		
Kristelig Folkeparti.....	2281	1629		
Rødt	1823	1302		
Helsepartiet.....	455	325		
Pensjonistpartiet.....	453	324		
Partiet De Kristne	184	131		
Liberalistene	146	104		
Demokratene i Norge	132	94		
Alliansen.....	138	99		
Kystpartiet.....	40	29		

Arbeiderpartiet får mandat nr. 1 og 4.

Senterpartiet får mandat nr. 2 og 6.

Høyre får mandat nr. 3.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 5.

OSLO FYLKE**18 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5	7	9	11
Arbeiderpartiet.....	104089	I 74349	III 34696	VIII 20818	XII 14870	XV 11565	9463
Høyre	97085	II 69346	IV 32362	IX 19417	XIII 13869	XVII 10787	8826
Fremskrittspartiet	35037	V 25026	XIV 11679	7007			
Sosialistisk Venstreparti.....	34052	VI 24323	XVI 11351	6810			
Venstre.....	30933	VII 22095	XVIII 10311	6187			
Rødt	23083	X 16488	7694				
Miljøpartiet De Grønne	21853	XI 15609	7284				
Kristelig Folkeparti.....	7843	5602					
Senterpartiet.....	7778	5556					
Pensjonistpartiet.....	1335	954					
Helsepartiet.....	1184	846					
Liberalistene	667	476					
Piratpartiet	630	450					
Partiet De Kristne	343	245					
Demokratene	326	233					
Feministisk Initiativ.....	326	233					
Alliansen.....	314	224					
Norges Kommunistiske Parti	119	85					
Samfunnspartiet	104	74					

Arbeiderpartiet får mandat nr. 1, 3, 8, 12 og 15.

Høyre får mandat nr. 2, 4, 9, 13 og 17.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 5 og 14.

Sosialistisk Venstreparti får mandat nr. 6 og 16.

Venstre får mandat nr. 7 og 18.

Rødt får mandat nr. 10.

Miljøpartiet De Grønne får mandat nr. 11.

NORDLAND FYLKE**8 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5
Arbeiderpartiet.....	35196	I 25140	V 11732	7039
Høyre	27273	II 19481	VI 9091	5455
Senterpartiet.....	25207	III 18005	VII 8402	5041
Fremskrittspartiet	22248	IV 15891	VIII 7416	4450
Sosialistisk Venstreparti.....	9467	6762		
Rødt	3905	2789		
Venstre.....	3509	2506		
Kristelig Folkeparti.....	3284	2346		
Miljøpartiet De Grønne	2932	2094		
Helsepartiet.....	615	439		
Kystpartiet.....	420	300		
Partiet De Kristne	288	206		
Liberalistene	269	192		
Piratpartiet	210	150		
Norges Kommunistiske Parti	59	42		
Demokratene i Norge	186	133		
Alliansen.....	127	91		

Arbeiderpartiet får mandat nr. 1 og 5.

Høyre får mandat nr. 2 og 6.

Senterpartiet får mandat nr. 3 og 7.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 4 og 8.

NORD-TRØNDELAG FYLKE**4 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5
Arbeiderpartiet.....	26822	I 19159	III 8941	5364
Senterpartiet.....	19155	II 13682	6385	3831
Høyre	11568	IV 8263	3856	2314
Fremskrittspartiet	9014	6439	3005	1803
Sosialistisk Venstreparti.....	3951	2822	1317	790
Kristelig Folkeparti.....	2115	1511	705	423
Venstre.....	1758	1256	586	352
Miljøpartiet De Grønne	1386	990	462	277
Rødt	1282	916	427	256
Pensjonistpartiet.....	463	331		
Helsepartiet.....	295	211		
Partiet De Kristne	169	121		
Piratpartiet	112	80		
Demokratene i Norge	98	70		
Alliansen.....	91	65		
Liberalistene	78	56		
Kystpartiet.....	61	44		

Arbeiderpartiet får mandat nr. 1 og 3.

Senterpartiet får mandat nr. 2.

Høyre får mandat nr. 4.

ROGALAND FYLKE**13 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5	7	9
		I	IV	VIII	XI	
Høyre	72201	51572	24067	14440	10314	8022
		II	V	X	XIII	
Arbeiderpartiet.....	56340	40243	18780	11268	8049	6260
		III	VI	XII		
Fremskrittspartiet	49451	35322	16484	9890	7064	
		VII				
Kristelig Folkeparti.....	21092	15066	7031			
		IX				
Senterpartiet.....	18897	13498	6299			
Sosialistisk Venstreparti.....	9895	7068				
Venstre.....	8851	6322				
Miljøpartiet De Grønne	6444	4603				
Rødt	2895	2068				
Partiet De Kristne	1256	897				
Pensjonistpartiet.....	1226	876				
Liberalistene	644	460				
Helsepartiet.....	530	379				
Piratpartiet	444	317				
Kystpartiet.....	248	177				
Demokratene i Norge	240	171				
Alliansen.....	231	165				
Verdipartiet	148	106				
Norges Kommunistiske Parti	75	54				

Høyre får mandat nr. 1, 4, 8 og 11.

Arbeiderpartiet får mandat nr. 2, 5, 10 og 13.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 3, 6 og 12.

Kristelig Folkeparti får mandat nr. 7.

Senterpartiet får mandat nr. 9.

SOGN OG FJORDANE FYLKE**3 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3
Senterpartiet	18 446	I 13 176	6 149
Arbeiderpartiet	15 258	II 10 899	5 086
Høyre.....	11 572	III 8 266	3 857
Fremskrittspartiet	6 153	4 395	
Sosialistisk Venstreparti	2 781	1 986	
Kristelig Folkeparti.....	2 683	1 916	
Venstre	2 532	1 809	
Miljøpartiet De Grønne	1 410	1 007	
Rødt.....	790	564	
Partiet De Kristne.....	255	182	
Helsepartiet.....	110	79	
Liberalistene.....	56	19	
Alliansen	43	31	
Demokratene i Norge	43	31	

Senterpartiet får mandat nr. 1.

Arbeiderpartiet får mandat nr. 2.

Høyre får mandat nr. 3.

SØR-TRØNDELAG FYLKE**9 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5	7	9
		I	III	VII	IX	
Arbeiderpartiet.....	59 610	42 579	19 870	11 922	8 516	6 623
		II	VI			
Høyre.....	37 719	26 942	12 573	7 544		
		IV				
Fremskrittspartiet	21 248	15 177	7 083			
		V				
Senterpartiet	19 409	13 864	6 470			
		VIII				
Sosialistisk Venstreparti	14 008	10 006	4 669			
Venstre	7 385	5 275				
Miljøpartiet De Grønne	7 082	5 059				
Rødt.....	5 344	3 817				
Kristelig Folkeparti.....	4 974	3 553				
Pensjonistpartiet.....	3 083	2 202				
Helsepartiet.....	405	289				
Liberalistene.....	368	263				
Piratpartiet	361	258				
Alliansen	264	189				
Partiet De Kristne.....	225	161				
Demokratene i Norge	168	120				
Kystpartiet	143	102				

Arbeiderpartiet får mandat nr. 1, 3, 7 og 9.

Høyre får mandat nr. 2 og 6.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 4.

Senterpartiet får mandat nr. 5.

Sosialistisk Venstreparti får mandat nr. 8.

TELEMARK FYLKE**5 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5
		I	IV	
Arbeiderpartiet.....	30 931	22 094	10 310	6 186
		II		
Høyre.....	19 445	13 889	6 482	
		III		
Fremskrittspartiet	16 013	11 438	5 338	
		V		
Senterpartiet	12 457	8 898	4 152	
Kristelig Folkeparti.....	4 825	3 446		
Sosialistisk Venstreparti	4 800	3 429		
Venstre	2 591	1 851		
Miljøpartiet De Grønne	2 392	1 709		
Rødt.....	2 041	1 458		
Partiet De Kristne.....	537	384		
Helsepartiet.....	354	253		
Alliansen.....	138	99		
Liberalistene.....	133	95		
Demokratene i Norge	129	92		
Kystpartiet	81	58		

Arbeiderpartiet får mandat nr. 1 og 4.

Høyre får mandat nr. 2.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 3.

Senterpartiet får mandat nr. 5.

TROMS FYLKE**5 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5
		I	V	
Arbeiderpartiet.....	21 882	15 630	7 294	4 376
		II		
Høyre.....	18 709	13 364	6 236	
		III		
Fremskrittspartiet	16 604	11 860	5 535	
		IV		
Senterpartiet	13 640	9 743	4 547	
Sosialistisk Venstreparti	9 213	6 581		
Venstre	2 674	1 910		
Miljøpartiet De Grønne	2 588	1 849		
Kristelig Folkeparti.....	2 408	1 720		
Rødt.....	2 081	1 486		
Helsepartiet.....	289	206		
Liberalistene.....	300	214		
Kystpartiet	173	124		
Partiet De Kristne.....	160	114		
Demokratene i Norge	119	85		
Alliansen	115	82		
Nordting	59	42		
Norges Kommunistiske Parti	56	40		

Arbeiderpartiet får mandat nr. 1 og 5.

Høyre får mandat nr. 2.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 3.

Senterpartiet får mandat nr. 4.

VEST-AGDER FYLKE**5 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5
		I	IV	
Høyre.....	28 146	20 104	9 382	5 629
		II		
Arbeiderpartiet.....	21 238	15 170	7 079	
		III		
Fremskrittspartiet	17 284	12 346	5 761	
		V		
Kristelig Folkeparti.....	12 747	9 105	4 249	
Senterpartiet.....	6 542	4 673		
Sosialistisk Venstreparti	4 333	3 095		
Venstre	3 654	2 610		
Miljøpartiet De Grønne	2 911	2 079		
Rødt.....	1 376	983		
Partiet De Kristne.....	793	566		
Demokratene i Norge	748	534		
Pensjonistpartiet.....	428	306		
Helsepartiet.....	226	161		
Liberalistene.....	211	151		
Piratpartiet	153	109		
Alliansen	99	71		
Kystpartiet	66	47		

Høyre får mandat nr. 1 og 4.

Arbeiderpartiet får mandat nr. 2.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 3.

Kristelig Folkeparti får mandat nr. 5.

VESTFOLD FYLKE

6 distriktsmandater

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5	7
		I	IV	VI	
Høyre.....	42 179	30 128	14 060	8 436	6 026
		II	V		
Arbeiderpartiet.....	39 118	27 941	13 039	7 824	
		III			
Fremskrittspartiet	23 628	16 877	7 876		
Senterpartiet.....	8 777	6 269			
Sosialistisk Venstreparti	6 927	4 948			
Venstre	5 373	3 838			
Kristelig Folkeparti.....	5 159	3 685			
Miljøpartiet De Grønne	4 107	2 934			
Rødt.....	2 602	1 859			
Helsepartiet.....	672	480			
Partiet De Kristne.....	403	288			
Liberalistene.....	309	221			
Piratpartiet	217	155			
Alliansen.....	186	133			
Demokratene i Norge	160	114			
Kystpartiet	111	79			

Høyre får mandat nr. 1, 4 og 6.

Arbeiderpartiet får mandat nr. 2 og 5.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 3.

ØSTFOLD FYLKE**8 distriktsmandater**

Divisjon med	Stemmer	1,4	3	5	7
		I	IV	VI	
Arbeiderpartiet.....	51 545	36 818	17 182	10 309	7 364
		II	V		
Høyre.....	38 264	27 331	12 755	7 653	
		III	VIII		
Fremskrittspartiet	28 181	20 129	9 394	5 636	
		VII			
Senterpartiet	13 943	9 959	4 648		
Sosialistisk Venstreparti	7 036	5 026			
Kristelig Folkeparti.....	6 811	4 865			
Miljøpartiet De Grønne	4 192	2 994			
Venstre	3 878	2 770			
Rødt.....	3 435	2 454			
Pensjonistpartiet.....	1 359	971			
Helsepartiet.....	806	576			
Partiet De Kristne.....	518	370			
Liberalistene.....	353	252			
Alliansen.....	211	151			
Demokratene i Norge	190	136			
Kystpartiet	98	70			

Arbeiderpartiet får mandat nr. 1, 4 og 6.

Høyre får mandat nr. 2 og 5.

Fremskrittspartiet får mandat nr. 3 og 8.

Senterpartiet får mandat nr. 7.

Vedlegg 1.3**Riksvalgstyrets valgoppgjør for fordeling av utjevningsmandater**

Riksvalgstyret har i møte 27. september 2017 foretatt valgoppgjør for fordeling av de 19 utjevningsmandatene i samsvar med valgloven § 11-6 og Grunnloven § 59 fjerde og femte ledd. Riksvalgstyret sendte samme dag Stortinget rapport over den fylkesvise fordelingen av utjevningsmandater for valgperioden 2017–2021.

Av riksvalgstyrets rapport fremgår det hvordan fordelingen av utjevningsrepresentantene er beregnet. Beregningen legger til grunn de stemmetallene som er innberettet av fylkesvalgstyrene.

1. Godkjente stemmer. Totalt for landet

Parti	Distriktsmandater	Stemmer
Arbeiderpartiet	49	800 947
Høyre	42	732 895
Fremskrittspartiet	27	444 681
Senterpartiet	18	302 017
Sosialistisk Venstreparti.....	5	176 222
Venstre	4	127 910
Kristelig Folkeparti	3	122 797
Miljøpartiet De Grønne.....	1	94 788
Rødt	1	70 522
Pensjonistpartiet.....		12 855
Helsepartiet.....		10 337
Partiet De Kristne		8700
Liberalistene		5599
Demokratene i Norge		3830
Piratpartiet		3356
Alliansen.....		3311
Kystpartiet		2467
Nordmørslista.....		2135
Feministisk Initiativ.....		696
Norges Kommunistiske Parti		309
Norgespartiet		151
Verdipartiet.....		148
Samfunnspartiet		104
Nordting.....		59
Totalt	150	2 926 836

2. Sperregrense

Totalt antall godkjente stemmesedler til partifordeling er 2 926 836. Det er bare de partier som oppnår et samlet stemmetall på over 4 prosent av dette, som konkurrerer om utjevningsmandater (den såkalte sperregrensen), jf. Grunnloven § 59 femte ledd. 4 prosent av 2 926 836 er 117 073,44. Det kreves dermed minst 117 074 stemmer på landsbasis for å komme over sperregrensen. Det er fordelt 2 distriktsmandater til partier som ikke kom over sperregrensen (Miljøpartiet De Grønne og Rødt). Disse partienes mandat og stemmetall skal ikke telles med ved beregningen av utjevningsmandater.

Følgende partier ligger over sperregrensen:

Parti	Distriktsmandater	Stemmer
Arbeiderpartiet	49	800 947
Høyre	42	732 895
Fremskrittspartiet	27	444 681
Senterpartiet.....	18	302 017
Sosialistisk Venstreparti.....	5	176 222
Venstre.....	4	127 910
Kristelig Folkeparti.....	3	122 797
Totalt	148	2 707 469

3. Mandatberegning

Metoden for fordelingen mellom partiene fremgår av Grunnloven § 59 fjerde og femte ledd og valgloven § 116. Fordelingen gjøres på grunnlag av samlet antall mandater og stemmer til de partiene som har kommet over sperregrensen, og beregnes på samme måte som ved fordelingen av distriktsmandatene. Det vil si at det samlede stemmetallet til de partiene som er med i fordelingen, deles på 1,4 – 3 – 5 – 7 osv., og så fordeles de mandatene som er med i beregningen (de deltakende partienes distriktsmandater pluss de 19 utjevningsmandatene) slik at partiet med den største kvotienten får mandat nr. 1, partiet med den nest største kvotienten får mandat nr. 2 osv. Etter fordelingen skal partienes samle-

te antall mandater på landsbasis (distrikts- og utjevningsmandater) tilsvare det antall mandater partiene ifølge denne beregningen samlet sett skal ha. Dersom et parti har fått flere distriktsmandater enn det skulle hatt etter denne beregningen, skal det gjøres en ny fordeling der det ses bort fra dette partiets mandater og stemmetall.

Tabellen viser samlet antall mandater på landsbasis («landsmandater») beregnet etter metoden beskrevet ovenfor, og antall tildelte distriktsmandater. Partiet får utjevningsmandater tilsvarende differansen mellom antall landsmandater og samlet antall tildelte distriktsmandater.

Mandatene fordeler seg som følger mellom partiene som har fått utjevningsmandater:

Parti	Distriktsmandater	Landsmandater	Utjevningsmandater
Arbeiderpartiet	49	49	0
Høyre	42	45	3
Fremskrittspartiet	27	27	0
Senterpartiet.....	18	19	1
Sosialistisk Venstreparti.....	5	11	6
Venstre.....	4	8	4
Kristelig Folkeparti.....	3	8	5
Totalt	148	167	19

4. Fylkesfordeling

Etter at det samlede antall utjevningsmandater er fordelt som beskrevet ovenfor, skal utjevningsmandatene fordeles mellom fylkene etter reglene i valgloven § 11-6 tredje ledd. Hvert fylke tildeles ett utjevningsmandat. Det beregnes en mandatkvotient ved at hvert partis stemmetall deles på mer enn det dobbelte antall tildelte distriktsmandater. For partier uten distriktsmandater blir kvotienten lik stemmetallet. Den beregnede mandatkvotienten deles så på det gjennomsnittlige antall stemmer bak hvert distriktsmandat i fylket, resultatet kalles vektet mandatkvotient. Det fylke/parti som har høyest vektet mandatkvotient, vinner det første utjevningsmandatet. Det fylke/parti som har nest høyeste kvotient, vinner det neste utjevningsmandatet osv. frem til alle fylkene har fått hvert sitt mandat. Er fle-

re kvotienter like store, er antall stemmer i vedkommende fylke avgjørende. I tilfelle stemmelikhet avgjøres rekkefølgen ved loddtrekning.

Fordelingen fortsetter for de øvrige fylkene og partiene inntil alle utjevningsmandatene er fordelt.

Fordelingen av utjevningsmandatene:

Mandat	Parti	Fylke	Listeplass	Kvotient
1	Høyre	Finnmark	1	0,575702
2	Sosialistisk Venstreparti	Nordland	1	0,560198
3	Sosialistisk Venstreparti	Rogaland	1	0,512270
4	Sosialistisk Venstreparti	Troms	1	0,505820
5	Kristelig Folkeparti	Møre og Romsdal	1	0,490845
6	Høyre	Akershus	6	0,450790
7	Høyre	Oslo	6	0,432759
8	Sosialistisk Venstreparti	Buskerud	1	0,400647
9	Senterpartiet	Hordaland	2	0,378336
10	Venstre	Sør-Trøndelag	1	0,365602
11	Sosialistisk Venstreparti	Østfold	1	0,350006
12	Sosialistisk Venstreparti	Hedmark	1	0,343338
13	Kristelig Folkeparti	Aust-Agder	1	0,294183
14	Kristelig Folkeparti	Telemark	1	0,249053
15	Venstre	Vestfold	1	0,230390
16	Kristelig Folkeparti	Vest-Agder	2	0,210440
17	Venstre	Oppland	1	0,153512
18	Kristelig Folkeparti	Sogn og Fjordane	1	0,129547
19	Venstre	Nord-Trøndelag	1	0,089673

Vedlegg 1.4**Valgte representanter og vararepresentanter fylkesvis i henhold til fylkesvalgstyrenes og riksvalegstyrets valgoppgjør 2017****AUST-AGDER****4 representanter**

1. Svein Harberg (H), Grimstad
2. Tellef Inge Mørland (A), Arendal
3. Åshild Bruun-Gundersen (FrP), Arendal
4. Kjell Ingolf Ropstad (KrF), Evje og Hornnes

Vararepresentanter**For representant nr. 1 (H):**

1. Arne Thomassen, Lillesand
2. Nina Thorbjørnsen Roland, Arendal
3. Haagen Severin Nilson Poppe, Arendal
4. Gunn Haga Brekka, Arendal

For representant nr. 2 (A):

1. Abel Cecilie Knibe Hanssen, Lillesand
2. Kristine Hallingstad, Lillesand
3. Per Kristian Lunden, Risør
4. Nina Jentoft, Arendal

For representant nr. 3 (FrP):

1. Ingelinn Lossius-Skeie, Lillesand
2. Silje Flaten Haugli, Arendal
3. Odd Gunnar Tveit, Birkenes
4. Halvard Skaaland, Gjerstad

For representant nr. 4 (KrF):

1. Jorunn Elisabet Gleditsch Lossius, Lillesand
2. Ingebjørg Berstad Torp, Arendal
3. Kjetil Glimsdal, Grimstad
4. Camilla Saga, Vegårshei

VEST-AGDER**6 representanter**

1. Ingunn Foss (H), Lyngdal
2. Kari Henriksen (A), Kristiansand
3. Gisle Meininger Saudland (FrP), Flekkefjord
4. Norunn Tveiten Benestad (H), Kristiansand
5. Hans Fredrik Grøvan (KrF), Lyngdal
6. Torhild Bransdal (KrF), Vennesla

Vararepresentanter**For representant nr. 1 og 4 (H):**

1. Mathias Bernander, Kristiansand
2. Benedichte Limmestad Hellestøl, Lyngdal
3. Ole Bent Røiseland, Mandal
4. Janne Fardal Kristoffersen, Lindesnes
5. Edmund Stave, Farsund

For representant nr. 2 (A):

1. Odd Omland, Kvinesdal
2. Astrid Margrethe Hilde, Søgne
3. Kai Steffen Østensen, Farsund
4. Jannike Sveinsdatter Arnesen, Kristiansand

For representant nr. 3 (FrP):

1. Theodor Barndon Helland, Kristiansand
2. Unni Nilsen Husøy, Audnedal
3. Kjell Ivar Larsen, Kvinesdal
4. Tor Sigbjørn Utsogn, Kristiansand

For representant nr. 5 og 6 (KrF):

1. Per Sverre Kvinlaug, Kvinesdal
2. Tove Christine Welle Haugland, Kristiansand
3. Viggo Lütcherath, Kristiansand
4. Hanne Risvold, Flekkefjord
5. Tore Askildsen, Mandal

AKERSHUS**17 representanter**

1. Jan Tore Sanner (H), Bærum
2. Anniken Huitfeldt (A), Ullensaker
3. Hans Andreas Limi (FrP), Bærum
4. Tone Wilhelmsen Trøen (H), Eidsvoll
5. Sverre Myrli (A), Skedsmo
6. Nils Aage Jegstad (H), Vestby
7. Nina Sandberg (A), Nesodden
8. Himanshu Gulati (FrP), Skedsmo
9. Abid Q. Raja (V), Oslo
10. Henrik Asheim (H), Bærum
11. Sigbjørn Gjelsvik (Sp), Sørumsund
12. Nicholas Wilkinson (SV), Opppegård
13. Åsmund Aukrust (A), Bærum
14. Turid Kristensen (H), Lørenskog
15. Kari Kjønås Kjos (FrP), Lørenskog
16. Tuva Moflag (A), Ski
17. Hårek Elvenes (H), Bærum

Vararepresentanter**For representant nr. 1, 4, 6, 10, 14 og 17 (H):**

1. Bente Stein Mathisen, Asker
2. Anne Kristine Linnestad, Ski
3. Kjartan Berland, Skedsmo
4. Tønje Anderson Olsen, Enebakk
5. Maria Barstad Sanner, Bærum
6. Amit Ighani, Rælingen
7. Cecilie Lindgren, Asker

8. Erik Adland, Nesodden
9. Trine-Lise Østlund Blime, Lørenskog

For representant nr. 2, 5, 7, 13 og 16 (A):

1. Mani Hussaini, Oslo
2. Elisabeth Fanghol, Asker
3. Halvard Ingebrigtsen, Lørenskog
4. Tonje Brenna, Ullensaker
5. Ole Guttorm Brenden, Eidsvoll
6. Kirsten Sandberg Natvig, Bærum
7. Martin Ludvigsen, Vestby
8. Anne Odenmarck, Ås

For representant nr. 3, 8 og 15 (FrP):

1. Liv Gustavsen, Nes
2. Ole-Jacob Johansen, Asker
3. Anette C.Elseth, Sørumsund
4. Knut Tønnes Steenersen, Ski
5. Iver Tokstad, Ullensaker
6. Ida Ohme Pedersen, Bærum

For representant nr. 9 (V):

1. Solveig Schytz, Ås
2. Tiril Eid Barland, Bærum
3. Marit Helene Meyer, Asker
4. Boye Bjerkholt, Skedsmo

For representant nr. 11 (Sp):

1. Martha Tærud, Nannestad
2. Oddvar Igland, Asker
3. Marianne Røed, Ås
4. John-Erik Vika, Eidsvoll

For representant nr. 12 (SV):

1. Sheida Sangtarash, Bærum
2. Torleif Rosager Hamre, Eidsvoll
3. Line Halvorsrud, Aurskog-Høland
4. Halvor Ekeland, Ås

BUSKERUD

9 representanter

1. Martin Kolberg (A), Lier
2. Trond Helleland (H), Drammen
3. Morten Wold (FrP), Modum
4. Lise Christoffersen (A), Drammen
5. Kristin Ørmen Johnsen (H), Drammen
6. Per Olaf Lundteigen (Sp), Øvre Eiker
7. Jon Engen-Helgheim (FrP), Drammen
8. Masud Gharakhani (A), Drammen
9. Arne Nævra (SV), Lier

Vararepresentanter

For representant nr. 1, 4 og 8 (A):

1. Anne Helene Sandum, Ringerike
2. Niclas Tokerud, Øvre Eiker

3. Heidi Granli, Gol
4. Even Amandus Røed, Rollag
5. Tonje Kristin Evju, Lier
6. Andreas Brandt, Drammen

For representant nr. 2 og 5 (H):

1. Anders B. Werp, Øvre Eiker
2. Iselin Haugo, Ål
3. Christopher Wand, Hole
4. Monica Therese Vee Bratlie, Hurum
5. Syed Wali Haider Gilani, Nedre Eiker

For representant nr. 3 og 7 (FrP):

1. Tone Heimdal Brataas, Røyken
2. Eilev Bekjorden, Flesberg
3. Morgan Langfeldt, Lier
4. Cathrine Løwer Dahlquist, Nedre Eiker
5. Tor Grøthe, Hemsedal

For representant nr. 6 (Sp):

1. Sigrid Simensen Ilsøy, Hol
2. Magnus Weggesrud, Nedre Eiker
3. Else Marie T. Rødby, Hurum
4. Viel Jaren Heitmann, Rollag

For representant nr. 9 (SV):

1. Tonje Benedikte Kopstad, Gol
2. Sadi Emeci, Drammen
3. Åse Lund, Drammen
4. Kenneth Sørums Bekkemoen, Hole

FINNMARK

5 representanter

1. Runar Sjøstad (A), Vadsø
2. Bengt Rune Strifeldt (FrP), Alta
3. Ingalill Olsen (A), Måsøy
4. Geir Adelsten Iversen (Sp), Hasvik
5. Frank Bakke-Jensen (H), Båtsfjord

Vararepresentanter

For representant nr. 1 og 3 (A):

1. Steinar Karlstrøm, Alta
2. Ragnhild Helene Kaski, Sør-Varanger
3. Tarjei Jensen Bech, Hammerfest
4. Stine Akselsen, Lebesby
5. Roger Hansen, Nordkapp

For representant nr. 2 (FrP):

1. Monica Hauge Stiansen, Sør-Varanger
2. Ingar Eikeland, Tana
3. Claus Morten Jørstad, Alta
4. Gerd Isaksen, Hammerfest

For representant nr. 4 (Sp):

1. Nancy Charlotte Porsanger Anti, Tana
2. Kurt Wikan, Sør-Varanger

3. Sigurd Gjerde Jakola, Vadsø
4. Grethe-Liv Olaussen, Porsanger

For representant nr. 5 (H):

1. Marianne Haukland, Alta
2. Anne Karin Olli, Måsøy
3. Vetle Langedahl, Hammerfest
4. Christine Nilssen, Vardø

HEDMARK

7 representanter

1. Anette Trettebergstuen (A), Hamar
2. Trygve Slagsvold Vedum (Sp), Stange
3. Nils Kristen Sandtrøen (A), Tynset
4. Kristian Tonning Riise (H), Stange
5. Tor André Johnsen (FrP), Ringsaker
6. Emilie Enger Mehl (Sp), Åsnes
7. Karin Andersen (SV), Hamar

Vararepresentanter

For representant nr. 1 og 3 (A):

1. Tone Merete Sønsterud, Kongsvinger
2. Per-Gunnar Sveen, Elverum
3. Bente Elin Lilleøkseth, Løten
4. Geir Roger Borgedal, Ringsaker
5. Turid Backe-Viken, Trysil

For representant nr. 2 og 6 (Sp):

1. Per Martin Sandtrøen, Tynset
2. Aasa Gjestvang, Stange
3. Per Gunnar Stensvaag, Trysil
4. Margrethe Haarr, Kongsvinger
5. Olov Grøtting, Alvdal

For representant nr. 4 (H):

1. Eli Wathne, Kongsvinger
2. Jane Meyer, Hamar
3. Yngve Sætre, Elverum
4. Terje Hysten, Tynset

For representant nr. 5 (FrP):

1. Johan Aas, Kongsvinger
2. Erling Behrens, Hamar
3. Svetlana Konstantinova Johnsen, Ringsaker
4. Truls Gihlemon, Stange

For representant nr. 7 (SV):

1. Bersvend Salbu, Tynset
2. Hilde Mari Bjørke, Løten
3. Sigurd Arnekleiv Bækkelund, Hamar
4. Eldri Svisdal, Elverum

HORDALAND

16 representanter

1. Erna Solberg (H), Bergen

2. Magne Rommetveit (A), Stord
3. Helge André Njåstad (FrP), Austevoll
4. Ove Trellevik (H), Sund
5. Jette F. Christensen (A), Bergen
6. Peter Christian Frølich (H), Bergen
7. Kjersti Toppe (Sp), Bergen
8. Silje Hjemdal (FrP), Bergen
9. Audun Lysbakken (SV), Oslo
10. Eigil Knutsen (A), Bergen
11. Torill Eidsheim (H), Meland
12. Knut Arild Hareide (KrF), Oslo
13. Tom-Christer Nilsen (H), Askøy
14. Ruth Grung (A), Bergen
15. Terje Breivik (V), Ulvik
16. Nils T. Bjørke (Sp), Voss

Vararepresentanter

For representant nr. 1, 4, 6, 11 og 13 (H):

1. Liv Kari Eskeland, Stord
2. Sigurd Hille, Bergen
3. Erik Skutle, Bergen
4. Iril Schau Johansen, Voss
5. Kjersti Pettersen, Bergen
6. Wenche Tislevoll, Fitjar
7. Hannah Sumeja Atic, Bergen
8. Peder Sjø Slettebø, Kvinnherad

For representant nr. 2, 5, 10 og 14 (A):

1. Leif Audun Sande, Lindås
2. Linda Monsen Merkesdal, Voss
3. Øystein Hassel, Bergen
4. Lubna Boby Jaffery, Bergen
5. Atle Kvåle, Fusa
6. Miriam Haavik, Askøy
7. Johnny Håvik, Kvinnherad

For representant nr. 3 og 8 (FrP):

1. Torkil Åmland, Bergen
2. Laila Marie Reiertsen, Os
3. Bjarte Vatnøy, Lindås
4. Stig Abrahamsen, Askøy
5. Sigbjørn Framnes, Stord

For representant nr. 7 og 16 (Sp):

1. Hans Inge Myrvold, Kvinnherad
2. Sara Hamre Sekkingstad, Radøy
3. Alexander Fosse Andersen, Bergen
4. Mette Heidi Bergsvåg Ekrheim, Etne
5. Jon Askeland, Radøy

For representant nr. 9 (SV):

1. Gina Knutson Barstad, Bergen
2. Symphorien Pombe, Sund
3. Anna Sofie Ekland Valvatne, Stord
4. Andreas Sjalg Unneland, Fjell

For representant nr. 12 (KrF):

1. Torill Selsvold Nyborg, Fjell
2. Line Meyer, Bergen
3. Beate Husa, Sund
4. Dag-Inge Ulstein, Bergen

For representant nr. 15 (V):

1. Idun Kristine Bortne, Bergen
2. Sondre Hansmark Persen, Bergen
3. Anne Beth Njærheim, Bømlo
4. Elisabeth Toft Erichsen, Sund

MØRE OG ROMSDAL**9 representanter**

1. Helge Orten (H), Midsund
2. Sylvi Listhaug (FrP), Ørskog
3. Else-May Botten (A), Molde
4. Jenny Klinge (Sp), Surnadal
5. Marianne Synnes (H), Ålesund
6. Jon Georg Dale (FrP), Volda
7. Fredric Holen Bjørdal (A), Ørsta
8. Vetle Wang Soleim (H), Smøla
9. Steinar Reiten (KrF), Averøy

Vararepresentanter**For representant nr. 1, 5 og 8 (H):**

1. Anders Riise, Hareid
2. Britt Janne Tennøy, Molde
3. Trude Fjærli Giskås, Giske
4. Monica Molvær, Ålesund
5. Lars Olav Hustad, Rauma
6. Inger Helene Hagen Sira, Tingvoll

For representant nr. 2 og 6 (FrP):

1. Jan Steinar Engeli Johansen, Averøy
2. Knut Magne Flølo, Vestnes
3. Svein Arne Harsjøen, Haram
4. Margareth Hoff Berg, Molde
5. Håkon Lykkebø Strand, Ålesund

For representant nr. 3 og 7 (A):

1. Tove-Lise Torve, Sunndal
2. Anne Kristin Bryne, Ålesund
3. Roger Magne Osen, Smøla
4. Astrid Willa Eide Hoem, Kristiansund
5. Jarle Ugelstad Klavenes, Eide

For representant nr. 4 (Sp):

1. Geir Inge Lien, Vestnes
2. Marit Nerås Krogsæter, Haram
3. Henrik Stensønes, Kristiansund
4. Olav Myklebust, Sande

For representant nr. 9 (KrF):

1. Simon Molvær Grimstad, Ålesund

2. Randi Walderhaug Frisvoll, Haram
3. Victoria Smenes, Kristiansund
4. Arild Johannes Iversen, Volda

NORDLAND**9 representanter**

1. Eirik Sivertsen (A), Bodø
2. Margunn Ebbesen (H), Brønnøy
3. Willfred Nordlund (Sp), Sortland
4. Kjell-Børge Freiberg (FrP), Hadsel
5. Åsunn Lyngedal (A), Narvik
6. Jonny Finstad (H), Vestvågøy
7. Siv Mossleth (Sp), Saltdal
8. Hanne Dyveke Søttar (FrP), Vefsn
9. Mona Lill Fagerås (SV), Vestvågøy

Vararepresentanter**For representant 1 og 5 (A):**

1. Kjell-Idar Juvik, Hemnes
2. Rita Monica Lekang, Bodø
3. Simon Johan Hagvåg Johnsen, Vestvågøy
4. Anette Kristine Davidsen, Hadsel
5. Tommy Rannov Nystad, Rana

For representant nr. 2 og 6 (H):

1. Elizabeth Åsjord Sire, Vågan
2. Agnete Tjærandsen, Bodø
3. Daniel Skjeviek-Aasberg, Ballangen
4. Beate Bø Nilsen, Sortland
5. Marte Præsteng, Hemnes

For representant nr. 3 og 7 (Sp):

1. Kari Anne Bøkestad Andreassen, Vevelstad
2. Kim André Haugan Schei, Hattfjelldal
3. Asle Schrøder, Steigen
4. Nina Elisabeth Bentzen, Lurøy
5. Tone May Nordstrand, Vestvågøy

For representant nr. 4 og 8 (FrP):

1. Dagfinn Henrik Olsen, Lødingen
2. Grethe Anita Andersen, Meløy
3. Allan Ellingsen, Bodø
4. Kassandra Petsas, Fauske
5. Bjørn Larsen, Vefsn

For representant nr. 9 (SV):

1. Marius Meisfjord Jøsevoll, Nesna
2. Åshild Charlotte Pettersen, Vefsn
3. Vegard Johan Jæger, Narvik
4. Kaja Ljønes Lund, Bodø

OPPLAND**7 representanter**

1. Rigmor Aasrud (A), Gran
2. Ivar Odnes (Sp), Østre Toten

3. Olaf Michael Thommessen (H), Lillehammer
4. Tore Hagebakken (A), Gjøvik
5. Morten Ørsal Johansen (FrP), Nordre Land
6. Marit Knutsdatter Strand (Sp), Øystre Slidre
7. Ketil Kjenseth (V), Gjøvik

Vararepresentanter

For representant nr. 1 og 4 (A):

1. Stine Renate Håheim, Nord-Aurdal
2. Hilde Kristin Holtesmo, Sør-Fron
3. Jan Halvor Vaag Endrerud, Gjøvik
4. Dag Erik Pryhn, Sel
5. Ingunn Trosholmen, Lillehammer

For representant nr. 2 og 6 (Sp):

1. Bengt Fasteraune, Dovre
2. Aud Gunnhild Hove, Skjåk
3. Gunnar Kaus, Lillehammer
4. Ola Tore Dokken, Nordre Land
5. Anne Marte Skari, Gran

For representant nr. 3 (H):

1. Kari-Anne Jønnes, Gran
2. Hanne Alstrup Velure, Lesja
3. Silje Johansen, Gjøvik
4. Lasse Storrøvik Lehre, Lunner

For representant nr. 5 (FrP):

1. Silje Diserud, Nord-Aurdal
2. Astrid Gaassand, Lillehammer
3. Geir Fauchald, Østre Toten
4. Gunnar Schulz, Gran

For representant nr. 7 (V):

1. Ingjerd Thon Hagaseth, Etnedal
2. Roger Granum, Lillehammer
3. Stine Hansen, Vestre Toten
4. Eivind Snorre Brenna, Vestre Slidre

OSLO

19 representanter

1. Jonas Gahr Støre (A), Oslo
2. Ine Marie Eriksen Søreide (H), Oslo
3. Marianne Marthinsen (A), Oslo
4. Nikolai Astrup (H), Oslo
5. Siv Jensen (FrP), Oslo
6. Kari Elisabeth Kaski (SV), Oslo
7. Trine Skei Grande (V), Oslo
8. Jan Bøhler (A), Oslo
9. Michael Tetzschner (H), Oslo
10. Bjørnar Moxnes (Rødt), Oslo
11. Une Aina Bastholm (MDG), Oslo
12. Siri Gåsemyr Staalesen (A), Oslo
13. Heidi Nordby Lunde (H), Oslo
14. Christian Tybring-Gjedde (FrP), Oslo

15. Espen Barth Eide (A), Oslo
16. Petter Eide (SV), Oslo
17. Mudassar Kapur (H), Oslo
18. Ola Elvestuen (V), Oslo
19. Stefan Heggelund (H), Oslo

Vararepresentanter

For representant nr. 1, 3, 8, 12 og 15 (A):

1. Zaineb Al-Samarai, Oslo
2. Didrik Beck, Oslo
3. Inger Helene Vaaten, Oslo
4. Fredrik Mellem, Oslo
5. Jon Reidar Øyan, Oslo
6. Marthe Scharning Lund, Oslo
7. Victoria Marie Evensen, Oslo
8. Jonas Bals, Oslo

For representant nr. 2, 4, 9, 13, 17 og 19 (H):

1. Mathilde Tybring-Gjedde, Oslo
2. Astrid Nøklebye Heiberg, Oslo
3. Camilla Strandskog, Oslo
4. Mats André Kirkebirkeland, Oslo
5. Maria Kristine Göthner, Oslo
6. Yassine Arakia, Oslo
7. Gülstüm Koc, Oslo
8. John Christian Elden, Oslo
9. Alice Aarebrodt, Oslo

For representant nr. 5 og 14 (FrP):

1. Mazyar Keshvari, Oslo
2. Carl I. Hagen, Oslo
3. Geir Hågen Karlsen, Oslo
4. Marianne Nordli, Oslo
5. Tommy Skjervold, Oslo

For representant nr. 6 og 16 (SV):

1. Olivia Corso Salles, Oslo
2. Solveig Skaugvoll Foss, Oslo
3. Marian Abdi Hussein, Oslo
4. Audun Kolsrud Herning, Oslo
5. Tore Syvert Haga, Oslo

For representant nr. 7 og 18 (V):

1. Guri Melby, Oslo
2. Grunde Kreken Almeland, Oslo
3. Tina Shagufta Munir Kornmo, Oslo
4. Hans Kristian Voldstad, Oslo
5. Naomi Ichihara Røkkum, Oslo

For representant nr. 10 (Rødt):

1. Seher Aydar, Oslo
2. Mari Eifring, Oslo
3. Markus Hansen, Oslo
4. Maren Rismyhr, Oslo

For representant nr. 11 (MDG):

1. Per Espen Stoknes, Oslo
2. Kristoffer Robin Haug, Oslo
3. Hulda Holtvedt, Oslo
4. Leif Ari Thronsdén Ingholm, Oslo

ROGALAND**14 representanter**

1. Bent Høie (H), Stavanger
2. Hadia Tajik (A), Sandnes
3. Solveig Horne (FrP), Sola
4. Tina Bru (H), Sandnes
5. Torstein Tvedt Solberg (A), Stavanger
6. Roy Steffensen (FrP), Gjesdal
7. Olaug V. Bollestad (KrF), Gjesdal
8. Sveinung Stensland (H), Haugesund
9. Geir Pollestad (Sp), Time
10. Hege Haukeland Liadal (A), Haugesund
11. Margret Hagerup (H), Time
12. Terje Halleland (FrP), Vindafjord
13. Øystein Langholm Hansen (A), Stavanger
14. Solfrid Lerbrekk (SV), Time

Vararepresentanter**For representant nr. 1, 4, 8 og 11 (H):**

1. Aleksander Stokkebo, Stavanger
2. Aase Simonsen, Karmøy
3. Trine Lotherington Danielsen, Stavanger
4. Leif Erik Egaas, Eigersund
5. Ane Mari Braut Nese, Klepp
6. Henry Andreas Tendenes, Gjesdal
7. Margaret Elin Hystad, Karmøy

For representant nr. 2, 5, 10 og 13 (A):

1. Julia Wong, Sandnes
2. Tom Kalsås, Gjesdal
3. Sahfana Ali Mubarak, Stavanger
4. Erik Ludvigsen, Eigersund
5. Ellinor Gitlesen, Sola
6. Helge Steinsvåg, Strand
7. Ann Iren Amundsen, Klepp

For representant nr. 3, 6 og 12 (FrP):

1. Atle Simonsen, Stavanger
2. Nina Ve Sæbø, Karmøy
3. May Helen Hetland Ervik, Eigersund
4. Tore Andreas Haaland, Sandnes
5. Svein Erik Indbjo, Haugesund
6. Ketil Solvik-Olsen, Oslo

For representant nr. 7 (KrF):

1. Geir Sigbjørn Toskedal, Karmøy
2. Marie Ljones Brekke, Stavanger
3. Olaus Trygve Bjuland, Hå
4. Per Kåre Foss, Sola

For representant nr. 9 (Sp):

1. Hanne Marte Vatnaland, Gjesdal
2. Arne Bergsvåg, Vindafjord
3. Sofie Margrethe Selvikvåg, Sandnes
4. Asbjørn Birkeland, Sauda

For representant nr. 14 (SV):

1. Eirik Faret Sakariassen, Stavanger
2. Gjertrud Kjellesvik, Haugesund
3. Fredrik Tønnesen, Karmøy
4. Mildred Akosua Agyele Awuku, Stavanger

SOGN OG FJORDANE**4 representanter**

1. Liv Signe Navarsete (Sp), Lærdal
2. Ingrid Heggø (A), Høyanger
3. Frida Melvær (H), Askvoll
4. Tore Storehaug (KrF), Askvoll

Vararepresentanter**For representant nr. 1 (Sp):**

1. Steinar Gudmund Ness, Gaular
2. Sigurd Erlend Reksnes, Eid
3. Aleksander Øren Heen, Årdal
4. Gunn Åmdal Mongstad, Solund

For representant nr. 2 (A):

1. Hilmar Høl, Årdal
2. Helge Robert Midtbø, Førde
3. Kristin Maurstad, Vågsøy
4. Torbjørn Vereide, Gloppen

For representant nr. 3 (H):

1. Sven Flo, Stryn
2. Lise-May Sæle, Balestrand
3. Morten Andreas Hagen, Vågsøy
4. Anne Kristin Lilleaasen, Gaular

For representant nr. 4 (KrF):

1. Trude Brosvik, Gulen
2. Stein Robert Osdal, Selje
3. Audun Mundal, Gloppen
4. Beate Bondevik Lie, Luster

TELEMARK**6 representanter**

1. Terje Aasland (A), Skien
2. Solveig Sundbø Abrahamsen (H), Seljord
3. Bård Hoksrud (FrP), Bamble
4. Lene Vågslid (A), Tokke
5. Åslaug Sem-Jacobsen (Sp), Notodden
6. Geir Jørgen Bekkevold (KrF), Skien

Vararepresentanter**For representant nr. 1 og 4 (A):**

1. Christian Tynning Bjørnø, Porsgrunn
2. Lise Wiik, Notodden
3. Jonas Bugtene Boulifa, Bamble
4. Mari Aaby West, Porsgrunn
5. Erik Skjervagen, Fyresdal

For representant nr. 2 (H):

1. Emilie Clarice Schäffer, Skien
2. Per Lykke, Tinn
3. Mahmoud Farahmand, Porsgrunn
4. Marius Roheim Johnsen, Skien

For representant nr. 3 (FrP):

1. Stine Margrethe Knutsdatter Olsen, Porsgrunn
2. Adrian Ness Løvsjø, Porsgrunn
3. Magnus Halvorsen, Nome
4. Tarjei Skræi, Seljord

For representant nr. 5 (Sp):

1. Olav Seltveit Urbø, Tokke
2. Heidi Therese Herum, Bamble
3. Robert Lien, Skien
4. Beate Marie Dahl Eide, Seljord

For representant nr. 6 (KrF):

1. Hanne Thürmer, Notodden
2. Geir Christian Enger, Nissedal
3. Ellen O. Smenes, Kviteseid
4. Anders Rambekk, Porsgrunn

TROMS**6 representanter**

1. Cecilie Terese Myrseth (A), Tromsø
2. Kent Gudmundsen (H), Tromsø
3. Per-Willy Amundsen (FrP), Harstad
4. Sandra Borch (Sp), Tromsø
5. Martin Henriksen (A), Harstad
6. Torgeir Knag Fylkesnes (SV), Tromsø

Vararepresentanter**For representant nr. 1 og 5 (A):**

1. Kari-Anne Opsal, Harstad
2. Eirin Kristin Kjær, Balsfjord
3. Torbjørn Bongo, Tromsø
4. Hilde Anita Nyvoll, Nordreisa
5. Nils-Ole Foshaug, Målselv

For representant nr. 2 (H):

1. Regina Alexandrova, Bardu
2. Geir-Inge Sivertsen, Lenvik
3. Einar Jahre Mustaparta, Harstad
4. Ragnhild Berg Nilsen, Tromsø

For representant nr. 3 (FrP):

1. Kristian P. Wilsgård, Tromsø
2. Hanne Caroline S. Iversen, Harstad
3. Ida Gårseth Hov, Lenvik
4. Kristian Eilertsen, Harstad

For representant nr. 4 (Sp):

1. Svein Oddvar Leiros, Kåfjord
2. Karin Eriksen, Kvæfjord
3. Torgeir Johnsen, Skjervøy
4. Rikke Håkstad, Bardu

For representant nr. 6 (SV):

1. Katrine Boel Gregussen, Lenvik
2. Bjarne Rohde, Tromsø
3. Siv Elin Hansen, Nordreisa
4. Eva Sandersen Aronsen, Tromsø

NORD-TRØNDELAG**5 representanter**

1. Ingvild Kjerkol (A), Stjørdal
2. Marit Arnstad (Sp), Stjørdal
3. Arild Grande (A), Levanger
4. Elin Rodum Agdestein (H), Steinkjer
5. André N. Skjelstad (V), Verran

Vararepresentanter**For representant nr. 1 og 3 (A):**

1. Jorid Holstad Nordmelan, Namsos
2. Gaute Børstad Skjervø, Levanger
3. May Britt Lagesen, Steinkjer
4. Amund Hellesø, Vikna
5. Anne Marit Mevassvik, Overhalla

For representant nr. 2 (Sp):

1. Bjørn Arild Gram, Steinkjer
2. Randi Dille, Namsos
3. Magnus Wåtland Delbekk, Steinkjer
4. Steinar Bach, Lierne

For representant nr. 4 (H):

1. Pål Sæther Eiden, Vikna
2. Anders Kiær, Grong
3. Anna Konstane Holan Almlie, Steinkjer
4. Silje Heggdal Sjøvold, Verdal

For representant nr. 5 (V):

1. Anne Cecilie Holm, Namsos
2. Knut Øye Brandsås, Inderøy
3. Eli Anne Krystad, Vikna
4. Leif Eggen, Stjørdal

SØR-TRØNDELAG**10 representanter**

1. Trond Giske (A), Trondheim

2. Linda C. Hofstad Helleland (H), Klæbu
3. Eva Kristin Hansen (A), Trondheim
4. Sivert Bjørnstad (FrP), Trondheim
5. Heidi Greni (Sp), Holtålen
6. Mari Holm Lønseth (H), Trondheim
7. Jorodd Asphjell (A), Orkdal
8. Lars Haltbrekken (SV), Oslo
9. Kirsti Leirtrø (A), Ørland
10. Jon Gunnes (V), Trondheim

Vararepresentanter

For representant nr. 1, 3, 7 og 9 (A):

1. Kristian Torve, Oppdal
2. Pål Sture Nilsen, Klæbu
3. Gunhild Øyangen, Agdenes
4. Marit Bjerås, Rennebu
5. Ferhat Güven, Trondheim
6. Hans Vintervold, Røros
7. Gunn Elin Flakne, Trondheim

For representant nr. 2 og 6 (H):

1. Guro Angell Gimse, Melhus
2. Ove Vollan, Rissa
3. Ingvill Dalseg, Oppdal
4. Niklaus Haugrønning, Trondheim
5. Sindre Nilsskog, Trondheim

For representant nr. 4 (FrP):

1. Lill Harriet Sandaune, Malvik
2. Tormod Overland, Rissa
3. Anita Gilde, Skaun
4. Roy Angelvik, Hitra

For representant nr. 5 (Sp):

1. Geir Arild Espnes, Oppdal
2. Marte Løvik, Trondheim
3. Vegard Frøseth Fenes, Trondheim
4. Jorid Oliv Jagtøyen, Melhus

For representant nr. 8 (SV):

1. Mona Berger, Trondheim
2. Nisrin El Morabit, Trondheim
3. Rakel Skårslette Trondal, Malvik
4. Bjørn Einar Salvesen, Røros

For representant nr. 10 (V):

1. Tove Eivindsen, Trondheim
2. Torgeir Anda, Malvik
3. Jens-Fredrik Nakken, Trondheim
4. Barbro Brønner Eikset, Bjugn

VESTFOLD

7 representanter

1. Kårstein Eidem Løvaas (H), Nøtterøy
2. Dag Terje Andersen (A), Lardal

3. Morten Stordalen (FrP), Re
4. Lene Westgaard-Halle (H), Larvik
5. Maria-Karine Aasen-Svensrud (A), Horten
6. Erlend Larsen (H), Stokke
7. Carl-Erik Grimstad (V), Tjøme

Vararepresentanter

For representant nr. 1, 4 og 6 (H):

1. Renate Sølversen, Stokke
2. Henning Wold, Tønsberg
3. Mathias Willassen Hanssen, Nøtterøy
4. Kristin Moe Surlien, Svelvik
5. Anne Strømøy, Sandefjord
6. Anette Kruhaug Haldorsen, Tønsberg

For representant nr. 2 og 5 (A):

1. Lozan Balisany, Sandefjord
2. Arve Høiberg, Horten
3. Liselotte Aune Lee, Tønsberg
4. Truls Vasvik, Larvik
5. Trude Viola Antonsen, Re

For representant nr. 3 (FrP):

1. Ellen Eriksen, Tønsberg
2. Bjørn-Kristian Svendsrud, Horten
3. Vidar Andersen, Sandefjord
4. Anne Grethe Hauan, Horten

For representant nr. 7 (V):

1. Kari-Lise Rørvik, Larvik
2. Per Martin Berg, Sande
3. Suzy Christina Haugan, Tønsberg
4. Kim Hjardar, Hof

ØSTFOLD

9 representanter

1. Stein Erik Lauvås (A), Marker
2. Ingjerd Schou (H), Spydeberg
3. Ulf Leirstein (FrP), Moss
4. Elise Bjørnebekk-Waagen (A), Sarpsborg
5. Tage Pettersen (H), Moss
6. Svein Roald Hansen (A), Fredrikstad
7. Ole André Myhrvold (Sp), Trøgstad
8. Erlend Wiborg (FrP), Moss
9. Freddy André Øvstegård (SV), Sarpsborg

Vararepresentanter

For representant nr. 1, 4 og 6 (A):

1. Siv Henriette Jacobsen, Moss
2. Arve Sigmundstad, Halden
3. Siri Martinsen, Fredrikstad
4. Shakeel Rehman, Moss
5. Cecilie Agnalt, Skiptvet
6. Sindre Martinsen-Evje, Sarpsborg

For representant nr. 2 og 5 (H):

1. Monica Carmen Gåsvatn, Sarpsborg
2. Thor Edquist, Halden
3. Rolf-Jonas Ringen Kristiansen, Fredrikstad
4. Gretha Evelin Thuen, Fredrikstad
5. Erik Mogens Unaas, Eidsberg

For representant nr. 3 og 8 (FrP):

1. Bjørnar Laabak, Fredrikstad
2. Rowena von Ohle, Spydeberg
3. Bente Frederikke Stensrød, Råde
4. Julia Sanna Maria Brännström Nordtug, Sarpsborg
5. Eva Kristin Andersen, Fredrikstad

For representant nr. 7 (Sp):

1. Elin Johanne Tvete, Fredrikstad
2. Johan Edvard Grimstad, Råde
3. Sylvia Brandsrud, Marker
4. Tor Petter Ekroll, Rygge

For representant nr. 9 (SV):

1. Camilla Sørensen Eidsvold, Fredrikstad
2. Leif Christensen, Rygge
3. Monica Skeide Glad, Moss
4. Svein Syversen, Eidsberg

Vedlegg 1.5

A: Godkjente og forkastede stemmegivninger, godkjente og forkastede stemmesedler og blanke stemmesedler ved Stortingsvalget 2017 basert på tall fra fylkesvalgstyrenes valgoppgjør:

Fylker	Godkjente stemmegivninger		Sum godkjente stemmegivninger	Forkastede stemmegivninger		Sum forkastede stemmegivninger	Godkjente stemmesedler		Sum godkjente stemmesedler	Forkastede stemmesedler		Sum forkastede stemmesedler	Blanke stemmesedler		Sum blanke stemmesedler
	F	V		F	V		F	V		F	V		F	V	
	Østfold.....	40 583	121 710	162 293	42	242	284	40 527	121 795	162 322	195	197	392	299	1203
Akershus.....	123 344	215 307	338 651	84	337	421	123 329	215 571	338 900	306	252	558	560	1312	1 872
Oslo.....	178 518	190 252	368 770	137	118	255	178 520	190 308	368 828	192	81	273	734	993	1 727
Hedmark.....	37 775	77 150	114 925	39	203	242	37 680	77 253	114 933	94	88	182	255	598	853
Oppland.....	34 315	74 871	109 186	14	246	260	34 277	74 920	109 197	109	106	215	158	539	697
Buskerud.....	53 931	99 711	153 642	49	236	285	53 907	99 731	153 638	153	135	288	322	723	1 045
Vestfold.....	43 435	97 426	140 861	23	137	160	43 424	97 502	140 926	110	72	182	286	712	998
Telemark.....	27 958	69 510	97 468	21	89	110	27 907	69 585	97 492	159	81	240	146	479	625
Aust-Agder.....	22 822	42 287	65 109	46	94	140	22 805	42 304	65 109	55	42	97	115	218	333
Vest-Agder.....	32 295	69 096	101 391	40	164	204	32 284	69 148	101 432	110	70	180	128	349	477
Rogaland.....	77 763	174 678	252 441	72	341	413	77 719	174 829	252 548	215	199	414	426	1014	1 440
Hordaland.....	125 897	174 764	300 661	63	486	549	125 849	174 829	300 678	537	298	835	866	1215	2 081
Sogn og Fjordane.....	20 546	41 913	62 459	31	113	144	20 536	41 915	62 451	62	34	96	120	199	319
Møre og Romsdal.....	51 465	96 344	147 809	20	315	335	51 447	96 343	147 790	103	68	171	266	561	827
Sør-Trøndelag.....	73 429	109 391	182 820	69	294	363	73 367	109 600	182 967	254	190	444	418	753	1 171
Nord-Trøndelag.....	27 933	50 936	78 869	14	120	134	27 937	50 942	78 879	50	52	102	141	320	461
Nordland.....	50 273	85 725	135 998	21	354	375	50 256	85 930	136 186	199	87	286	275	709	984
Troms.....	31 453	60 332	91 785	11	217	228	31 437	60 353	91 790	81	41	122	214	506	720
Finnmark.....	16 333	22 949	39 282	25	134	159	16 333	22 953	39 286	41	54	95	135	242	377
I alt.....	1 070 068	1 874 352	2 944 420	821	4 240	5 061	1 069 541	1 875 811	2 945 352	3 025	2 147	5 172	5 864	12 645	18 509

F = forhåndsstemmer

V = valgting

B: Hyppigste årsaker til forkastede stemmegivninger og stemmesedler ved Stortingsvalget 2017

	STEMMEGIVNING				STEMMESEDLER				
	Forkastede forhånd, ikke i mantallet	Forkastede valgting, ikke i mantallet	Forkastet fordi stemmegivningen kom for sent frem ^{*)}	Forkastede øvrige grunner	Forkastede forhånd, mangler off. stempel	Forkastede valgting, mangler off. stempel	Forkastet fordi det ikke fremgår hvilket parti eller gruppe velgeren har stemt på	Forkastet fordi partiet eller gruppen ikke stiller liste	Forkastede øvrige grunner
	F	V	F	F/V	F	V	F	F	F/V
Østfold	11	227	24	22	158	195	21	16	2
Akershus	20	308	26	67	243	241	39	21	14
Oslo	118	112	0	25	165	81	15	12	0
Hedmark	10	200	28	4	64	82	4	26	6
Oppland	7	241	4	8	75	106	10	24	0
Buskerud	10	230	28	17	109	124	9	35	11
Vestfold	7	131	12	10	80	71	7	16	8
Telemark	3	85	16	6	122	81	12	23	2
Aust-Agder	2	94	12	32	48	41	6	1	1
Vest-Agder	5	157	24	18	86	70	18	6	0
Rogaland	14	316	45	38	187	199	21	7	0
Hordaland	41	475	1	32	466	298	9	57	5
Sogn og Fjordane	9	111	19	5	33	34	15	13	1
Møre og Romsdal	5	311	8	11	54	61	12	37	7
Sør-Trøndelag	26	284	28	25	236	189	10	7	2
Nord-Trøndelag	4	118	8	4	41	51	4	5	1
Nordland	4	346	10	15	172	85	10	16	3
Troms Romsa	2	211	7	8	49	37	9	23	4
Finnmark Finnmárku	4	132	18	5	32	54	4	5	0
I alt	302	4 089	318	352	2 420	2 100	235	350	67

Vedlegg 1.6**Redegjørelse fra Kommunal- og regionaldepartementet til riksvalegstyret om for sent innkomne forhåndsstemmer****Bakgrunn**

Det er mulig å avgi forhåndsstemme fra 1. juli i valgåret. Siste frist for å avgi forhåndsstemme innenriks er fredag før valgdagen, utenriks er fristen fredag en uke før valgdagen. Forhåndsstemmen må være kommet inn til valgstyret i velgerens hjemkommune innen kl. 17.00 tirsdag etter valgdagen for å bli godkjent, jf. valgloven § 10-1.

Velgerne kan forhåndsstemme i alle kommuner uavhengig av hvor de er manntallsført helt fram til fristen. Videre følger det av samme bestemmelse, tredje ledd, at velgeren selv er ansvarlig for å avgi forhåndsstemme på et tidspunkt som gjør at forhåndsstemmegivningen kommer inn til valgstyret innen kl. 17.00 dagen etter valgdagen.

Forhåndsstemmer fra velgere som er manntallsført i en annen kommune enn der velgeren er manntallsført sendes til rett kommune med vanlig post. Valgforskriften § 27 har regler for forsendelse av forhåndsstemmer, her fremkommer det at de siste to ukene før valgdagen skal stemmen sendes til velgerens hjemkommune hver dag, det skal benyttes forsendelseskonvolutter og forhåndsstemmene skal sendes som A-post eller på raskere måte. Kommunene får god innføring i disse forsendelsesreglene på opplæring, samt viktigheten av korrekt og nøyaktig adressering på forsendelseskonvolutter. Disse rutineene ble strammet inn og tydeliggjort forutfor lokalvalget i 2015.

Posten har også ved stortingsvalget i 2017 informert kommunene i eget brev om å følge disse rutineene i valgforskriften, sørge for god adressering, samt inngå lokalt samarbeid for å sikre at flest mulig stemmer blir sendt i så god tid som mulig.

Valglovens frist for når en forhåndsstemme må være kommet inn til valgstyret i velgerens hjemkommune for å kunne bli godkjent ble endret av Stortinget i juni 2016. Fristen ble da endret fra kl. 2100 på valgdagen til kl. 1700 tirsdag etter valgdagen. Bakgrunnen for denne endringen var at posten ikke lenger har postombæring på lørdager.

Vi har en høy grad av tillit til valggjennomføringen i Norge. For å opprettholde denne tilliten fra velgerne er det viktig at stemmer avgitt innenfor de lovbestemte fristene blir talt med i oppgjøret. Dette er en berettiget forventning fra velgerens side. Det må være et hovedhensyn at færrest mulig forhåndsstemmer blir forkastet.

Vurderingen av problematikken med for sent innkomne forhåndsstemmer beror på en avveining mellom to hensyn. På den ene siden ønsket om at forhåndsstemmegivningen skal være et best mulig tilbud for velgerne, med stor grad av tilgjengelighet. Av hensyn til velgerens mulighet for å avgi stemme så nært opp til valgdagen som mulig, bør fristen for forhåndsstemmegivning settes så sent som mulig før valgdagen.

På den annen side er det et ønske om at det endelige valgoppgjøret skal være ferdig tidligst mulig, både av hensyn til valgsystemets legitimitet, velgerens og medias behov for rask og korrekt informasjon og for kandidatene som stiller til valg. Fristen for mottak av stemmer bør settes tidlig for å få et så pålitelig foreløpig valgresultat som mulig allerede valgkvelden.

Med bakgrunn i dette konkluderte departementet med i Prop. 73 L (2015-2016) Endringer i valgloven (personval ved stortingsval, frist for godkjenning av forhåndsstemmer mv.) at fristen for når en forhåndsstemme må være kommet fram til valgstyret i velgerens hjemkommune ble endret til kl. 17.00 dagen etter valgdagen.

Undersøkelse 2017

Valgdirektoratet har gjennomført en undersøkelse i kommunene for å kartlegge hvor mange forhåndsstemmer som er mottatt etter fristens utløp. Undersøkelsen er gjennomført mellom

18.-22. september, og det er 335 kommuner har svart på undersøkelsen. Denne undersøkelsen viser at det er mottatt 1 051 forhåndsstemmer etter fristens utløp, av disse er 335 avgitt utenriks. På fylkene fordeler disse stemmene seg slik:

Fylke	Antall for sent innkomne stemmer
Østfold	32
Akershus	118
Oslo	185
Hedmark.....	49
Oppland.....	14
Buskerud.....	41
Vestfold.....	22
Telemark.....	33
Aust-Agder	59
Vest-Agder.....	110
Rogaland.....	76

Hordaland	103
Sogn og Fjordane	26
Møre og Romsdal.....	67
Sør-Trøndelag	35
Nord-Trøndelag.....	15
Nordland.....	33
Troms Romsa.....	15
Finnmark Finnmarku...	18
Totalt	1 051

Kommunene er bedt om å oppgi årsaken til at forhåndsstemmene kom for sent fram. Det ser ut til at hovedårsaken er mangelfull adressering eller at stemmene var innlevert inn til Posten så sent at ordinær forhåndsstemmene ikke rakk fram i tide med ordinær postgang.

Forrige stortingsvalg

Ved stortingsvalget i 2013 ble det gjennomført en undersøkelse 9 dager etter valget. Det ble totalt rapportert at 1 653 forhåndsstemmer kom for sent inn til valgstyret for å kunne telle med i valgoppgjøret. Av disse var 391 avgitt utenriks. 376 kommuner svarte på undersøkelsen i 2013.

Departementets vurdering

Departementet ser alvorlig på at stemmer kommer for sent fram. Det er som tidligere nevnt et hovedhensyn at færrest mulig stemmer skal bli forkastet.

Det ser ut til at de tiltak som er iverksatt, med tydeligere rutiner for forsendelse av forhåndsstemmer, samt opplæring og informasjon til kommunene om nøyaktig adressering har hatt effekt. Andelen forhåndsstemmer har økt betraktelig, fra 855 255 stemmer i 2013 til 1 069 350 i 2017. Andelen for sent innkomne forhåndsstemmer har gått ned, i 2013 var det 0,19 prosent av forhåndsstemmene som kom for sent fram til å telle med i valgoppgjøret, i 2017 var det 0,11 prosent som kom for sent fram.

Tilbakemeldingene fra kommunene tilsier at hovedårsaken til at forhåndsstemmer kommer for sent fram er feil fra valgmedarbeideren. Dette er ikke akseptabelt. Departementet vil sørge for at Valgdirektoratet gir grundig innføring i hvor viktig det er med korrekt adressering og at kommunene må sørge for at forhåndsstemmer sendes i så god tid som mulig før fristen for godkjenning. Kommunene må også forstå konsekvensene av å ikke følge rutiner for forsendelse.

Departementet vil også følge opp problemstillingen i samarbeid med både Valgdirektoratet og Posten for å se om det er andre muligheter for forsendelse av forhåndsstemmer mellom kommunene. Dette vil være tema for evaluering etter valget.

Regjeringen har i juni i år satt ned et valglovutvalg. I utvalgetes mandat heter det:

«Alle forhåndsstemmer som avgis i en annen kommune enn den velgeren er manntallsført i, videresendes for kontroll og godkjenning til rette kommune ved hjelp av post. Den norske postsektoren er i endring. Disse endringene har allerede fått konsekvenser for tidsbruken for forsendelse av forhåndsstemmer. I 2016 ble derfor fristen for når stemmer måtte være inne hos valgstyret for å kunne godkjennes, flyttet til tirsdagen etter valgdagen. Dette vil imidlertid ikke være tilstrekkelig på lang sikt. Utvalget skal vurdere fremtidige forsendelsesmåter av forhåndsstemmer for å sikre at stemmer ikke må forkastes.»

Utvalget skal avgi sin innstilling innen utgangen av 2019.

